

ҚАЗ. Т.
84(5ҚАЗ)

Ә 55

БАЯНҒАЛИ
ӘЛІМЖАНОВ



Ғарыш пен
ҚАЗАҚ

Қаз.т
84(5Қаз)

Ә 55

БАЯҢҒАЛИ
ӘЛІМЖАНОВ

Ғарыш пен Қазақ

Өлең-жырлар

603863

Шаймас
Баспа Үйі

Алматы
2015

М. Жұмабаев атындағы
Ақмола облыстық Ұлттық
Ғылыми кітапханасы
Ақмола облыстық
университетінің ғылыми библиотекала
100100, Ақмола облысы, Астана қаласы

ӘОЖ 821.512.122
КБЖ 84(5 Қаз)-5
Ә 55

*Қазақстан Республикасы
Мәдениет және спорт министрлігі
“Әдебиеттің әлеуметтік маңызды түрлерін басып шығару”
бағдарламасы бойынша жарық көрді*

Әлімжанов Б.

Ә55 **Ғарыш пен қазақ.** Өлең-жырлар / Баянғали Әлімжанов.
– Алматы: «Таймас» баспа үйі, 2015. – 208 бет.

ISBN 978–601–264–155–4

Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Қырғызстанның А. Малдыбаев атындағы Халықаралық сыйлығының лауреаты, ақын, драматург, жазушы Баянғали Әлімжановтың «Ғарыш пен қазақ» атты кітабына соңғы жылдары жазылған сүйікті өлеңдері мен сүйекті жырлары топтастырылған. Шынайы, ойлы өлеңдер мен халқымыздың күрделі тарихының әр кезеңіндегі адам тағдырынан сыр шертетін оқиғасы қызық, тартымды жырлар жастардың жан дүниесіне қозғау салып, жігерін қайрайды деп сенеміз.

ӘОЖ 821.512.122
КБЖ 84(5 Қаз)-5

© Әлімжанов Б., 2015
© Айымбет Н., суретшісі, 2015
© «Таймас» баспа үйі, 2015

Барлық құқықтары қорғалған
Басылымның мүлкітік құқықтары
«Таймас» баспа үйіне тиесілі

ISBN 978–601–264–155–4

ЖАСТАРҒА САУАЛ

Жас ұрпақ!
Мұратың не?
Ұғым қандай?
Шарқ ұрып
Білім іздеп,
Ғылым таңдай,
Таптың ба
Тұғырыңды ғұмырдағы
Ел ұққан ұлықтығын мығым қандай?!

Адамзат,
Ата тегің
Ұлт деген не,
Жер мен көк,
Туып өскен жұрт деген не,
Ұранмен жалпыадамдық бүркемелеп,
Жұрттарды жаһанданып жұт деген не,
Алданып, шыныменен сенесің бе
Ұлттарды біржолата құрт дегенге?!

Жартасқа жұрт кемесі ұрылғандай
Көріп пе мұндай соққы бұрын маңдай?
Сананы сансыз сұрақ сансыратып,
Өкпесі ақыл-ойдың сығылғандай,
Жынойнақ жан-жағынан жағаласып
Жан шіркін жолдан теріс бұрылғандай.

Ғаламдық жүгінсең де қай ғалымға,
Алаштың бетке шыққан қаймағына,
Жаһанға жақсы атты боп жағам десең,
Жақ дейді әуел туған аймағына,
Қайткенде қаламын деп халық болып,
Бүгінде бүкіл әлем ойлануда,
Сен де ойлан...
Және өртенбе шықпадым деп
Тезірек адамзаттық айналымға,



Тер төгіп туған елге еңбек етсең,
Сол шығар көкке қанат жайғаның да!

ҚАЙРАН ЕЛІМ

Адамзатқа
Ақиқат пен
Ізгілікті іздестің,

Қиянатқа
Қарсы тұрдың,
Отқа күйіп, мұз кештің,

Қиялыңда
Жұлдыз кезіп,
Бұлт құшақтап, күн сүйіп,

Аңызатқа
Аңыз қуып
Желмен ұшып, түзде өстің,

Қайырымың
Қанша жұртты
Алып қалды ажалдан,

Қиналғанға
Қамқор болып
Жақын тартып Сіз дестің,

Әділдік пен
Адалдыққа
Ғашық болып жаралдың,

Қайғы – мұңның
Орманына
Мың оралып, жүз көштің,

Сенен асқан
Мейірбанды
Ел бар ма екен жалғанда,

Сан тарихты
Таразылап
Салыстырып із кестім!

Халқым үшін қызмет қылам қалтқысыз
Мақтамаса мақтамасын бізді ешкім!

ЖҰМБАҚҚА ТОЛЫ ДҮНИЕ

Түңіле берме өмірден
Түңілгенде не етерсің?
Күңірене берсең күн-түні
Күпір де болып кетерсің.

Ашам деп көңіл сарайын
Көп күлгенде не етерсің?
Кеңкілдей берсең күн-түні
Кеңкелес болып кетерсің.

Иіле берме әр неге
Иілгенде не етерсің?
Бүгіле берсең бір жола
Бүкір де болып кетерсің.

Көтере берме кеуденді
Көпіріп қайда жетерсің?
Көбіктің түбі өтірік
Үп етсе ұшып кетерсің.

Бойыңа сыймай қуатың
Бұзып-жарғанда не етерсің?
Қиянат-обал арқалап
Бір күні мүрдем кетерсің.

Сұлумын деп сүйініп
Секендегенде не етерсің?
Сүйкене берсең әр неге
Сүйкімсіз болып кетерсің.

Үрейге бойды алдырып
Үрпигенде не етерсің?
Үңги берсең өзіңді
Кеуек боп босқа кетерсің.

Әр нәрсе тәтті дәмімен,
Бәрін де татып өтерсің.
Жұмбаққа толы дүние-ай,
Мәніне қайтіп жетерсің!!!





БАСЫҢДЫ КӨТЕР

Сүрініп кетсең
Түңілме
Қайта түрегел,
Сілкініп тастап
Серпіліп алға жүре бер,
Сенен де бұрын
Бұдан да ауыр салмақты
Көтеріп кеткен
Ерлердің барын біледі ел.

Жығылып қалсаң
Тұрдым де жерге бір аунап,
Тырнадан үлгі ал,
Төбеңнен ұшқан тыраулап,
Сарала жапырағы
Саудырап түсіп жатқанда
Көктемін күтіп
Күлмей ме кейде қырау бақ?

Жаныңды жесе
Күйзеліс, уайым жегідей,
Өзіңді өзің
Езгілей берме тірідей,
Қарысып неге
Қасқайып қатып қалмайсың,
Аяғын шайнап
Қақпаннан шыққан бөрідей.

Жылаңқы, жасық,
Кінәмшіл болсаң боркемік,
Күйініп іштей
Кетерсің босқа өртеніп,
Темірді үзіп
Қопарар тасты шағыңда,
Не болды сонша,
Шағылып тауың ерте өліп?!

Басыңды көтер
Жігерді қайрап мін атқа,
Үргісі келген иттердің бәрін шулат та,
Тәуекел етіп
Көтеріп тағдыр жазғанын
Тарта бер тура
Өшпейтін үміт-шыраққа!

КҮЙІП-ПІСПЕ

Күйкілікке күйіп-піспе,
Күйіп-піссең біткенің,
Күліп қара күле білсең
Бір жеңіске жеткенің.

Ит үрді деп сен де үрме,
Үрсең – ит боп кеткенің,
Керуеніңді кері бұрмай
Жүрсең – аттап өткенің.

Жымысқыға жаның аурып
Жын буса да, алдырма,
Ақымақпен алысам деп
Аяғыңнан шалдырма.

Залымдыққа ыза болып
Ізгіліктен айныма,
Зұлымдыққа зұлымдық қып
Қалма мәңгі қайғыға.

Өмір – сынақ,
Сауалы көп,
Сабырмен тап жауабын,
Өзі білер бір жаратқан
Зауалы мен сауабын!

НӨМІР МЕН ӨМІР

Құдай білер
Шектен шығып тасқанды,
Халық сүймес
Қалыбынан асқанды,
Бірінші орын
Екінші орын
Үшінші...
Деп нөмірлеп
Тарих жазу басталды!

Неге сонша
Құмар болдық нөмірге?
Өкім айтып
Өтіп кеткен өмірге,
Нөмірге өмір сыймайды ғой,
Ойлап көр,



Мен үшін олар бәрінен артық
Кей ісі, тіпті, теріс те болса,
Жер беті жұмақ боп кетпес пе еді
Егер де олар періште болса!

Еңіреп өткен бала үшін – ел деп,
Қанын да төккен дала үшін – жер деп,
Аталарым десем от болып арқам,
Кеудемді бір күш кетеді кернеп!

ӨЗІН ЖЕҢГЕН

Көп айтамыз, өмір, уақыт озғанын
Жанталастан жүйкенің де тозғанын,
Ал неліктен өрімталдай қыз-жігіт,
Күңіреніп, жейді күн-түн өз жанын!

Не көрінді толмай жатып ортайып,
Жастарыңа жетпей жатып қартайып,
Мұңға батып, бүк түсердей не болды,
Алшаң басып жүрер шақта шалқайып?

Тауса бермей түңілумен төзімді,
Шыңда жігер, қайрат, намыс сезімді,
Қисық жолға кіжінумен күйзелмей
Түзетіп ал ең алдымен өзіңді.

Өзін жеңген жеңер бәрін түбінде
Одан асқан жеңіс бар ма ілімде?
Аталарым қан майданды қақ жарып
Өсіп-өнген бұдан жаман күнінде!

* * *

Барады өмір өтіп жайыменен
Бола ма өтеді-ау деп уайым жеген,
Бәрібір тоқтамайды жүйрік уақыт
Жалына жабыс жастық жалынменен!

ҒАЖАЙЫП КҮЙ

Өзіңмен қалсам кезігіп
Ғажайып бір қүй туатын,

Екеуміз ғана сезініп
Екеуміз ғана ұғатын.

Айтуым керек болса да
Сөз табу қиын мұндайда,
Айым-ау, мені қинамай
Айтқызбай білсең болмай ма?!

Алаулап нұрың жүзінде
Ботадай көзің мөлдіреп,
Жарқ ете қалған кезінде
Кетеді жаным елжіреп.

Наздана күлсең сыңғырлай
Жадырар жаным жаңарып,
Жаңбырдан соңғы қырлардай
Дүние кетер тазарып!

СЕН ЕШҚАШАН ӨЗГЕРМЕ

Бейнеңді іздеп мен сенің
Өмірді оймен өлшедім,
Өзіңмен өткен күндерге
Жанымның бердім бөлшегін.

Арайлы күндей көріктім
Ағарған таңда көріппін,
Есімнен қалай тандырып
Елес боп қайдан жолықтың?!

Сүйегің қандай текті еді,
Көздерің қандай отты еді.
Жаныма шуақ құйылып,
Жұтқандай болдым оттегі.

Сәуірде келген сәулелім
Сәулеңді таппай әуремін,
Ғайып боп кеткен бір сәтте
Дәуірге татыр дәуренім!

Жыр ойнаған сөздерде
Нұр ойнаған көздерде
Аймен бірге айналған
Аяулы бір кездерде



Өмір зулап өтерін
Албырт көңіл сезген бе,
Мен өзгеріп кетсем де
Сен ешқашан өзгерме!

ЖАН ЖЫЛУЫН СЕЗЕМІН

Қуанамын көрген сайын өзіңді
Жасыра алмай жүректегі сезімді,
Неге екенін кім біледі, бірақ та,
Айта алмаймын нағыз керек сөзімді.

Жаным, сенің жанарыңнан
Жан жылуын сеземін,
Кірбің көрсем қабағыңнан
Өз-өзімнен беземін,
Қол ұстасып, сөз байласып
Біз екеуіміз, гөзелім,
Бір арнада қосып едік
Бұл өмірдің өзенін!

Бірге тілеп бағымыздың жануын
Бірге іздейік жанымыздың дәруін,
Қиын емес қуанту да адамды,
Одан да оңай өкпелетіп алуың.

Өкпелемей, өткен іске өкінбей,
Келші бермен, көрместей боп бекінбей,
Неге сонша нәзік екен адамдар
Бір-бірінен пана іздеген жетімдей!

АЙДАЙ БАЛҚЫП...

Есімде, есімде сол бір кез
Тұңғыық толқынды мөлдір кез,
Жұлдыздай жалт етіп жанымды
Жандырған керемет көрдім кез.

Жауһарым секілді қолдағы
Жақындап келді де алдады,
Өзгертіп әкетті қай жаққа
Өмірдің сан тарау жолдары?

Уақыттың тезіне бағынбай
Болар ма бәрі сол шағындай,
Алыстай бермек пе армандар
Самалмен ойнаған сағымдай!

Айдай балқып айдынға көп қонатын
Аққудай боп келші жайған қанатын,
Пәктігіне бұл пәнидің қызығып
Кірпік қақпай қарасыншы қара түн!

КЕҢІСТІК

- Қыз: Жанымдасың, жап-жақынсың бірақ та,
Жүргендейсің қол жетпейтін жырақта.
- Жігіт: Қас-қағымға ұзап шықсам қасыңнан
Нәзік үнің келетіндей құлаққа.
- Қыз: Таудан асып, бұлтты жарып келер деп,
Көз талдырып күттім сені елеңдеп...
- Жігіт: Сар даладан самал болып есіліп
Теңізден де бөгелмес ем терең деп.
- Қыз: Арамызда көз көрмейтін кеңістік
Ұмтылсақ та жеткізбейтін шексіздік.
- Жігіт: Өкінсек те өзгермейтін кеңістік
Өтінсек те өткізбейтін шексіздік...
- Қыз: Өмір – ағын, жүздіреді айдында
Ақ желкенді арманды ойға алдың ба?
- Жігіт: Кім біледі, сен ертелеу келдің бе?
Әлде бәлкім, мен кешігіп қалдым ба?!

АРУ МЕН АРБА

Көздің жасы үнсіз тамып кесеге
Күрең суды кермек татыр десе де,
Бағын сынап бағасымен базардың
Арулар жүр арба сүйреп көшеде.



Таң нұрына шомылдырып жан нұрын
Жөнеледі көздеп тірлік жабдығын,
Арбаға сап сүйреп бара жатқандай
Өздерінің өзгешелеу тағдырын.

Қайда олардың мөлдір биік арманы,
Қандай болар алыс күндер алдағы?!
Бәрін-бәрін көміп кетіп барады
Ала сөмке артқан арба шаңдағы.

Үйренгесін бүгінгінің саудасын
Үзбей ме екен нәзік әннің жалғасын?
Сұлу сүйреп келе жатыр базардан
Салдырлатып босап қалған арбасын.

ҚАРА ҚЫЗҒА МАДАҚ

«Ай аруды
Әспеттейді бар аңыз,
Ал біз мүлдем
Ескерусіз қаламыз,
Жазыңызшы
Мадақ жырын бізге!» – деп,
Күлімдеді
Кең сабадай қара қыз!

Адам ұлы
Аяулысын аппақ дер,
Аппақ қызды
Ел адақтап, таппақшы ер,
Сұлулыққа
Сүйсінеді әркім де,
Мықты болсаң,
Қара қызды мақтап көр!

Ойнақтаған ойсыз емес,
Шоқ басқан,
Тәрбиелі,
Тиым сөзге тоқтасқан,
Қараңғыны
Жарық қылып, жылытқан,
Қарақаттай көзі қандай
От шашқан!

Қара шашы
Сәйгүліктің жалындай,

Тісі – маржан,
Тілі гүлдің балындай,
Қара жорға
Қара жолда тайпалған,
Тұңғиығы
Тұнып жатқан танылмай!

Қарға аунаған емес орман түлкісі,
Көлгір емес,
Шын жүректен күлкісі,
Кезген емес
Дүниені көзді арбап,
Жүзі жарқын,
Қисаймаған үкісі!

Көлдей тұнық көңілдері,
Қаяусыз,
Опа, далап
Жақпайды олар аяусыз,
Саяхатқа
Анголаға апарсаң,
Аппақ болып көрінбей ме,
Бояусыз!

Айнымаған
Ата жолдан, ізеттен,
Мейір төгіп,
Айналасын ізгі еткен,
Қара қыздың
Қара қазан қолында,
Қара орманның
Қасиетін күзеткен!

Тастай берік
Ерге берген сертіне,
Шалдықпаған
Жалт-жұлт жұлдыз дертіне,
Құдайынан
Кем көрмейді жұбайын,
Күйдірмейді
Қызғаныштың өртіне!

Қайыспайтын
Қара нардай жегінге,
Қарға тамыр,





Қабырғалы елімде,
Құрсағына
Құт дарыған қазына,
Қара торы ана болса,
Тегін бе?!

Білмейді олар
Желік қуған селтенді,
Көре білсең
Көңілі пәк, көркем-ді,
Қара қыздар
Қазағымның құнары,
Әулиедей
Әжелер ғой ертеңгі!

Аталардан
Ықыласты бата алған,
Қаймықпаған
Қара бұлттай қаһардан,
Қара қыздан
Қабылан боп туғасын,
Қалың қазақ
Қара қазақ атанған!

Шындығы осы,
Қоссам да ептеп әзілді,
Қағидаға
Қайшы келер қазіргі...
Инеліктей аппағынан әлемнің,
Мама қаздай қара қыздар қадірлі!

НЕВАДА-СЕМЕЙ. ҚОМЫЗШЫ ҚЫЗДЫҢ КҮЙІ

Полигон жауып, бомбыны жеңдік,
Ақындар жырлап, Ертіске келдік.
Невада-Семей, акция өтті,
Қалғандай орнап ғаламдық теңдік.

АҚШ-пен батыс, шығыс та мұнда,
Теңдік пен достық шыққандай шыңға.
Қомызшы сұлу қырғыздан келді,
Әнімді әлем дегендей тыңда.



603863

М. Жұмабаев атындағы
Ақмола облыстық әмбебап
ғылым кітапханам
Димональдіна облыстық
университетінің ғылыми кітапхана
шы М. Жұмабаев

17



Уланған жерге басты да идік,
Сұмдықтың сырын көкейге түйдік,
Тажалға қарсы лағынет айтып,
Қауым боп қолдан тасоба үйдік.

Қара тас болсын тажалдың үйі,
Сұлулық, өнер адамдық сыйы,
Ертістің бойы, еліктей қыздың
Елітіп мені әкетті күйі.

Қырғыздың қызы қомызын тартып,
Қырмызы қырлар кеткендей балқып,
Қызарған күн де ұяға қонып,
Қызғалдақ толқып, қымыздық аңқып...

Елестер түнде үркердей болып
Әуені жанды өртердей болып,
Кей-кейде жүрем өзімнен өзім
Қомыздың қылын шерткендей болып!!!

ҚЫМЫЗ ҚҰЙҒАН ҚЫЗ

Жаз жайлауда, алыс әлі қоңыр күз,
Тау ішінде... қоңыр үйде... қоңыр қыз.
Қымыз құйған сол қоңыр қыз болмаса
Қою түннің өзі қандай көңілсіз!

Сапырып қымыз,
Сабадан құйып,
Ұсынды маған
Саусағы тиіп
Кеткенде сездім,
Қолының ұшы
Тұр екен шіркін
От болып күйіп.
Соншалық неге
Ыстықсың бізге
Қойшының үйі
Тұғыры биік!

Таудағы қымыз
Таңдайға балдай,
Таңдағы қыздың
Талғамы қандай,

Кеттім-ау самғап
Қанатым талмай,
Келгенше қайтып
Тағатым қалмай!

Түп-тұнық әлем
Жаныңды емдеп,
Тыныштық күйі
Сабырмен тербеп,
Тұрғанда ғажап
Дүние мынау
Тойымсыз пенде
Тағы не керек?!

МАНАС ЖЫРЫ. ҚЫРҒЫЗДАН КЕЛГЕН ХАТ

«Жұлдызға» қонып,
Жүргенде шырқап,
Қырғыздан маған
Кеп түсті бір хат,
Бір емес, бес қыз
Қол қойған екен,
Масайрап кеттік,
Қонғандай «сырқат».

«Біз сізді көрдік,
Теледен депті,
Аруағы Манас
Жебеген депті,
Алғысын айтқан,
Атасы үшін
Қырғыздың қызы
Не деген текті!

Жырласаң жүйрік
Аттайсың депті.
Алмамбет ерге
Ұқсайсың депті.
Манастың керек
Кітабы болса
Біздерді іздеп
Тапқайсың депті!»

Қыздардың ынтық
Сәлемі балдай,





Әдемі әзіл,
Әдебі қандай,
Маржандай тізген
Әріпте тұнған
Ыстықкөл жақтың
Әуені бардай!

Жігіттер қандай,
“Жуысып” алды,
Қалжыңдап біраз,
Күлісіп алды,
Біреуін таңда,
Қалғаны бізге
Десті де бірден,
Бөлісіп алды.

Сараңға сірә,
Ермеймін дедім,
Қыздарды бірақ
Бермеймін дедім,
Бес қыздың бәрі
Бір ғана жүрек,
Жүрегін достың
Бөлмеймін дедім!..

Түскенде бір күн
Алшыдан асық
Бішкекке тарттық
Қордайдан асып,
Жанымда Мұса,
Жазушы досым,
Орғыған таудан
Қарғындай тасып.

Тапкандай едік
Қағып-ақ есік,
Ол үйден бәрі
Кетіпті көшіп...
Амалың қанша,
Жиырма жыл өтті
Ақырын жылжып,
Желдей боп есіп,
Қырғыздың маған
Бес қызы бірден
Болған деп ғашық
Қоямын бөсіп.

Ақ тілеу құстың
 Ақ қанатындай
 Жаныңа сөнбес
 От болатындай,
 Пошта жәшікке
 Қараймын кейде
 Бішкектен бір хат
 Кеп қалатындай!!!

АҚ ХАЛАТТЫ АРУ

Отым әлі
 Жанып тұр ғой көзімде,
 Ойым анық,
 Ағып тұр ғой сөзім де,
 Деп жүрсек те ,
 Керек екен емхана,
 Алпысқа кеп,
 Ата болған кезінде.

Дәрігер қыз
 Әп-әдемі
 Әдепті,
 Сұрақтарын
 Қойып жатыр қажетті,
 Сезіледі
 Жанашырлық жылуы,
 Күлкісімен
 Көңілімді жаз етті.

Көзді тартып
 Дара гүлдей шыңдағы,
 Бала күнгі
 Бәйшешектей қырдағы,
 Ақ халатты
 Ай келбетті
 Ақ ерке
 Мейірлене
 Менің сөзім тыңдады.

Секілді бір
 Сағым буған таңғы үміт,
 Сөзіліп тұр
 Ізгі жанға тән қылық,
 Жанарынан

Жанға сәуле құйылып,
 Әрбір сөзін
 Айтады екен дәмді ғып,
 Толқыдым кеп,
 Бір ғажайып күй кешіп
 Тыңдай бердім,
 Қарай бердім таң қылып...
 Емханаға
 Емделуге келіп ем
 Ойда жоқта
 Дертке қалдым шалдығып!

Ойында оның
 Ештеңе жоқ,
 Қалайда,
 Ем жасауға
 Тырысады ағайға,
 Талай мәрте
 Оқталдым да тоқталдым,
 «Өкпелетіп ала көрме,
 Абайла!»
 Ағасындай
 Ардақтаған аруға
 Аузың барып
 Сөз айту да оңай ма!?

Өте берді
 Күн артынан күн жылжып,
 Толқимын кеп,
 Кетпесем де тым жүнжіп,
 Қоштасарда
 Ақ бетінен бір иіскеп,
 Алғыс айттым,
 Сөл бөгеліп, күмілжіп.

Арна бұзып,
 Жарға жығар арзан сөз,
 Жанға жылу
 Бере алар ма жалған сөз,
 Кейде жақсы-ау
 Жауабы жоқ махаббат,
 Айтылмай-ақ
 Жүрегінде қалған сөз!

Адамбыз ғой
 Үміт күткен таңдардан,

Арғы жағын
 Айтпай ұғар аңғарған...
 Қоймапсың ғой,
 Дөп кемпірім күлер-ау,
 Ұят болар
 Біліп қойса балдардан!

Ақсақалға
 Артық айтқан сөз айып,
 Жылы сөзді
 Жүрекке біз жазайық...
 Махаббатпен
 Ауырғанға не жетсін,
 Махаббаттан
 Айығу да ғажайып!

АРУ МЕН АҚ ҚАЙЫҢ

Көлеңкесін
 Кешқұрымға ие ғып,
 Күн еңкейіп
 Көшкен кезде түйе бұлт,
 Тау жайлаған
 Ну орманның шетінде
 Бір сұлу тұр ақ қайыңға сүйеніп!

Жұмбақ ару...
 Күн ұяда...
 Ай алыс,
 Қалың орман
 Тұнып тұрған аяныш,
 Бетін тақап, құшақтайды аялап
 Ақ қайыңнан іздей ме әлде таяныш?!

Кім біледі
 Жанын тербеп уайым, мұң,
 Келер күннің
 Ойлай ма екен жайын мың,
 Әлде жәбір көрді ме екен,
 Әйтеуір
 Қыздың жүзі
 Қабығындай қайыңның.

Жанарында
 Маржандай боп тұр жасы,



АҢСАУ

Әлденені аңсаймын кеп,
Сағынамын үздігіп,
Ол не нәрсе,
Білесің бе,
Айтшы маған күзгі бұлт?!
Менің жаным
Нені іздейді дүниеден тынымсыз
Ауыр ой мен қауырсын мұң
Мәңгі көкте жүздіріп...
Ақ теңіздің арыстаны шығып қалса жағаға
Асығады айдынына құйрығымен мұзды ұрып...

Түп-түзу боп
Түпсіз көкке
Түссіз жіппен асылып,
Тізіліп ап
Құстар қайда барады екен асығып,
Біз білмейтін бірдемені
Білетіндей осылар
Қалың сырды
Қанатының қалқасында жасырып...
Сиыр базда сыңар аяқ соқыр бастық боқтайды
Жесір қалған сауыс-сауыс сауыншыны басынып...

Өмір бізге жүгін артып
Алыс жолға жібермек,
Уақыт желін ешкім бөгеп
Ұстай алмас шідерлеп,
Пенде шіркін
Шарлап бара жатса дағы ғарышты
Құмар неге
Бірін-бірі дізгіндеуге, дігерлеп?!...
Бомба түскен Бейруттағы бейбіт үйді есіңе ал,
Египетте өлгендерді есептеп көр түгендеп...

Қиялыңмен
Ғарыш кезіп,
Ай-жұлдызды айналып,
Фөни, бақи,
Ғалам жайлы
Адам жайлы ойланып,
Бір құдайға шүкірлік қып
Жерге қайта түсесің,
Тағдырымыз

Туған жерге
 Қалған мәңгі байланып...
 Дөң басында дүниені дүрілдеткен кезінде
 Не бір жайсаң жатқан жоқ па тыным тауып жайланып...

ҚАНАТ

Қанатсыз адам болмайды
 Бәріне қанат берілген,
 Қияда қыран самғайды
 Ұшуға қораз ерінген.

Біреулер пайда табатын
 Қыздырып мамық саудасын,
 Сыпырғыш қылып қанатын
 Тазалар біреу ауласын.

Жаза алмай еркін құлашын
 Бір-бірін бөгеп, қаққылап,
 Қанаттар қанша ылашын
 Ұша алмай кеткен шапқылап.

Дарынды туған дүрлерге
 Артады заман ауыр сын,
 Ұшам деп енді жүргенде
 Жұлынып біткен қауырсын.

Тірліктің тапқан жайлысын
 Талғамы қызық санаттың,
 Кім ұғар екен қайғысын
 Самғаусыз өткен қанаттың!

ДОМБЫРА

Домбырам менің
 Бабамнан қалған байлығым,
 Өзіңмен бірге
 Қуаныш, қызық, қайғы, мұң,
 Күмбірің күллі
 Дүниені кернеп, тербеген,
 Оркестрлерге
 Симфонияларға сай бүгін.



Бұйығы жондай
 Булығып жатқан шанағың,
 Бұраулы шегің
 Жолындай ұзақ даланың,
 Тұрлауы жырдың,
 Тірегі күйдің
 Тиегің,
 Арманын қуып
 Бойымен аққан сағаның.

Боздатып келген
 Байырғы күннің гөй-гөйін
 Мәңгілік менің
 Мәртебем,
 Биік мерейім,
 Қорғасын құйып
 Күйдіріп
 Бітеп қойса да,
 Бұзылмай күйің
 Бүлкілдей берген көмейің!

ШАРШАДЫМ ДЕМЕ

Шаршадым деме,
 Шаршауға сенің хақың жоқ.
 Шырылдап жүрсең шынымен егер халқым деп
 Азамат аз ғой алаңдауы көп Алашта
 Болғанмен мұнай, көмір мен темір, алтын көп.

Лашындай жырлар шығады-ау ұшып лашықтан
 Жасындай мінез көрінбес бірақ жасықтан,
 Жанбағар кез бе жағаңнан жаһан алғанда
 Жанкешті керек, иірер алшы асықты!

СӨЗ БЕН ІС

Қысыр сөзге неге сонша болады екен жұрт үйір?
 Қызыл тілде буын жоқ қой.
 Сүп-сүйір!
 Сынау оңай,
 Мінеу оңай,
 Даттай салу тіптен оңай барлығын.
 Іс бітіру қиын бірақ, бір түйір!

Ойланбастан жаға салып жаманды,
Ондырмаймыз адамды,
Кінәлаймыз түгін қоймай қоғамды,
Бір түкіре саламыз-ау төрк етіп
Қағынды деп заманды,
Аударамыз, төңкереміз ол аздай
Жиып, теріп бір уысқа
Бүкіл шексіз ғаламды,
Мен үйрету адамзатқа оп-оңай-ау
Пеш түбінде отырып,
Жөндеу қиын
Аңғал-саңғал,
Сықырлаған қораңды!

ЕСКЕРТКІШТЕР

Күн еңкейіп,
Көлеңкелер кешкілік,
Ұзарғанда
Бой теңесіп, шеп құрып
Ескерткіштер ел кезетін сияқты
Елес қуып...
Егескендей
Ессіздік пен Естілік.

Тірі жанды талқыға сап
Қысты өмір
Көкке ұмтылды
Шырылдаған құс көңіл...
Кеуде керіп күрсіне де алмайды
Тасқа қонып,
Қатып қалған мыс темір.
Неге оларды байлап қойған тұғырға?
Байланғаны аз болғандай ғұмырда ?!

БІР ҮШ КҮН

Жалған дедік
Дүниені сұм дедік,
Арзан дедік,
Адамдарды құм дедік,
Жалмай бердік сүй дедік те жан-жақты
Біз не деген қанағатсыз жынды едік !





Қу құлқынның құрдымына түстің бе?
 Бітер кезі болды-ау қандай істің де ?
 Қайтер еді бар адамзат келісіп
 Жанталасты доғарса бір үш күнге?!

От алдырмай қойса барлық көлігін,
 Тыйса түгел жын ойнағын, желігін,
 Шүкірлік қып, ойлар кешіп дем алса
 Күпірліктен аулақ салып көңілін .

Тазарар ма жердің күңгірт келбеті,
 Азаяр ма ауаның да мың дерті,
 Тәуба десе жазылатын сияқты
 Өзі тапқан ынсапсыздық індеті!

ҚАЗАҚ ӨЛЕҢІ

Қазақта не көп?
 Өлең көп!
 Өлеңде не бар?
 Нелер жоқ?
 Қызық-ау ойлап қарасаң,
 Әр қазаққа шаққанда
 Шумақтан қанша келер деп?
 Жолдары доллар боп кетсе
 Әлемге бөліп берер ме ек?
 Доллардан жырым жоғары
 Арзандап қалай көнермек?
 Өлеңім еркін болмаса
 Бүгінге ел боп келер ме ек,
 Тілімді ұқса дүние
 Жарысып жырмен көрер ме ек,
 Басқасы басқа, өлеңде
 Қазаққа қай ел теңелмек?!

ӨКПЕ

Неге сонша болдық екен өкпешіл,
 Өкпелеуден басталмай ма көп кесір?
 Бір өкпеге бір бауырдан қиғасын
 Тоз-тоз болдық,
 Шашылғандай шөпке шіл.

Өкпелей сап
Ойда жоқта тектен-тек,
Өткенді айтып
Жалғастырып кекке кек,
Жегідей жеп
Күйдірердей жақынды
Бұл өмірге
Келіп пе едік өкпелеп?!

Қайтсем табам
Деп біреудің көңілін,
Қайран қазақ
Өксітеді өмірін,
Сүйретумен
Келеді әлі өкпесін,
Өкпесімен
Шырмап алып бір-бірін.

Мұны біліп
Сырттан баққан жымысқы,
Айдап салып
Араз қылған ұлысты,
Қылт ете қап
Сәл нәрсеге сылт етіп
Айырбастап жібереміз ұлы істі.

Өкпелеумен
Өртенсе егер өзегің,
Өксуменен
Өтеді өмір, сеземін...
Өз өкпенді
Өзің кешір алдымен,
Өссін десең
Өз Отаның,
Өз елің!

НЕГЕ СОНША?

Бәріміз де мұңаямыз мүжіліп,
Зор болсақ та кейде бордай үгіліп.
Шетімізден күйрей берсек не болмақ
Кете берсек бұл өмірден түңіліп?!

Кінәлаймыз бірімізді біріміз
Жұлмалаймыз қанатындай қыбымыз.





Бытырлатып үземіз кеп аямай
Жанымыздың нәзік жалғас жібін біз.
Неге сонша жауласамыз жат болып
Бір емес пе бәріміздің түбіміз?!

Өкпелейміз өзімізден өзгеге,
Міндетсиміз бірер ауыз сөзге де.
Алтын үшін алысқанда табарың
Ақыреттік алты құлаш кездеме.
Соның бәрін біле тұра дүние-ай
Таласамыз біреу таққан жезге де!

Неге біздер мұңаямыз мүжіліп,
Адамнан да, заманнан да түңіліп.
Ми қата боп неғыламыз мәңгілік
Ой жетпейтін тұңғиыққа үңіліп.
Төбемізден күле қарап тұрғанда
Кәрі күшті, рахымы мол ұлылық!!!

ЖЕҢІС ПЕН ЖЕҢІЛІС

Жеңілу, жеңу
Ежелден егіз
Құм көшіп келсе
Шегінді теңіз,
Ақылгөй жоқта
Өңгүдік сөйлеп
Жолбарыс жоқта
Семірді доңыз.
Біреуді жеңіп
Сындырып сағын,
Баянды болмас
Қондырған бағың,
Дүние кезек
Бүгінде жеңсең,
Бір күні келер
Жеңілер шағың.

Керемет болып
Кетем деп асып,
Жұлқынсаң жұрттың
Кеудесін басып,
Жапанда жалғыз
Жабырқап жүрме

Басыңа тиіп
Берекең қашып.

Шапқының сенің
Біреудің құны,
Шаттығың сенің
Біреудің мұңы,
Біріңді-бірің
Жылатып жеңу
Осы ма, досым,
Өмірдің сыры!

Күрессіз өмір
Болмайды десіп,
Бір-бірін қырып,
Қызыл қан кешіп,
Адамзат қане,
Мұратқа жеткен?
Біреуді таптап,
Кетпейсің өсіп.

Біреуді жеңсең
Шығад дейт атың
Адамға адам
Емес пе жақын?
Біреуді жеңіп
Үстемдік құрар
Бір құдай берген
Бар ма еді хақың?!

Адамды адам
Өзіндей көрсін,
Кеудесін кермей
Көңілін бөлсін,
Жетелі болсаң
Жетерсің ойлап
Жеңген де сенсің,
Жеңілген сенсің!

ДОСЫҢ ЖОҚ ПА...

Досым жоқ деп күйінеді көп пенде...
Дос боларлық кісі құрып кеткен бе,
Дос емес пе саған мына ұлы өмір
Көшкен бұлттар, келген құстар көктемде?!



Нағыз достық-ақ тілеуі елдің де,
Қуат берер аңқылдауы желдің де,
Андайың мен мұндайыңа қарамай
Достық шығар көтеруі жердің де,
Жұрттың бәрін жазғырғанша, ойлашы,
Шын жүректен өзің дос боп көрдің бе?!

Досым жоқ деп елге өкпелеп жылама,
Доссыз болсаң ,тек өзіңді кінәла,
Өзің егер бере алмасаң елге нұр
Жүрегіңе жұрттан шуақ сұрама!

ЕШКІМДІ ЕШКІМ ТҮСІНБЕЙДІ

Ешкімді ешкім түсінбейді жалғанда,
Оған бола жынданба да,
Зарланба,
Жылмаң қағып
Желпілдетсе жәдігөй
Түсінді-ау деп
Жақын тұтып алданба,
Жан сырыңды
Жарнамалап жаһанға
Даңғазамен
Жеткіздім деп малданба.

Әр кімнің де
Өз жүгі бар жолдағы,
Тура болмас сен туралы толғамы,
Кеуде қағып
Кімге міндет қыласың
Алтынмын деп
Бағаланбас қолдағы,
Жөн таппайсың
Жалпы көпке өкпелеп
Жаббар құдай жаныңды ұқса
Болғаны!

БҰҚАР ЖЫРАУ МЕН БРОДСКИЙ

Бірде маған лауазымы зор кісі
Бар әлемді кеп тұратын шолғысы,

Бұл заманға жүрмес дейді өлеңнің
Қарапайым, қазақылау пормысы,
Бүгінгінің ақындары келеді
Бұқар емес, Бродский болғысы.

Арынды өлең сия қоймас қалыпқа,
Жасық өтпес қайрасаң да шарыққа.
Өлең ортақ адамзатқа десек те,
Алдымен ол керек туған халыққа.

Біз емеспіз бұғып өскен бетегең,
Бой таласар жөн жоқ деме Гетемен.
Артық емес алыптары әлемнің,
Кемеңгер шал Тұрмағамбет кетеден.

Көп болғанмен өмірде олпы-солпысы,
Өлеңі-зер секілді қыз шолпысы.
Ата жырда аруағы бар қазақтың
Ұғар ма екен, ұқпас па екен сол кісі?!

ТАМШЫ

Бұйырмаған бұлақ боп ағуға да,
Өзен болып мұхитқа баруға да.
Тамшылардың қолынан келетіні
Тырс-тырс етіп төбеден таму ғана.

Тама берсе түбінде тас теседі,
Төбеңнен тоқылдатса бас теседі.
Тама-тама бір жерді тесіп шығу
Тамшылардың тамаша басты есебі.
Дымы шықпай бұтаға бұққандарды
Тамшы ғұрлы қайраны жоқ деседі!

КАРАТЭ МЕН ҚАРА ӨЛЕҢ

Күн шығыстың құпия жақсы өнері
Каратэнің қазағым қас шебері.
Жапан түздің жалпақ бет балалары
Жапон барып ақ семсер ап келеді.
Ғаламға ортақ рахымды патша құдай
Әр халыққа әртүрлі бақ береді.
Каратэні үйренген қара бала
Қара өлеңді қалайша жат көреді?!



Қазағымның кішісі, ұлысы да
Қара өлеңмен ашылған тынысы да.
Қара өлеңмен жігері суарылып
Қара өлеңмен қайралған қылышы да.
Бар әлемнің өнерін меңгерсең де
Қара өлеңсіз болайын тұрысыңа!!!

ДӘРІГЕР

Болат Жанәділовке

Ертең қандай болар екен күнім деп
Емханаға кірген кезде дірілдеп.
Қарсы алады салауатты сабырмен
Ай маңдайлы аппақ адам күлімдеп.

Бір өзіңе қойғанда бар зейінін
Сезінесің періштедей пейілін.
Дәтке қуат, жанға шипа болғандай
Дәрігердің көзіндегі мейірім!

МҰҒАЛІМ

Апам Сұлушап зейнетке шыққанда

Ең бірінші ашқан білім бұлағын,
Жүрегіңе шашқан жылы шуағын,
Уақыт қуып, қай қиырда жүрсең де
Естен кетпес аяулы жан – мұғалім!

Ой көзімен үңілдіріп тереңге,
Мектеп бізді бейімдеген өнерге,
Қандай адам болар еді балалар
Мұғалімнен оқымаса егер де?!

Көкжиегін келешектің аңдатты,
Құс көңілді қияларға самғатты,
Президентті, министрді мәпелеп,
Өсірді олар генералды, солдатты.

Тентектерді түзетуден танбаған
Төзімі мен сезіміне таңғалам,
Қаршадайдан ізгілікке баулыған
Мұғалімге қарыздар ғой,

Барлық адам!
Бар ғалам!

ЖАЛҒЫЗДАР

Ару қыздай ғашығымен табысқан
Ай құяды аппақ нұрын ғарыштан.
Шетсіз, шексіз тұңғыықтан сескеніп
Жалғыз жерді серік қылған алыстан.
Ай нұрынан ақыл-ойы қозғалып
Қиялданды қанша нәзік данышпан.

Ай да жалғыз, жер де жалғыз, күн жалғыз,
Мың-миллион болса да адам-шын жалғыз,
Құдай жалғыз, құдай деген жан жалғыз
Қастық қылмас бір жалғызға бір жалғыз!

ТІРШЛІК АЙНАЛЫМЫ

Аңызға азуларын жанып ап
Ақшағылдан аунап түссе аруана,
Табанымен тоңды ерітіп, мұз шайнап
Қарды талмап шөл басады ақ аю!

Түсініп көр жетсе тағат-сабырың
Текетірес өмір-өлім әзілін,
Мұз ойыққа телміреді балықшы
Тарс ұмытып тірліктегі жәбірін,
Таза леп пен талшығына талпынып
Балық табар сәуле шашар қабірін,
Тіс-тырнаққа тәуелді ғой тағылық
Жыртқыш жортар аңдып жанның жазымын,
Көк майсада көлбеп жатқан жануар
Тұяғына тапсырады тағдырын!

Бидайыққа пар келмейтін көктегі
Майға бөгіп жүр ғой бірақ бөктергі,
Бидай басы иілгенде сарғайып
Жалғыз дәнді кім ойлайды көктегі?
Диқан жүрсе сабан иісін аңқытып
Бір айналым тіршіліктің өткені!



КЕУДЕ КЕРІП

Кеуде керіп
Кемеңгерсіп кей-кейде,
Қай ұшпаққа
Шығам дейсің ей, пенде,
Бар әлемді
Қаратам деп өзіңе
Жаныңды жеп
Болма босқа шерменде,
Сен емессің
Дүниенің тұтқасы
Жай табады
Жан құдайға сенгенде!

ДҮНИЕ КЕҢ

Дүние кең,
Шексіз ғой ғалам,
Халық көп,
Жиып ап бәрін
Сыйғыза қояр
Қалып жоқ,
Қайталанбайтын
Сан алуан қызық
Құбылыс,
Жұлдыздай көкте
Жымындап тұрған
Жарық боп,
Саралап санаң
Сүйініп жаның
Ғаламға,
Нұрыңды шашып
Жұлдыз боп сен де
Жанып кет!

ҚОРЫҚПА ӨЛІМНЕН

Елім тыныш болса дейміз,
Жер тыныш,
Тұмшалаумен ашылмайды кең тыныс,
Еңсеңді езіп,
Өміріңді өксітер

Өн бойыңды буып алса
Қорқыныш!

Қоянға да жем болады
Қашқан ер,
Сасқан кезде
Жок қой деме басқа жол,
Қорқаулардың
Қиратып шық қоршауын
Ең ақыры
Жастығыңды жастап өл!

Қорқпа өлімнен,
Тербетеді қара жер,
Сен кеткенмен
Қара ормандай қалады ел,
Бұл пәниге алғыс айт та
Бақиға
Бата тілеп,
Батыл басып бара бер!

ТЕМІРҚАЗЫҚ

Дүниеден пақыр да өтер, патша да өтер,
Біреу шауып, ал біреу ақсап өтер,
Әр істің мәні болар мәңгілікте,
Фәниді сұм жалған деп, жатпа бекер.

Құр қалмай кір өмірдің базарына.
Нәпсінің ерік бермей тажалына,
Көппе сөз, бет перденің бәрі қалып
Тартылар еңбек, амал таразыға.

Десек те думан керек, дүрмек керек,
Сауал бар – қалай өмір сүрмек керек?
Қай ілім қайда, қалай бастайтынын
Сараптап ой- санамен білмек керек.

Ой көп қой, ат көтермес, атанға ауыр,
Зерделер оның бәрін шопан бауыр,
Аят пен хадистерге жете қоймас
Келсе де неше Ницше, Шопенгауэр.

Әркім де даналықты сүйер, сәгер,
Көкейге керегінше түйер, төгер,



Ақсақал аталардан артық болмас,
Көп сақал, Кант, Конфуций, Кьеркегор.

Жақын боп жүрекке жол таппас әр түр,
Қағынды – соғындысын қақтап сарқыр,
Абсурдтық алжасудан хаостағы
Ем болмас Камю, Де Сад, Кафка, Сартр.

Ілімнің түр-түрі көп сене берсең,
Өмірге өзінше ғып береді өлшем,
Басыңда құйын соғып, сандаларсың
Соңынан әр елестің ере берсең.

Дүние жарқ-жұрқ еткен түгі жылтыр
Ер маған есің шығып, – дейді, – жыртыл!
Даңғаза жарнамалар жарға соғар,
Көбіктің көзді алдаған көбі қыртыл.

Бола алмас жарқыл-жырқыл өмірге азық,
Тозарсың ойың азып, көңіл қажып,
Қаптаған жынойнақтан сақтап қалар,
Иманың адастырмас Темірқазық!

ҮЙІРЛІ ӨТІРІК

Ақырын басталып
Өршіген өтірік.
Әлемді аңқитып
Келеді аралап.
Шындықты шыңғыртып
Қудалап, қамалап.
Жағымпаз алдауды
Асыра бағалап.
Асыл мен жасығы
Аралас ғасырым.
Айырар кез бар ма
Салмақтап, саралап?!

Ұйымды қылмыстай
Үйірлі өтірік
Иіріп, иектеп
Өкетпек құрдымға,
Жөн сілтеп, жер жүзін
Байламақ бомбыға.

Орғытып обырды
 Өрлетіп озбырды.
 Толқытып тобырды
 Елдікті тоздырды.
 Адамның талайы
 Мақтаудың малайы.
 Алтынсып жалтырар
 Қаңылтыр қалайы.
 Мақтауды білгендер
 Мақтата біледі.
 Мақтанға малайлық
 Масайрап тұрғанда
 Міңдетті еместей
 Үлкен іс атқару.
 Бітпейтін егестей
 Мақтау мен мақтану.

Ғаламды аузымен
 Аударып төңкерген
 Дақпыртшыл данышпан
 Алдампаз алхимик.
 Көз бояу көп сөзді
 Көбікпен көмкерген.
 Көріне көлгірсіп
 Көпірте беретін.
 Кеудеде жылты жоқ
 Көрсөқыр ел ме едің?
 Кім болса о болсын
 Күпірге ермегін.
 Көрсөңші сараптап
 Бітірген еңбегін...
 Басын көп қатырмай
 Қолын бір сілтеген.
 Елдікі дұрыс-ау
 Білетін өз жолын!

БАТЫРЛАР ЖЫРЫ

Қаһарман жырым
 Атамнан қалған қазынам,
 Қамыққан кезде
 Оралып саған жазылам,
 Оңаша қалып
 Өзіңмен бірге
 Ой-теңіз кешкен сәттерім

Мың есе артық
Жаһанның даңғазаларынан!

Батырлар жыры
Тарихтың қайнар бастауы,
Тағдырын елдің
Толғаған терең астары,
Аруағы биік,
Айдыны шалқар,
Ақылы кеткен алысқа,
Құнары тілдің
Шырағы ділдің
Шынайы жырдың асқары...
Иманды жаны
Атаның қаны бар адам
Мүмкін бе сені
Басқаға айырбастауы?!

ЖОҒАЛМАЙДЫ АНА ТІЛІМ

Жерім үшін төгілмеген қан бар ма,
Тілім үшін егілмеген жан бар ма?
Дін мен тілін бермей кеткен бабалар
Көк қанжары жалақтаған жоңғарға,
Өз билігің өз қолыңа тигенде
Өз тіліңнен айырылар жөн бар ма,
Жоғалмайды ана тілім мен барда,
Жоғалмайды ана тілім сен барда!

Тілім барда күнім де бар, айым бар
Тілім барда иманым бар, ойым бар,
Төрт құбылам түгел менің тіл барда
Түн ұйқымды төрт бөлмейді уайымдар,
Тіл білмейтін, тіл алмайтын тентектер
Тілімізге тиіскенді қойыңдар!

БАЛДЫРҒАН

Бала, бала, балдырған
Өмір отын жандырған
Күн нұрындай күлімдеп
Көз мейірін қандырған.

Бала, бала, балдырған
Өмір отын жандырған
Кел, ертегі тыңдайық
Ата-бабаң қалдырған.

Бала, бала, балапан
Балдай тәтті балақан,
Әжең қандай әдемі
Аялаған алақан.

Ат тұяғы дүрсілдеп
Атын әлем білсін деп,
Атаң бата береді
Балалар аман жүрсін деп!

КҮЗГІ БАҚ

Алдағыға мың ұмтылған, жүз құлап
Бұрынғылар жүріп өткен ізді бақ,
Қиыры жоқ кеңістікті кеземіз
Уақыт шіркін қуалайды ызғып-ақ,
Жасыл дәурен жарқ етті-ау деп жасындай
Сыбдырлаған жапыраққа түр құлақ,
Жарты қапшық бос бөтелке арқалап
Бүкір кемпір бір бұрышта тұр жылап,
Шал тістейді түтін шалған сар мұртын
Трубкасын түбіртекке ұрғылап,
Алаңқайда шуылдайды доп қуып.
Балдырғандар – асыр салған қозы-лақ,
Асығады айдынына мұхиттың
Таудың төсін тесіп аққан мұз бұлақ,
Тіршілікке тәтті мұңмен тәубә ғып
Сабырлы ойға батырады күзгі бақ!

КӨКШЕ. ҚЫСҚЫ ОРМАН

Сақылдаған сары аязбен тіресіп,
Сарт-сұрт сынар сұлу бұтақ сіресіп.
Қарағайлар қалқып бара жатқандай,
Ұшар басы ұшпа бұлтқа ілесіп!

Жортады аңдар аштық қуып інінен,
Тағдырларын қарға жазып түнімен.





Қырау шалған аңшы кезер құмартып
 Шимай-шиыр жазуды оқып күнімен
 Тұнық жырды тыңдайтындай ақ тиін
 Қарағайдың дыңылдаған діңінен.

Сере қардың сүйкей басып күртегін,
 Арлан бөрі сездірмейді бүлкегін.
 Ақ көрпесін қымтанады жан-дәрмен
 Үркек қоян ұлпідетіп ұлпегін.

Түсінбессің қанша түрсең құлақты
 Құйтақандай құсқа біткен қуатты.
 Аяз құшқан ақ орманның тірлігі
 Тоқылдақтың тұмсығында сияқты!

СЫРМА КӨШЕ БЕРЕДІ...

Шетінде ескі ауылдың , бала күнім,
 Жайлаймын жер мен көктің аралығын,
 Ойнаймын құрбылармен қиқуласып
 Қорғанды қардан үйген жарады үнім.

Далада кеше ғана тырна қонған,
 Сырғиды қарды сипап, сырма боран,
 Барады өткен іздің бәрін көміп,
 Қарайды оған бей-жай мына жалған.

Ақ селеуден сырласын табатындай,
 Ақ қайыңға оралып қонатындай,
 Сумандайды құмдағы ақ жыландай
 Суылдайды құстардың қанатындай.

Сырма биі сылқылдап бір тынбайды,
 Саябырсып кейде сәл, тың тыңдайды,
 Ала қашып жөнелсе ақша қарды
 Сынығындай шынының жылтырайды.

Сылқым судай сыңқылдап сай-салада,
 Сылаңдайды сұлудай айдалада,
 Адырлардан үптеген ұлпа қарды
 Сыйлайды екен апарып қай балаға?!

Ақ сырмамен сырларым дала кезіп,
 Сырғанайды жай таппай жаннан безіп,

Сыңсиды кеп сыздатып сай-сүйекті,
Суырады өзекті, сананы езіп.

Нені іздейді тынымсыз бұлтты күнде,
Қайда бармақ, артады жүкті кімге,
Жетер жері бар ма екен еркін желдің,
Не табады жеткенде түп-түбінде?!

Қимай-қимай қонғанда күн ұяға,
Бұлыңғыр күйге енеді дүния да,
Үдей түсіп екпіні адуынның
Ақ құйрығын айға атып, құлия ма?!

Байыз таппай жалғандық жарасымда,
Балғын ойым байланып борасынға,
Бұлдыраңдап қуады толған айды
Бұлаңдаған бұйра бұлт арасында.

Жеткізбейді жұмбақ ай, тұңғық көк,
Сырма боран сарнайды: «Тым биіктеп,
Қарағым-ау, қайтесің, маған орал,
Көкжиектің түбіне сүңгіік!» – деп.

Орал маған дегенде боран маған,
Орай-борай ойымды орап алған...
Қайда менің сол бір кез, балаң күйім,
Қармен бірге қайтадан оралмаған!?

Ойым қайда ақ боран ала қашқан,
Ойын қайда құрбымен араласқан...
Сусып аққан уақыттай тұрақ таппай,
Сырма көше береді... қалады аспан!

ЖҰМБАҚ ЖЕР

Бұлт басса Бурабайды шудаланып
Шуылы төңіректің тына қалып,
Көк бояу қоюланып қорғасындай
Мүлгиді тау мен орман мұнарланып,
Күлімдер көлдің беті, жердің жүзі,
Жарқ етсе күннің көзі, шуақ алып,
Қарғыса қарағайдан көк қаршыға
Теңбіл тас еліктей боп бұғары анық,
Тұмсығы тұнжыр ойға батқан піл тас
Қалайша қона қалған шыңға барып,

Сақалы желп-желп еткен Жеке батыр
Көсілген көк найзасын суға малып,
Баурына тарта түсіп ақ қайыңды
Қарағай бойын созған құмарланып,
Тамсанып талай ақын толғасақ та
Жұмбағын жаратқанның ұға алмадық!!!

СӘРЕСІ

Таң алдында... Дүние тыныш. Сәресі,
Сәресіге жуымайды жын-ойнақтың дуасы мен бәлесі,
Оразада ой теңізін кешкен сайын оңаша
Мұсылманның тазарады иман тұнған жан есі.

Рамазанда тәубаменен қарайды адам бәріне,
Мән береді тіршіліктің жалғыз түйір дәніне,
(Тойынғанның таңдайына татымайды табақ тола табака
Қайдан жетсін қара нанның қадірі мен дәміне.)
Ауыз ашар сәт келгенде сыйынады Аллаға
Жан-тәнімен шүкірлік қып нұр иманның нәріне!

БАЛА КҮНГІ ЖҰЛДЫЗДАР

Шексіздіктің біледі кім мөлшерін?
Қиялдадым...
Жер, көкті,
Күнді өлшедім,
Жете алмадым түбіне
Бар сөзгенім
Шексіз ғалам...
Мен сенің бір бөлшегің!

Ой азабын арқалап сенделіп тым
Кетпесем де,
Көп сырды желден ұқтым,
Шырылдайды шыбын жан шырқау іздеп
Шырмауынан шыға алмай пенделіктің.

Пендешілік...
Дүние- ай,
Пәни жалған,
Дәурен – ғұмыр...
Осы ма нағыз арман?!

Менің жаным мәңгілік мән іздейді
Галактика,
Ғарыштан,
Жұлдыздардан.

Құштар болдым жұлдызға
Бала кезден,
Жылқы бағып кезекпен, дала кезген,
Жұлдыздар мен жанымның арасында
Бір жақындық барлығын қалай сезгем?!

Айсыз түн
Айдалада
Ұйқы қашқан,
Пысырады жылқылар жусап жатқан...
Естен тана үздігіп Құс жолына,
Ұшып кеткім келетін жұлдыз жаққа.

Мөлт, мөлт еткен жұлдыздар
Көп, көп еді,
Жерге тамып кетердей көркем еді,
Суырып алардай боп өзегімді
Шақыратын жан қоймай көкке мені...

Таң атарда қоштасып, қимайтынмын,
Әлденеге ішімнен жылайтынмын,
Сыйса деуші ем
Бар ғалам жүрегіме
Сыя қоймай ол мені қинайтұғын!

Жарты ғасыр өтіпті
Өмір легі...
Бір тынбайды қаланың дүңгірлегі,
Тынысыңды тарылтып түнгі лебі,
Жұлдыздар да қазіргі өзгешелеу
Әлде өзгерген мен бе екем,
Кім біледі?!

Бүгінгінің балдары біздей ме екен?
Көктің сырын сезе ме,
Сезбей ме екен?..
Менің таза, мөп- мөлдір жұлдыздарым
Бала досын даладан іздей ме екен?!



АППАҚ ҚАР

Қар жауып тұр...
Жапалақтап
Аппақ таза сезімдей,

Қалықтап кеп
Қонып жатыр,
Қонғаны да сезілмей,

Бір рахат күй
Кешіп келем
Көше бойлап,
Оңаша,

Жан-дүнием
Жермен,
Көкпен,
Біртұтасып
Егіздей.

Аппақ қарлар
Кіршігі жоқ,
Қай сәуледен жаралдың?

Тозып кеткен
Тіршілікке
Мөлдірлік боп таралдың.

Кейде, достым,
Ұшып кеткің
Келмей ме осы ғарышқа,

Содан кейін
Аппақ қар боп
Жерге қайта оралғың?!

КӨШКЕН БҰЛТ. КӨҢІЛ.

Бұлтпен бірге көңіл көшіп барады
Өмір өтіп, естелігі қалады.
Аппақ құдай шалды көріп кім ойлар
Көкке қарай қолын созған баланы.

Еліктейтін Тарлан атты Тарғынға
 Бала кезде жатып алып шалғында
 Ақша бұлттан қайдан келе жатсың деп
 Сұраушы едік, не күтед деп алдыңда?

Қара бұлттай нәсерлетіп төгуші ек,
 Бұйра бұлттай ұшып кете беруші ек.
 Бір құпия сыр бар ма екен осында
 Біз де кейде бұлт секілді көрінсек?!

Шексіз аспан аялаған еркем деп
 Керуен бұлттар бүгін бар да ертең жоқ.
 Бұлтсыз аспан жұртсыз жердей көңілсіз
 Бұлт көшеді көктің жүзін көркемдеп.
 Бізден сәлем жеткізердей алысқа
 Асығардай жауап әкеп берсем деп!

ЖЕР АНА, ЖОЛДАН АЙНЫМА!

Тұңғиық көкке
 Қараймын неге телміріп,
 Мұңайып жаным
 Мүжіліп іштей егіліп,
 Мұхитты кешкен
 Қайықтай жалғыз қалтылдап
 Қиялдап барып,
 Не сезіп қайттың, не біліп?

Құпия, ғайып,
 Зілмауыр ой мен сыр бүгіп,
 Үн-түнсіз езген,
 Көңілге күптеп жүз күдік,
 Ғарышқа шексіз,
 Мәңгілік жалғыз сауалдың
 Жауабын іздеп,
 Үңілем неге үздігіп!?

Ғасырдан ғасыр...
 Қас-қағым сәттей зырлауық,
 Жылауық уақыт,
 Уайымың қандай шырмауық,
 Шуылдап кетті
 Шалығы барлар неліктен,
 Жер Ана саған,
 Тенді ме шындап бір қауіп?!





Жер Ана,
Бізді
Көтеріп ұшып, айналып
Кезесің көкті
Кіндігің Күнге байланып...
Ақырзаманның
Зауалы келіп қалды ма?!
Адамзат отыр
Амалы құрып ойланып.

Не болар екен
Құрдымға кетсе құлап жер,
Тиылар ма екен
Жарылыс, жанжал құлақ жер?
Ұрыса бермей
Ұғатын кезің болды ғой
Біздерде бары
Бір ғана құдай,
Бір ғана адам,
Бір-ақ жер!

Жер Ана, жүдеп,
Жұқарып жүйкең тозды ма,
Тұрлаусыз уақыт
Айналымыңнан озды ма,
Опырып, өртеп,
Қиратып,
Жойып,
Жалмаған,
Жындылар енді
Сенің де көрің қазды ма?

Түбіңе сенің
Қалайша жетпек мұндай құл,
Төбедең бағып
Рахымы шексіз құдай тұр,
Қайырын тілеп
Қандай да болсын қайранның
Алладан бұйрық
Келгенше жерім,
Шыдай тұр!

Мейірбан едің...
Баурыңа тарттың Айды да,
Батыра көрме
Баланы сәби қайғыға,

Рахмани нұрдан
Жаралып едің, Жер Ана,
Кеше гөр бізді,
Кешір де жолдан айныма!

ӘР АДАМНЫҢ ӘЛЕМІ

Әр адамның,
Өз әлемі өзінде,
Жүрегінде
Санасында
Көзінде,
Ортақтасып
Кіре алмайды басқалар
Біреу кешкен
Өмірлік ой- сезімге.

Біреу көрген азаптан да,
Рахаттан,
Бөлек етіп,
Өз сағатын санатқан,
Бір-біріне кіріктірмей
Кісіні
Құдай қалай
Керемет қып жаратқан!

Бөлек сенен
Ата-анаң да,
Ел,
Бала,
Дос та бөлек,
Сырласаң да мұңдана,
Сезілетін анық нәрсе
Сен үшін
Шексіз ғалам ортасында
Сен ғана!

Көк пен жер де,
Көкжиекпен бөлінген,
Көк теңіз де,
Көз ұшында көрінген,
Көңіліңе
Сыйғыза алсаң болғаны,
Күллі ғалам
Саған сыйға берілген!





Бұйрық сырын
Сезінбесек
Өспейміз,
Күн-шуақпен
Жерден өніп, көктейміз...
Сүю үшін жаратылған ғаламды
Өктемдік қып
Неге билеп, төстейміз?!

ӨМІРДІҢ ӨЗІ...

Өмірдің өзі адамға
Жаратқанның сыйлығы,
Жаралмай кетсең қайтер ең
Өзгеше болып бұйрығы.

Өмірдің өзі махаббат
Сүюден бәрі жаралған,
Бастауы мөлдір бұлақтай
Жайылып жерге таралған.

Өмірдің өзі мейірім,
Қайырсыз адам – адам ба?
Қол ұшын беріп бір-бірін
Құтқарған қатал заманда.

Өмірдің өзі қатігез
Емес-ау оңай сынағы,
Тағдырдың жүгі аздай-ақ
Бір-бірін пенде ұрады.

Өмірдің өзі қуаныш
Қызыққа кісі тойған ба,
Табар ма жанның рахатын
Құлашын кеңге жайғанда?

Өмірдің өзі мақтаныш
Сонымен, бәлкім, керікті,
Болмашы баққа шаттанып
Атамыз көкке бөрікті.

Өмірдің өзі алданыш
Алданар ермек аз емес,
Емпеңдей берсең соңынан
Сенің де күнің мәз емес!

Өмірдің өзі өкініш
Өзегі күймес жан бар ма,
Патша да, дана, даңғыл да
Жеткен бе барлық арманға?

Білімнің бойлап түбіне
Өрлеген даңқы нар адам,
Өмірдің бәрі ойын деп
Алаңсыз күліп қараған.

Көнеден қозғап сыр тартсаң
Пәлсапа, толғау, кеңес көп,
Өткен ғой небір кемеңгер
Өмірдің бәрі елес деп.

Өмірдің бәрі өткінші
Өтті де кетті өң мен түс,
Өткінші жалған мәнсіз деп
Егіліп талай сөнген күш!

Даналар айтқан, құдайсыз
Тірліктің бәрі далбаса,
Адамның жаны жай таппас
Мәңгілік өмір болмаса!

Құдай жоқ болса, мән де жоқ,
Соқпай ма құйын көңілде,
Қайтеді байғұс адамзат
Имансыз өмір-өмір ме!?

Өмірдің өзі жүдетер
Уақыттан уайым оздырып,
Керегі не көп ойдың
Жанды жеп, жүйке тоздырып?!

Бәрі де бар ғой өмірде
Өлшеуге болмас бір жақты,
Уайымсыз көңіл азбай ма
Қуалай берсең қылжақты?

Өмірдің өзі ақиқат
Анығында бар нәрсе,
Арындай бермей адамзат
Ақылға салып, мән берсе.

Төрелік айтқыш өмірге
Қағидашылмыз көбіміз,





Өмірдің өзі-мағына
Ұға алмай жүрген өзіміз!

ШҮКІРЛІК

Бір Алланың
Бұйырғанын құп алып,
Атқан таңға
Тәуба қылып, қуанып,
Тіршіліктің талқысынан түңілмей
Тәуекел ет,
Талаптанып ту алып.

Таңғы шықтың
Тамшысына тамсанып,
Күн сәулесін
Күліп тұрып қарсы алып,
Жер жұпарын
Толтыра жұт кеуденді
Кім біледі
Дем қалғанын қаншалық?

Әрбір жұтқан
Демге де қыл шүкірлік,
Әр бір татқан
Дәмге де қыл шүкірлік,
Күнге шүкір,
Шүкір және түнге де,
Тіршіліктің әр сәтіне шүкірлік!

II бөлім

АҢЫЗ БЕН АРХИВ ЖӘНЕ АСПАН

Ғалымдардың қай-қашанғы ұраны:
 «Ғылым-тарих архивтерден тұрады!»
 Біз теріске шығармаймыз архивті
 Зерттеулердің таптырмайтын құралы,
 Бір сұрақ бар мазалайтын бірақ та
 Документті кімдер, қалай құрады?!
 Хатқа түскен дерек десе елпілдеп
 Доктырлардың көтерілген құлағы,
 Құжаттарға құдайындай табынып,
 Бұлақтарды жырақтарға бұрады,
 Дұшпан жазған дәкументті дәлел ғып
 Атаң айтқан аңызыңды ұрады,
 Ал бірақ та даламыздың тарихы
 Архив емес, аңыз, жырдан тұрады,
 Қай қағазға сияр екен жазғанмен
 Ел қазақтың жүрегiнiң шуағы,
 Тар қапас пен тас құрсауда тұншығып
 Өткендердiң өшiп кеткен шырағы?!

Тас таңбадай зейiнiнiң тарихы,
 Даладай кең пейiлiнiң тарихы,
 Бар әлемдi бауырына сыйдырған,
 Бiздiң тарих-мейiрiмнiң тарихы!

Белгiсiздiк орап алған кешегi
 Бар өмiрдi деме мүлде өшедi,
 Газеттерге, кiтаптарға жазбай-ақ
 Қаншама адам қызық тағдыр кешедi,
 Әрбiр iстiң, әрбiр сәттiң өшпейтiн
 Бар шығар-ау бiз бiлмейтiн есебi,
 Шындық болып шыға келмек қалайша
 Бәз бiреудiң жазып кеткен өсегi?!
 Архивтерде жазылмаса есiмi
 Атанды да болмаған ғой деседi.

Бұл өмiрдiң бар мұраты ду ма екен?
 Шуылдақтар ненi бiлiп қуды екен?
 Хатқа түскен тарих қана тарих та
 Қалған өмiр желмен ұшқан бу ма екен?

Санаңды улап сар қағаздың елесi,
 Тарихқа үкiм шығарамыз неге осы?



Пәпкілерге түптеп қойған тәртіппен
 Пәктілерге ой жүгіртсең келесі,
 Соғыстарда жусатып сап сарбазды
 Бірер солдат жараланған, о несі?
 Жаудың бәрі жаны сірі мерген боп
 Батырлардың босқа ұшқан ба жебесі,
 Ел сөзінен артық болмақ қалайша
 Жансыздардың жиып-терген доносы?!

Басқыншының жер жарады дақпырты,
 Жаныңды жер бір тынбайтын жақ құрты,
 Тарихыңның тиянағы болмақ па
 Қанды қылыш әпесердің рапырты?
 Жоққа қалай шығарасың атаңды
 Болмады деп патша берген паспырты?!

Ақиқат деп құлай берсек құжатқа
 Қиялымыз бара қоймас ұзаққа,
 Қрес қоя салмақпыз ба канторда
 Аты-жөні тіркелмеген қазаққа?

Емін-еркін кең даланы мекендеп,
 Ақ патшаға бас имеген бөтен деп,
 Аталарым жаман болмақ қалайша
 Отаршылдар жамандады екен деп,
 Жоямыз ба аңыз болған ерлерді
 Аты-жөні архивте жоқ екен деп?!

Тұнған тарих қасиетті даламыз,
 Ақ сүтімен бірге берген анамыз,
 Тарих қалай жазылады дегенге
 Тағы да бір ой жүгіртсін санаңыз,
 Аңыз, жырмен ұрпағына аманат
 Өз тарихын айтып кеткен бабамыз,
 Аяқ асты шаң-тозаңға алданбай
 Тарих десең – аспан жаққа қараңыз!

ПАЙҒАМБАР МЕН ҚАҺАРМАН

Жердің жүзін солқылдатып Дүлділі
 Пайғамбарға Ғали келді бір күні,
 «Күшім тасып бойға сыймай кеткенде
 Көрсеткім-ақ келеді елге үлгіні.

Уысымда күлпәре боп пұт тасы
 Темірдің де бұзылады нұсқасы,

Шіркін-ай, шыр айналдырар едім бір
Қолға тисе сонда жердің тұтқасы!»

«Қайратыңа қорған ақыл, иман бар,
Сабыр, тәуба, бір Алланы ойлаңдар...»
Ақ жүзінен нұр шуағы төгіліп
Жанға жайлы жымыяпты пайғамбар.

Күш құйылып өн бойына қорғасын,
Аттаныпты ер айшылық жолға сын.
Жапан түзде жолықты бір қария
Іліп алған иығына дорбасын.

Сәлем алып әзиз ата толғанды,
Сәлден кейін жол жүргелі қамданды.
«Еңкеюге жібермейді қайран бел
Алып берші, жерден балам, дорбамды!»

Дегендейін мен сізді ата, түсінем,
Сый, құрметін көрсетпекке ісімен,
Ғали батыр ат үстінен дорбаны
Ілмек болды қамшысының ұшымен.

Қозғалмады оған дорба алайда
Аламын деп жерден жұлып қалайда,
Қаһарланып қолын салды қаһарман
Түсетұғын емес тіпті оңайға.

Қайран қалып, «қу дорбаның бұ несі?»
Дүлей күштің үдей түсіп үлесі,
Үзеңгісін шірей тартқан кезінде
Кірді жерге Дүлділ аттың тізесі.

Жұлқып, жұлқып таусылғанда амалы
Дорбаны шал жерден іліп алады.
«Ұят болды-ау сені әуреге салғаным,
Аман бол» – деп, жүріп кете барады.

Адамзаттың асып туған батыры,
Айран асыр, астан-кестең ақылы.
Бұл неғылған керемет деп сұрады
Пайғамбарға қайта келіп ақыры.

«Мұсылманның тірегісің, шегесің,
Тегін емес құр дорбамен егесің,
Құдай саған жер тұтқасын ұстатты
Асылық қып, айналдырам дегесін!





Үйірмедің неге оңға, солыңа,
Шүкірлік қыл, жүрсің хақтың жолында,
Бұйырмайды пендеге әлем тағдыры
Жер тұтқасы жаратқанның қолында!»

Тәубаға кеп ойға батты арыстан,
Жастық арын шықпас болды қалыптан,
Хақтан қуат, пайғамбардан үлгі алып
Дін таратты Әзірет Әлі данышпан!

Бұл аңызға сеніңдер я сенбеңдер,
Астамдық қып өзезілге ермеңдер,
Пайғамбардың өнегесін ойға алсын
Жерді допша тепкілері келгендер!

БАЙҒОЗЫНЫҢ ЖЕБЕСІ

Шоқан Уәлихановтың ізімен

Қонады ел ордаға, ер тұғырға,
Жетеді ат дүбірі алты қырға.
Бір күні хан әскері келе жатты
Заманда жаугершілік жортуылда.

Шындаса қалың қолды харап қылған,
Батырлар кең даланы азат қылған.
Зәресі зәр түбіне кететіндей
Дүшпанның ту сыртынан қарап тұрған.
Құдайға шүкіршілік айтады жұрт
Бұларды қалмақ қылмай, қазақ қылған.
Өрендер ағаларға бойын түзеп
Жүйрігін ерлік жолға жараттырған.
Орғытып ойға-қырға арғымақты
Самалға құйрық-жалын тараттырған.
Саумалап сақалдарын қариялар.
Тілек қып, үміт күткен талаптыдан,
Қосынға елеусіздеу қосылыпты
Байғозы жаңа шыққан тарақтыдан.
Сіңірлі, серіппедей ширатылған,
Қимылы қабыландай түнде атылған.
Айбарлы, ай маңдайлы, асқар бойлы
Жанары ауырлаған мұңды ақылдан,
Байғозы батырлармен жортты бірге
Ас-суын бөліп ішіп бір бақырдан.

Сол уақыттар болғанда,
 Шақшақ ұлы Жәнібек
 Асып туған ер еді,
 Бұрқыратып иісін
 Насыбай атып жатқанда
 Байғозы тура келеді,
 «Шақшаңызды ағасы
 Бері таста», - дегені.
 Арыстандай Жәнібек
 Серпіліп сөзді бастасын,
 Түшкіріп әуел тастасын,
 «А, шырағым, шырағым,
 Былай қойып басқасын,
 Ұялмай қайтіп сұрайсың
 Жәнібектің шақшасын?
 Ертең жауға барғанда,
 Қиқулап ұрыс салғанда,
 Жалпақ жатқан жұртыңа
 Жарақ болар ма екенсің?
 Есің шығып далбандап,
 Қарғадай боп қалбаңдап,
 Етігіңнің басына
 Қарап қалар ма екенсің?
 Ақ найзадай сартылдап,
 Алдаспандай жарқылдап
 Қалың қолды жарғанда,
 Жұлдызың биік жанғанда
 Насыбайды атуға,
 Қолымнан менің татуға
 Жарап қалар ма екенсің?»
 Жәнібектің сөзіне
 Байғозы қаны қайнады.
 Қайнаса да сабыр ғып
 Арғы жағын ойлады.
 Насыбай үшін бір атым
 Асқар таудай басы үлкен,
 Ақ сақалды жасы үлкен
 Жәнібектей ағаны
 Жаман сөзге қимады.
 Сол уақыттар болғанда
 Дауылпазы қағылып
 Даланың бәрі даң болды,
 Болат тұяқ дүркіреп
 Жердің жүзі шаң болды,
 Күннің көзі тұтылды
 Күлімдеп тұрған дүние



Қара шаңға жұтылды.
Қалың қалмақ қиқулап
Ойдан-қырдан құйылды,
Ту астына жиылды,
Қара қасқа ат мінген
Қара таудай бір қалмақ
Қара туын үйірді.
Айналасын жапырып
Соқтырды қара құйынды,
Алаштың ұлы абдырап
Бір аллаға сиынды!
Тұтасқан тұлғасынан жұрт шошынды,
Жан-жағын жалмайтұғын жұт секілді,
Оянып мың жыл бойғы ұйқысынан
Піл мініп, таудан түскен пұт секілді.
Найзаға ту байлаған қыл шашақты,
Шашақты қанша батыр қырқа шапты,
Көк найза бұлғап-бұлғап толғағанда
Қапыда талай ерлер қаза тапты.
Туының желбіреген қылшығы оқтай,
Тілгілеп тиген жерін тұр шыдатпай.
Жаңбырдай жауған жебе сауытынан
Серпіліп шашылады қу шыбықтай.
Қайнады қара бұлттай қалмақ туы,
Қаһары қабағынан саулап тұрды,
Қайқайтып қазақ соққан қарсы келіп
Күрзісін көрген де жоқ қаңбақ құрлы.
Ұшырып үрей-құтын ұландардың
Бездіріп айдалаға жан бақтырды,
Қылышпен қия тартып жанкештіні
Сайғанда көк сүңгімен шаң қаптырды.
Жасында жолбарыстай жауды соққан
Жәнібек басын шайқап барлап тұрды.
«Қазақты басқандай ма қара албасты,
Сөгіліп қабырғасы құты қашты,
Жығатын жалмауызды ұл тумап па
Қан кешіп, қорғап қалар алты алашты?»
Сол кезде жас Байғозы қара дөуге
Қарсы кеп, садақ кезеп тайталасты.
Байғозы көн садақты шірей тартты,
Ұрандап күш-қуаты үдей тартты,
Қабандай қорқыратып қақ жарам деп
Көзінен кіндігінің тірей тартты.
Түйені тесіп өтер болат жебе
Тигенде тас қалмаққа діріл қақты.
Бөгелді көбе бұзар дір-дір етіп,

Күлгендей болды қалмақ ыржың етіп,
 Байғозы байлап атса неден болсын
 Ағып өте шығатын зыр-зыр етіп.
 Дірілдеп көк сұр жебе қайысқандай,
 Торғауыт тоғыз қабат майысқандай,
 Көзінен кіреукенің көктей өтіп
 Ажал боп кіндігіне жабысқандай,
 Теңселді таудай неме ат-матымен
 Бір өзі он сан қолмен сайысқандай,
 Опырып өтпеді-ау деп атқан оғым
 Байғозы ақырды кеп арыстандай,
 Аузынан ақ жалын боп атылған дем
 Дұшпанның дуасымен алысқандай,
 Гүрс етіп құлап түсті сонда қалмақ
 Қара тау қара жермен табысқандай.
 Қалмақтың туы құлап, басы кетті,
 Аруағы алты Алаштың асып кетті,
 Атойлап «Абылайлап» ат қойғанда
 Нояндар қоян болып қашып кетті.
 Қалмақтың көбі сонда өлді дейді,
 Қазақтар тас-талқан ғып жеңді дейді,
 Дұшпанын жеңіп болып ер Байғозы
 Аяңдап Жәнібекке келді дейді,
 Байғозы сонда сөйлейді,
 Сөйлегенде бүй дейді:
 «Ау, ағасы, ағасы,
 Алтынды тонның жағасы,
 Тілеуінді құдайым
 Берген жоқ па қарашы,
 Бір насыбай ататын
 Сіз бен бізге бір кезек
 Келген жоқ па шамасы?!»
 Жәнібек сонда сөйлейді,
 Сөйлегенде бүй дейді:
 «Айналайын қарағым,
 Не десе де жарасар,
 Біз секілді ағаға,
 Сынап едім өзіңді
 Сөзімді ауыр санама,
 Жалғыз оқпен жауынды
 Жеңіп берген жарығым
 Ризамыз ата-анаңа,
 Сендей ұлдың жолына
 Шақша түгіл дәл бүгін
 Шақшақтың өзі садаға!»
 Тастай берді шақшасын



Насыбайды атқасын
Аға-інідей жарасып,
Батырлар тартты ауылға
Жақсылықпен тарасып!
Наймантайұлы Байғозы,
Бағлан да өзі, бай да өзі.
Өрледі бағы бұдан соң
Алланың түсіп оң көзі!
Абылай туын ұстаған
Өмірі оның өнеге
Ерлігі өшпес сабақ-ты,
Атасы батыр Наймантай
Айбалтадай қамшымен
Жайратқан жауын жарақты,
Нағашысы Есет, Бөгенбай,
Айбынын елдің асырып
Әлемге даңқы тарапты.
Жиені батыр Ағыбай
Ақжолтай деп алты Алаш
Әулиеге санапты,
Жиені Ықылас күйімен
Дүниені ұйытып
Тербеген түгел тарапты,
Ұрпағы дана Ақселеу
Ғылымның түсіп жолына
Білімнің нұрын таратты,
Жұлдыздай жанып ұл-қызы
Өркендеп өсті Тарақты,
Тарақтыны жырласақ
Жырлағанымыз емес пе
Байрағы көкте шалқыған
Байтақ елім қазақты!

ТАМА ЕСЕТТІҢ ТАБАНЫ

Тарлан мініп,
Жаралғандай темірден,
Батыр Есет
Өтерінде өмірден,
Бас көтеріп,
Бақұлдасып бауырмен
Айтты бір сөз
Шегелеп шын көңілден.

Аллаға да
Алашқа да ниетім

Түзулігін
 Барлығың да білесің,
 Күнбатысқа
 Аяғымды қаратып
 Жерле мені
 Жолға дұшпан жүретін!

Пендесінің
 Өзі қолдар талабын,
 Тілегімнің
 Біледі Алла адалын,
 Рахым қылса
 Қабыл етер қайдан да
 Оған бірдей
 Жердің түгел тарабы,
 Теріс жаттың
 Деп мені ешкім жазғырмас
 Ұстап тұрам
 Тоғыз жолдың торабын,
 Туған жерге
 Тайраңдатып кіргізбей
 Басқыншыны
 Тіреп жатсын табаным!
 Өтті батыр...
 Антқа берік ағайын
 Орындады
 Аманатын бабаның,
 Құба жонда
 Күнбатысты күзетіп
 Бейіті тұр
 Әулие Есет Таманың!

КЕРЕЙ ЕР ЖӘНІБЕКТИҢ КӨҢЛІ МЕН КӨК ДӨНЕНІ

Сиынып жаратушы бір құдайға
 Қылышын тасқа қайрап, жанып айға,
 Қазақтың арыстандай батырлары
 Анттасып, серік болып Абылайға,
 Жолында азаттықтың жан қимаса
 Алаштың соры қалың, бағы қайда?
 Өліпті ханның аты бір соғыста
 Қадалып тар қолтықтан зәрлі найза.





Хан жығылып, шайқалып тұр байрағы
Дүние төбесінде шыр айналды,
Қазақты мұратына жеткізе алмай
Арманда кеттім-ау деп шын ойланды,
Қапыда жаяу қалған Абылайды
Қоршауға бір топ қалмақ ыңғайланды.

Шыдайды ер – сынаққа, нар – салмаққа,
Мұрша жоқ жанталаста жар салмаққа,
Бетпе-бет келді ажалмен қаһарман хан
Қасқайып қан майданда қарсы алмаққа.

Ер үшін өлімнен де намыс күшті
Ызадан беттің түгі қарыс шықты,
Тұрғанда хан тағдыры қыл үстінде
Алдияр, аттан деген дауыс шықты.

Қараса – жас Жәнібек қара балуан,
Қайтпаған қалың жаудан жалаулаған,
Секіріп түсе қалып, тартты ханға
Көлденең көк дөненді танаураған.

Алдияр, көк дөненмен жөнел, – деді,
Жолыңа қарап отыр көп ел, – деді.
Сен жаяу қаласың ба? – деген ханға
Маңдайға жазылғанын көрем, - деді.

Хан айтты: «Мен жылыстап кете алмаймын,
Мақсатқа қашып-пысып жете алмаймын,
Жолдасын жауға тастап, бас сауғалап
Бұтаға бұққан бейбақ атанбаймын!»

Жәнібек отты көзін сырға тұнған
Тік қадап, деді: «Кез бе ырғатылған,
Сендей хан керек қазір халқымызға,
Мен өлсем – ер туады бір қатыннан!
Қазаққа жан-жағынан қауіп төнді,
Алып шық тар кезеңнен халықты енді!»
«Кетпеймін, – деді Абылай, – соғысамын
Сенімен қатар тұра қалып тегі.»
Жәнібек: « Қор қылғанша қонтайшыға
Тастаймын өзім сені шауып, – деді.»

Уа, алдияр, екеуміз
Бірдей өлсек жөн болмас,
Бассыз қалса қазағың

Есі кетіп, ел болмас,
 Елдің қамын жесеңіз
 Жер біздікі десеңіз
 Аттан, деп, енді бөгелмей,
 Жәнібектей жан жолдас
 Қолтықтан ханды көтеріп
 Көк дөненге мінгізді,
 Шүү, жануар, кәні деп
 Жауаңдаған дөненді
 Тобылғы сапты қамшымен
 Сауырынан бір тартып
 Елге қарай жүргізді.

Егесін жерге қаратпай,
 Керіле тартқан садақтай,
 Көсілте сермеп тұяғын
 Көденің түбін тепкізбей
 Көлбей ұшты көк дөнен,
 Жебеге жауған жеткізбей
 Көбесін ердің сөккізбей
 Желдей ұшты көк дөнен.
 Хандығы мен қазақтың
 Елдігінің тағдырын
 Қыл мойнымен көтеріп
 Өрлей ұшты көк дөнен.
 Қағанатын қазақтың
 Аманатын Алаштың
 Анталаған дұшпанға
 Бермей ұшты көк дөнен!

Қос танауы делдиіп
 Қос өкпесі қысылып
 Аузынан көбік бұрқырап,
 Шыбын жаны шырқырап
 Жанып шықты көк дөнен,
 Қара бұлтты құрсаған
 Жарып шықты көк дөнен,
 Қара таудай аруағы
 Қара жердей салмағы
 Абылайдай ханыңды
 Бір ажалдан аман-сау
 Алып шықты көк дөнен!!!

Жәнібек енді жауға бұрылады,
 Басына бір төбенің шығып алды
 Жаяуды тапап өте салам деген



Өркеуде көк сүңгіге ұрынады.
Жалғызға жан-жағынан жабылғанда
Жалт еткен қылышынан қырылады,
Жапырып жолбарыстай Ер Жәнібек
Ақырса, жаудың жүні жығылады,
Бір қалмақ гүрзіменен ұрған кезде
Қалқанмен қағып қарсы тұрып алды,
Шап беріп ұстай алып айдарынан
Атынан тымақтай ғып жұлып алды,
Аунатып топыраққа бұрқ еткізіп
Атына ата жаудың мініп алды.

Тұлпар ат тигеннен соң тақымына
Далада бөгет бар ма батыр ұлға,
Ұран сап айбаттанды Ер Жәнібек
Құйылып көктен қуат қарқынына.

Аруағы Жәнібектің асқан екен,
Тарыдай торғауытты шашқан екен,
Қоршауын қорқаулардың бұзып шығып
Ханының оң тізесін басқан екен...

Өткеннің аңыз болған шын дерегі,
Біздерге бар ғой оның мың керегі,
Ажалдың ауызында тұрған сәтте,
Біреуге атын түсіп кім береді?
Аман-сау Абылайды алып шыққан
Керейдің көнілі мен көк дөнені!

Ерлікпен ақ найзаға ту байлаған,
Салмаған дақпырт үшін құр байбалам,
Айналдым аруағынан аталардың
Алдымен өзін емес елді ойлаған.

Жаудан қорғап даланы
Халық үшін қан кешіп
Хан үшін жанын қиятын
Жәнібектей ер қайда?
Ер қадірін білетін
Абылайдай хан қайда?
Жарықтық атам Жәнібек
Арғы бет пен бергі бет
Арасын ашып жол қылған,
Шетінде болам елдің деп,
Өтінде болам желдің деп,
Бетінде болам жаудың деп,



Жайлаймын еркін жан-жағын
Атамыз Алтай таудың деп
Он екі Абақ Керейді
Қанатын жайып қондырған,
Өрісін ашып ел қылған,
Ерліктің асыл жыр-өнін,
Азаттықтың ұранын
Ұрпағына мәңгілік
Аманат қылып қалдырған!

ОЛЖАБАЙ БАТЫРДЫҢ ӨРКЕНІ

Мәшһүр Жүсіптің ізімен

Олжабай асқан батыр, бұла күшті,
Бір үйге бір жорықта тура түсті,
Күйеуі сапарда екен, жалғыз әйел,
Әйгілі қонағына құрақ ұшты.

Көсіліп көкжал көзін ілді дейді,
Қара түн құпияны білдірмейді,
Олжабай шырт ұйқыда жатқан кезде,
Қойнына әйел келіп кірді дейді.

Олжабай от пен судан саспап еді,
Ордалы он сан қолдан қашпап еді,
Аузына кірер болса жыланның да,
Тісімен басын қыршып тастар еді.

Жын ба өзі? Пері ме әлде албасты ма?
Деп ойлап аңтарылды алғашқыда,
Қазақта қандай қатын бүйтуші еді,
Ақылдан әлде байғұс алжасты ма?

Деді әйел: «Перзентсіздік тарттым зарын,
Белбеуге түйіп келдім беттің арын,
Байымды құбас деген сөз батады,
Мен қайтіп қарыстырам жұрттың жанын?!

Ер едің, бұл сырымды жая алмассың,
Қағынды қатын болсам қара бассын,
Дәметіп кеп отырмын аруағыңнан,
Бір атым оғыңызды аямассың!»

Жалаңаш жата кетті ұзынынан,
Қараша үй қайнап кетті қызуынан,

Қиын-ау, қайратты ерге қалыс қалу,
Жалғанның бір ғажайып қызығынан.

Ол айтты: «Құдай білер мұратыңды,
Жаяды рахым қылса қанатыңды,
Жолыма бір жобалғы болады-ау деп,
Серт қылғам былғамауға болатымды!

Намысын азаматтың жерге таптап,
Кетпекпін қалай ғана дәмнен аттап,
Шын болса менде бары, бердім саған,
Еріңмен қауыша бер жүзбен аппақ!»

Қазаққа қызықтан да ұят артық,
Кіндіктен төмен қарай қия тартып,
Бір сипап алақанмен, жүре берді,
Қалды әйел құс төсекте бойы балқып.

Өртеніп, өмірі ұқсап ертегіге,
Қуанды шөп шыққандай өртеңіне,
Қонағым құдай ақы ұл берді деп,
Боз қасқа айтып шалды ертеңіне.

Құдайым берді дейді тілеуді енді,
Бейбақтар үміттеніп күлер болды,
Олжабай атап кеткен лепес бала,
Өркендеп, өсіп-өніп бір ел болды!

Замана уақыт өтіп өзгеріпті,
Бұрынғы кейінгіге сөз болыпты,
Олжабай немересі Арыстанбай,
Қарулы қолға бір күн кез болыпты.

Ай-шай жоқ дабылдатып даңғарадай,
Екі топ айқасыпты айдалада,
Тұлпардың тұяғынан от ұшқындап,
Шаң-тозаң бұрқырапты айналаға.

Бір-бірін жұлқыса да жыға алмайды,
Талдырып талмау жерден ұра алмайды,
Бұлар да Олжабай деп қиқуласа,
Олар да Олжабайлап ұрандайды.

Олжабай Орта жүздің ұраны екен,
Ерліктің өшпейтін шам шырағы екен,
Кім бұрын Олжабайдың атын айтса,



Аруағы соны қолдап тұрады екен,
«Олжабай! Олжабай!» – деп шапқан кісі,
Жасанған жауды жалғыз жығады екен.

Әрқайсы өз асығын алшы көріп,
Салса да күш-қайратын бар шіреніп,
Таусылды амалдары жеңісе алмай,
Олжабай Олжабайға қарсы келіп.

Доғарып сойыл соғыс күн батарда,
Титықтап келеді енді тіл қатарға,
Қоржыннан алты малта бөлісіп жеп,
Қол берді қас қылмауға бұл сапарда.

Сөйледі Арыстанбай: «Ерге бір сын,
Уағданы бұзған адам жерге кірсін,
Мен болсам өз атамның атын айттым,
Шығатын Олжабайлап сендер кімсің?!»

Шайқаста қаһарланған жыны буып,
«Жаулардың» ең үлкені суырылып,
Әйел мен Олжабайдың әңгімесін,
Сөйледі шешен тілмен ұғындырып.

«Ол әйел – деді, біздің анашымыз,
Ананы ардақтаған Алашымыз,
Хангелді менің атым, өркен жайған,
Олжабайдың біз лепес баласымыз.

Батырдың батасынан туғандаймыз,
Ерлікке белімізді буғандаймыз,
Олжабай сенің де атаң, менің де атам,
Сиынып аруағына ұрандаймыз!»

Соғысып күні бойы аман қалған,
Осымен дұшпандығы тәмамдалған,
Қос батыр құшақтасты бауырмыз деп,
Жаралған бірі қаннан, бірі жаннан.

Қаһарман, күркіреген пілдей болған,
Шуақты көңілдері күндей болған,
Жарықтық аталарым әулие ғой,
Қазақтың баласына бірдей болған!

Жан білмес жаратқанның жұмбағы көп,
Алаштың құдай сүйген ұлдары деп,

Жылаңқы жасық жырды ұнатпаймын,
Тұрады батырларды жырлағым кеп!

МАРАЛ ИШАННЫҢ АМАНАТЫ

Адамзат қайдан келді, қайда кетпек?
Түбіне бұл сауалдың кім бар жетпек,
Бой сұнып бір Аллаға хақ мұсылман
Адалдан нәсіп теріп, еңбек етпек,
Шүкірсіз көпсінгендер басқа жұртты
Неліктен баса-көктеп, басқа теппек?!
Ешкімге құдай ерік бермеген ғой
Қырып, жой күш жеткенді бодан ет деп,
Адамның жайшылықта бәрі батыр
Тарихтың соққан кезде желі өкпек
Атадан асып туған ер-азамат
Ел үшін жанын қинап, қанын төкпек,
Мен, мен деп күмпілдеген қуыс кеуде
Шашылған бұлт секілді қалқыр шеттеп,
Асылдар өрт боп өткен өкінбеген
Өртеңге өркен өсер еркін көктеп,
Шыңғырған шындығыңды тұншықтырып
Шегендеп, шеңберімен қойған шектеп,
Уақыттың шаңы басқан ата жолын
Қайтадан танып жатыр ұрпақ зерттеп
Бас иіп бабалардың киесіне
Балалар, тәуап қылып, тағзым ет тек,
Өшпейді ата дінің, ана тілің
Қолға алсақ ынтымақпен түгел көп боп!

Сауал көп, жауабын біз таба алмаған
Дүниеге адам тегін жаралмаған,
Жаратқан құдіреттің ғажабындай
Ерекше қасиетті Марал бабам!

Тербесе әулиелік бесігінде
Құдайдың күмән бар ма шешімінде,
Алаштың пірі болған бабамыздың
Кие бар Марал деген есімінде.

Бөленген қасиетке құндақтағы ұл,
Уілдеп, талпынғандай шың жаққа кіл,
Ақылмен түсіндіру мүмкін емес
Жұмбақ жан, жұмбақ қуат, жұмбақ тағдыр!

Гайыптың кім бойлаған тереңіне?
 Қадірлі еңбегімен ер еліне,
 Тімесе бір пайдасы туған елге
 Қандай да қасиеттің керегі не?
 Аянбай қайран бабам адам үшін
 Өнеге, қуат беріп өреніне,
 Аластап албастыны аруағымен
 Жын-шайтан шалығынан емдеді де,
 Жөнге сап адасқанды, хақ жолында
 Халқына нұрын шашып жүргенінде.

Төніпті қара шеңгел қазақ атқа,
 Төзе алмай, қоныпты ерлер қазанатқа,
 Ұран сап жер-жаһанға Марал ишан,
 Рухани көсем болған ғазуатқа!

Жан-жағын тоймай жалмап, тасынғасын,
 Қор тұтып, қазақ елін басынғасын,
 Жүзбе-жүз ақ патшаға жолықтыр деп
 Хат жазды жандаралға ашынғасын.

«Қазақтың қаймағына салдың қасық,
 Орман, көл, жердің бәрін алдың басып,
 Көнбегенге зеңбірек зіркілдетіп,
 Зорлық қып момын елдің қанын шашып.

Құдай білер берерін бақты кімге,
 Жетерміз ертең біз де жақсы күнге,
 Құнарлы жерге тускен дән өседі,
 Жатпайды алмас қанжар қап түбінде!».

Жазыпты көп әңгіме ойланатын,
 Қазақтың көрген жәбір, қиянатын,
 Жан болса сөз ұғатын реті бар ғой
 Қиянат істері үшін ұялатын.

Обырлар озбырлықтан бас тартпады,
 Мастанып, көптігіне асқақтады,
 Қан төгіп, зұлымдыққа батқандардың
 Заңды ғой әулиеден қащқақтауы.

Күштілер тәубасына келер ме еді?
 Құдайға шын ниетпен сенер ме еді?
 Патшалар әулиеге құлақ асса
 Әлемде әділеттік жеңер ме еді?

Қоймады, ұялмады, тыңдамады,
 Ойраңдап, түп-тамырды жұлмалады,
 Алайда от қарулы отаршылдар
 Иманын мұсылманның жеңе алмады.
 Патшаға бағынса да құл болмады ел
 Таныған иеміз деп тек Алланы,
 Ғарышпен сырласыпты Сыр бойында
 Жұбатып дұғасымен жылағанды,
 Өмірден өзі өткен соң, зираты да
 Иманның тірегі боп тұра қалды!

Алты Алаш ардақтайды Марал атын,
 Өсиет,өнеге ғып жазған хатын,
 Тең болып, барлық елмен сыйлассаң да
 Жаныңа жолатпай еш жаманатын,

Мүлкінді берсең дағы жат жұрттарға
 Рухыңды берме деген аманатын!

АЙҒАНЫМНЫҢ АЙЛАСЫ

Төндіріп темір шеңгел, жуан тармақ,
 Сығымдап тартқандайын судан қармақ,
 Абылай ордасының орынына,
 Ақ патша болды дейді дуан салмақ.

Ыңғайлап Көкшетауды дуанына,
 Жандарал, жандайшаптар қуануда,
 Картаға тау мен орман, көлді сызып,
 Қамдады құралды топ шығаруға,
 Айғаным ауыр ойға батты дейді,
 Суық сөз шалынғалы құлағына,
 Бекінді қондырмасқа бөгделерді,
 Абылай атасының тұрағына.

Болса да дүлей дажал, қасқа дию,
 Оңай ма Көкшетауды жатқа қию,
 Және де өртейді өзін алты Алаштың,
 Ашықтан ашық майды отқа құю.

Өткенді жырлайды жұрт көрген жандай,
 Хақым жоқ қол сілтерге елге нанбай,
 Жат жұрттың жазбасына жабысқанша,
 Аңызға атаң айтқан сенген қандай,
 Айғаным әжеміздің ақылымен,

Аяңдап, сабырменен сөнбей, жанбай,
Алдынан отрядтың қарсы шықты,
Қос батыр ағайынды Көлбай, Жанбай.

Екпіндеп, орман бойлап, өрмелеңдеп,
Суылдап келе жатқан дөңгелеңдеп,
Қарулы қалың топты күтіп алды,
Қолымен төсін басып, көлденеңдеп,
Момақан жігіттерден жөн сұрады,
Қаланы салатұғын жер көрем деп.

«Көр, – деді, – тауың міне, картадағы,
Көл мынау, дөңгеленген ортадағы,
Осы деп әпесерді иландырды,
Атақты Көкшетауың Арқадағы!»

Қаз, үйрек қаңқылдатып Қопа жақты,
Оранып ну орманға Бұқпа жатты,
Көк толқын көңіл жарын соқты көріп,
Қаймағы бұзылмаған көп ғажапты.

Сөзіне батырлардың нанды дейді,
Атынан түсе, түсе қалды дейді,
Бұқпаның етегіне Көкшетауды
Қопаны жағалата салды дейді...

Бұл күнде Көкшетауым өскен қала,
Арқаның ақ самалы ескен қала,
Ал, бірақ шын Көкшетау алыс жатыр,
Осыны ойға алады жұрт таңдана,
Қарысқан қарыс жерін бермеймін деп,
Мандатсыз аталарым неткен дана!

АҒАЙЫННЫҢ ӨКПЕСІ

Ертеде, отаршылдық заманында
Шыдамай зорлықшылдың амалына
Қазақтар ұлт-азаттық күрес бастап
Шауыпты басқыншылық қамалына.
Қолбасы ағайынды екі батыр
Татиды іні-жүзге, аға-мыңға!

Тілеуін елдің құдай берді дейді,
Шайқасып талай жерде жеңді дейді,
Бір күні бір жорықта қалың әскер
Төбеден төнген құсты көрді дейді,

Мазалай бергеннен соң қайта-қайта,
Ыза боп, атып түспек болды дейді.

Ақылгөй, батыр аға алып күшті,
Көздеді ат үстінен бағып құсты,
Қолмерген шапшаң іні одан бұрын
Сілтеп қап жалғыз оқпен қағып түсті.

Қалбаңдап зеңгір көктен құс құлады
Жұрт шулап, аттар тулап пысқырады.
Жалғыз-ақ сыр білдірмей аға тұрды
Күйсе де қызғаныштан ішкі жағы.

«Қайда бұның кішілік, көргендігі,
Іні озғанда ағаның өлген күні,
Жұрт мұны хан көтеріп барады ғой
Менен де асып кетті деп мергендігі?!»
Ағаның даңғыл көңілі болды тастақ,
Қатты сөз айтпаса да беттен жасқап,
Ойламай өмір заңын ер қасарса
Қиюы кетіп елдің құты қашпақ.
Жалғасып ұрпақ өсіп, дәуір аспақ,
Қашанда аға орнын бауыр баспақ,
Бір күні жаудың түсіп қоршауына
Інісі кетті қырғын соғыс бастап,
Құтқарып алар ма еді оны ағасы
Тап беріп тұтқиылдан тисе қаптап.
Көздеген құсымды атып түсірді деп
Інісін кетті қиып жауға тастап,
Тұрғанда қыл үстінде ұлт тағдыры
Жіберді бір өкпеге айырбастап
Қырылып кете барды кілең боздақ
Басына қас дұшпаннан жастық жастап.
Кішкентай қызғанышын жеңе алмаған
Қайран ерлер, ұлы істе кімнен аспақ!?

БАЛУАН ШОЛАҚ ПЕН ИМАНЖҮСІП

Балуан Шолақ бабаның,
Өмірі мен өнерін,
Құрметтеп халқы жыр қылған.
Абақтысын патшаның,
Тас-талқан ғып қиратып,
Бұғауын бұрап сындырған.
Сұлулық пен қара күш,



Тал бойында үйлескен,
Топырағынан жаралған,
Әуесінен нәр алған,
Көліне сүңгіп Көкшенің
Шыңдарымен тілдескен
Бұлағынан сусындап
Бұланымен бірге өскен,
Ауасын жұтып жұпардай,
Ақ қайыңмен әзілдеп,
Қарағаймен күрескен,
Сегіз қырлы, бір сырлы,
Сал-серімен сырласып,
Біржан, Ақан, Ыбырай,
Ұлылармен үндескен,
Аруларды аяулы
Айлы түнде әнімен
Тербеп ғажап күй кешкен!
Жақсылықты жақтырған
Жамандықты жат қылған.
Қысыл-таяң кездерде
Сирақтан алып сиырды
Төбесінен қораның
Бір-ақ ырғап лақтырған.
Қаһарына мінгенде
Борандай болып бұрқаған,
Қара таудың басынан
Қара тасты қопарып
Қарғып өткен қырқадан.
Жігіттері ауылдың
Қызық үшін Балуанның
Қыл арқан салып мойнына
Екі жаққа табандап
Қылқындыра тартқанда
Қозғалмастан орнынан
Домбырасы күмбірлеп
Күлімдеп әнін шырқаған!

Жарықтық біздің аталар
Артпаса сірә кем бе еді
Тәкаппарлау шетелден,
Ағылшындық арыстан
Топан судай Том Тофан
Тұмандатқан Лондонда
Сегіз жүз килі көтерген,
Есебі оның елу пұт
Айтпайды тарих бекерден,

Есіңе алшы, қазағым,
 Көкшетаудың базарын,
 Бір ерлігі сондағы
 Балуан Шолақ бабаның
 Аударыпты өзіне
 Орыс-қазақ назарын,
 Елу бір пұт салмақты
 Жолбарыстай жондана
 Тастүлектей қомдана,
 Тік көтеріп алғанда
 Алқалаған әлеумет
 Анықтап көріп алсын деп,
 Айыздары қансын деп,
 Буырқанып бурадай
 Бұрылыпты оңға да,
 Бұрылыпты солға да,
 Тоқталмас еді онымен
 Кірдің тасы «кінәлі»
 Толмай қалған тоннаға!

Жалғанда батырлардың қайсы мықты,
 Деген сөз талай мәрте айтылыпты,
 Ерлерді салыстырып, таластырған
 Қайтерсің пендешілік қайшылықты.

Ол кезде Иманжүсіп даңқы шыққан,
 Аңыз көп бізге жеткен жалпы жұрттан,
 Бетпе-бет келгенді аттан жұлып алып,
 Жыраға бүктеп-бүктеп бір-ақ тыққан.
 Дауылдай солқылдатса сардаланы
 Отаршыл әскері де сайға бұққан.

Танытқан жат жұрттарға қазақтығын.
 Алтынға айырбастамай азаттығын,
 Рапортқа талай жазған әпесерлер
 Иманжүсіп батырдың ғажаптығын!

Бойында күш-қуат пен өнері көп,
 Ел сүйген Ерейменнің ерені деп,
 «Тап содан абыройың асырмасаң
 Шолағым, мықтымын деп керегі жоқ!»
 Азғырды өзәзілдер әбден арбап
 Аңғал ер алдағанға сенеді деп,
 Алысса екі арыстан айдалада
 Бірі қап, ал, біреуі өледі деп,
 Жаулары жобалады осылайша
 Қазақты қазақ қана жеңеді деп!

Қайрай берсе дұшпаны
Ой туады ұшқары,
Күндердің күні базарда
Иманжүсіп жанынан
Сүлікқара атымен
Сәлемсіз өте бергенде
Шөкенді «намыс» қысқаны
Құйрығынан тұлпардың
Бір қолымен тұтамдап
Бұраңқырап ұстады.
Балуанды тұлпар тарта алмай
Теңселіп барып тоқтады
Иманжүсіп қаһарман
Толғана мойнын бұрады,
Қарсы кеп қалды қасарып
Қазақтың екі қыраны,
Найзағай ойнап көзінде
Шарпысып оттай тұрады,
Анталаған ағайын
Демдерін алып ішінен
Сілтідей бәрі тынады,
Алшаңдаған қасқалар,
Балпаңдаған басқалар
Бұрышында базардың
Бозторғайдай бұғады!

Иманжүсіп қамшысын
Үйіре сілтеп қалғанда
Имансыздар да иманын
Бір үйіріп алатын,
Дөнен өгіз терісін
Бір тартқанда тілетін,
Осып өтсе бауырдан
Бұлғаңдаған бейбақтар
Тіл тартпастан өлетін,
Бұл әдісін батырдың
Балуан Шолақ білетін
Бір сынасып көруді
Арман қылып жүретін!

Нағыз ерлер қашанда
Ер қадірін біледі.
Келбетінен Балуанның
Иманжүсіп беренің
Танып қайрат-жігерді.
Жамандыққа қимады.

Ауаны тіліп қамшымен
 Сауырынан тұлпардың
 Сипай тартып жіберді,
 Етіне қамшы өткен соң
 Мейіздей қатқан жануар
 Жымырылып құлағы
 Серіппедей ширығып
 Шыңғырып қайрат қылады,
 Шомбал тастай Шолақты
 Жер жыртқандай сырғытып,
 Арқан бойы жылжытып
 Шамасы бітіп сонымен
 Қос танауы делдиіп
 Солықтап тоқтап қалады,
 Жылжығаны сол екен
 Сіресе қатқан Балуанның
 Тіреуіне шыдамай
 Тігісінен сөгіліп
 Сыпырылып қалыпты
 Көн етіктің табаны,
 Босатты Балуан шеңгелді
 Керек деп аттың аманы!

Басын бұрып атының
 Иманжүсіп сөйлейді
 Сөйлегенде бүй дейді:
 «Алаштың арда ұлысың,
 Бөлек таудай ірісің,
 Шамырқандың кім үшін?
 Аңдыған дұшпан айламен
 Біріне-бірін қайрап сап
 Біржолата мұқалтпақ
 Қазақтың екі қылышын,
 Жете алмай жүрген алысып
 Азаттық деген арманға
 Азбыз ғой біздер жалғанда,
 Бәсеке қуып қастасып
 Қырқысып жатсақ өзара
 Не боларын еліңнің
 Білетін жанның бірісің!»

Қолы шолақ болғанмен
 Ақылы шолақ болмаған
 Балуанға бұл сөз қонады
 Жүректің шерін толғаған,
 Жауабын қысқа қайырды

Батырлар сөзді созбаған:
«Даңқыңды естіп жер жарған
Келіп еді сынағым,
Қырандар көкте шайқасып,
Қанатынан қайрылса
Қарға, құзғын қарқылдап,
Қуанбай ма құладың?
Осының бәрін ойлаған
Жан сырыңды ұғамын,
Қанаттасым, сыңарым,
Келші бері құшақтап
Төсіңе төсім түйісіп
Бірге болсын ұраным!»

Түйіннің бәрі шешіліп
Жібектей болып есіліп
Құшақтасты батырлар
Күшіне күші қосылып!

Балақтан алып бір-бірін
Бақталас болып, бет жыртқан
Тайраңдаса тасырлық,
Тасырлықты басатын
Осындай болса керек-ті
Үлгісі талай ғасырлық
Атадан қалған асылдық!!!

ЖЕЛ СЫБЫРЛАҒАН ШЫНДЫҚ

Дүйсенбі Әріповке

Елсізде... Ерте кезде... Ерлі-байлы,
Екі атты келе жатты көңлі жайлы,
Көжжик тына қалып, қызарғанда
Қонады таңдап тұрып жерді ыңғайлы.

Қоржынның қотарылып тола басы,
Тартқандай өздеріне қонақ асы,
Шұлғытып шөптің басын жел соққанда
Мырс етіп күлді ерсілеу отағасы.

«Көңлің ауды ма бір жұмбақ ізге,
Бейуақта күлгенің не құла дүзде?
Айтыңыз, – деді әйелі, – қызық болса
Күлейік сізбен бірге мына біз де!»

Егесі зайыбына бұрылды енді:
«Бірдеңе түрткендей-ау бүгін мені,
Мына жел қозғау салды бір жағдайға,
Қырық жыл тіс жармаған сырым еді.

Жас кезім, көрген емен жаннан қорқып,
Жапаңда келе жаттым жалғыз жортып,
Жолықты бір жолаушы жап-жас жігіт,
Жүк артқан жеті түйе керуен тартып.

Әлгімен тілге келіп, болдым серік,
Керуенді айда деді, ақы беріп,
Қонғанда бір жерге кеп, қазынасын
Тонауға көңіліме кірді желік.

Қаперсіз күтті шайдың қайнағанын,
Қапысын табуды мен ойлағанмын,
Еңкейіп отты қозғай бергенінде
Бас салып ту сыртынан байлап алдым».

Ол айтты: «Жанымды қи, малымды ал да,
Мен саған қастық қылар халім бар ма?
Бір байдың жалғызы едім үйленбеген,
Мерт болсам, үзіледі тамыр қарға!»

Жан сырын жас бейбақтың тыңдамадым,
Арқанмен өне бойын шырмап алдым,
«Ашылар зұлымдығың, – деді бір күн,
Обалы жібермейді нахақ қанның!»

«Құлдан жоқ, куә түгіл, құмай тағы,
Бұл сырды әшкерелеп кім айтады?»
Деп күліп, қыннан сапы суырғанда,
«Көресің, – деді, – бәрін жел айтады!»

Желкеден басып тұрып бауыздадым,
Тістеніп, көзінен жас тамызбады,
Кетпейді көз алдымнан күн батарда,
Қызыл қан қорқыратып ағызғаным...

Мал-мүлкін базарға сап қылдым амал,
Саудагер сатып алды, қоймай сауал,
Қосылдым сеніменен жылдар өте
Келген жоқ содан маған зауал-мауал.



Қайтқан жоқ әлі менің күш-қуатым,
Жайым бар жас жігіттей іс қылатын,
Жайындай жайпап келем жан-жағымды,
Жел қане, шындықты айтып ысқыратын?

Бір тісім қанқұрт түсіп бұзылмаған,
Жағады қазы-қарта, қымыз маған,
Түп-түгел төрт тұяғым, түтін түзу,
Жел қайда жанымды жеп ызыңдаған?!

Әлгі жел еске салды өткен істі, –
Деп күліп, бай сораптап шайын ішті,
Отырған әңгімені әрең тыңдап
Әйелі қайрай берді отыз тісті.

Егілді жүк басқандай талай батпан,
«Атқан ба алданумен арайлы ақ таң?
Бауырым пышағынан қаза болған
Жауыздың құшағында қалай жатқам?»

Сыр бермей күтіп ақыр қалғығанын,
Арқанмен байлап-матап алды жарын,
Күйеуі ояна сап, ақырады
«Әй, қатын, босат қане, қағынбағын!»

Әйелі ағытады шерлі сөзін:
«Тартатын сазайыңды келді кезің
Қиянат қияметке кетпейт деуші ед,
Жел тербеп шыныңды айтып бердің өзің.

Ол жігіт емес еді тегін адам,
Із-тозсыз жоқ боп кеткен менің ағам!
Тапсырған аманатын жеткізді жел,
Ағамның өнді сенен кегін алам!»

Күйеуі жанұшырып сабыр деді,
Әншейін мұның бәрі әзіл деді,
Әлгінің сенің ағаң екеніне,
Айғағың бар ма қане, әзір, – деді.

«Қарындас, жалғзым деп елендейтін,
Ерекше көрем сені елден дейтін,
Сапарға шыққан сайын, сағынышты
Сәлемім жетер саған желмен дейтін!»

Қырық жыл аймалаған тамағына,
Сапыны салды келіп сағағынан,

Қанішер қаза тапты ақырында,
Өзінің кісі өлтірген жарағынан!

САЛЫҚ МОЛДАНЫҢ ӨСИЕТИ

Ертеде біздің елде Салық молда
Дін ұстап, үлгі беріп, бастап оңға,
Өтіпті халыққа аса қадірлі боп,
Қайтқанда көтеріпті ел қолдан-қолға!

Аулақ болған періден, от-құйыннан,
Салыққа қасиетті хақ бұйырған,
Жарықтық шын әулие болған дейді
Бас тартқан тірлігінде көп бұйымнан,
Шыңғырып, шынжыр үзген не бір жынды
Аттаса босағасын сап тыйылған!

Бақилық болғанымен жүз жыл бұрын
Келеді толғандырып қыз бен ұлын,
Басына кеп тілейді кей адамдар
Ауырса, я шаруасы кетсе қырын,
Адамға әлі күнге әсері бар
Ақылмен аша алмайсың мұның сырын.

Атаңды қадірлемеу неткен жаман,
Бір кезде соған мәжбүр еткен заман,
Бірақ та бір бәлеге ұшырайтын
Көнерген Салық молда зиратынан
Дұға оқып, бет сипамай еткен адам!

Құпия көп қой біздің қазақта да,
Айтады ұрпақтары ғажаптана,
Өсиет қылған екен өтерінде
Салық молда кейінгі қарақтарға.
«Аптығып, ас берем деп алты алашқа
Алысқа ат шаптырып далақтама,
Жаңғыртып, бейітімді у-шу қылып,
Жанымды тыныш жатқан азаптама,
Дұға оқып, есіңе алсаң, сауап болсын,
Атымды әсірелеп мадақтама!»

Бұл да бір атамыздың өнегесі,
Ешкіммен жоқ бәсеке, ерегесі,
Мақтау мен мақтанудан мәні бөлек
Өзгеше кісіліктің дәрежесі!

ЖӘКЕЖАН БОЛЫСТЫҢ ЖАЙСАҢДЫҒЫ

Әрқилы жолмен келер әркім таққа,
Ел үшін біреу сорға, біреу баққа,
Қазақтан патша солдат алған кезде
Жәкежан болыс бопты Алтай жақта.

Бастады июнь жарлығы дүрбелеңді,
Кескілеп карательдер көнбегенді,
Тағдыры тамырымен жұлынған ел
Қаңбақтай жел айдаған дөңгеленді.

Құлынын шырқыратып құрықтарда,
Тығындап жылы-жұмсақ ұлықтарға,
Бай, бағлан өз баласын алып қалып
Кедейді байлап берген суық қолға,

Аспаны алты Алаштың бұлттаныпты,
Жәкежан ел қайғысын мықтап ұқты,
Ұлыққа бес жүз жылқы матап беріп
Тажалдан боздақтарды құтқарыпты.

Қазақта өткен талай аяулы адам,
Оларды қиналған ел саялаған.
Жұрт үшін жаннан кешкен жақсылар-ай
Байлығын өз халқынан аямаған!

Жері жоқ кісілікті аласартқан,
Өнеге Жәкежандай дана қарттан,
Бүгінгі көке жандар кімге тұлға
Шетелге бес байталға бала сатқан!

МОЛДА МЕН НКВД

Көз көрмейтін жүріп жатыр күнде егес
Кешегімен бірдей емес, кем де емес,
Сонда дағы бүгініңе тәуба де
Уақыт болған, кімге – шындық, кімге – елес,
Үрей бұған дүлей заман өтіпті
Халық қойған оның аты – үндемес.

Жан білмейді кім қадірлі, кім құнсыз,
Көндігіпті күн көруге күңкілсіз,
Қандай ғажап азаматтар бір түнде
Гайып болып кетеді екен үн-түнсіз!

Бейімделіп арыз жазғыш сүмелек,
Талай ердің көзін жойды, не керек,
Нахақ жандар тас қараңғы құрдымға
Топырлаған күні-түні дөңгелеп,
Сөз түгілі түптеріне жетіпті
Ішкімі болса қызыл шүберек!

Шексіз билік көзсіз соқыр болғасын
Кім білмейді ел тағдыры оңбасын,

Жұтпақ болды үндеместің араны
Алыстағы бір ауылдың молдасын,
Екі «батыр» аттаныпты салдырлап
Мініп алып олжа қылған жорғасын.

Молдекеңнің мұңаятын шағы бар,
Бір Алладан басқа жан жоқ шағынар,
Аруақ қонған қасиетті кісі екен
Жағдайы жоқ жаннан қорқып жаңылар,
Екі әумесер ай-шайына қаратпай
Арбаға әкеп отырғызды – нағылар?
Жаңа ғана ауыздықпен алысқан
Жұп-жуас боп жүрмей қойды жануар!

Басқа, көзге сабалады, тепті атты,
Күнге кезеп, мылтықтарын көкке атты,
Қызыл жаға, қызылкөзден ұялып
Күн де ұяға қанққызылдау боп батты,
Молда мінсе баспай қойған боз жорға
Молда түссе ойнақ салып жол тартты,
Күші жетпей киесіне кәрінің
Тарантасын тарылдатып бос қайтты.

Қаһарланды мән-жайды естіп ләшәндік,
«Білген емес НКВД нашарлық,
Молда түгіл, Алланың да кеудесін
Коммунистің қуаты бар басарлық!»

Ертіп алып әлгі екеуін соңына
Түсті бастық озбырлықтың жолына,
Молдекеңді білегінен бас салып
Жұлқылады қаратпай оң-солына.

Үлкен жұмыс бітіргендей дұрыстап,
Екі иінінен әрең-әрең тыныстап,
Үйден сүйреп алып шықты молда деп
Иттің екі қу сирағын уыстап.

Барқырады». Қасиетің осы ма?»
Жұрттың бәрі қарады оған шошына,
Не болғанын сонда байқап ләшәндік
Тұра қашты, міне салып атына,
Сол кеткеннен содыр, сойқан мол кетті
Қайта айналып қайырылмай артына...

ОСПАН БАТЫРДЫҢ МАРАПАТЫ

Аты айналған
Аңыз болып дастанға,
Отаршылдар
Өтірік күліп Оспанға,
Батыр деген атақ бердік
Сізге деп,
Алтын жұлдыз
Тарту етті бір күні,
Алдап-сулап
Түсірмекке қақпанға.

Оспан батыр
Жайын байқап қатердің,
Алтыннан да
Қымбат деді,
Аты ердің,
Атқа қонып
Атой салып шыққанда
Ата жұртқа
Келді теңдік әпергім,
Кемдік көрсе
Туған халқым қорлықта,
Ем бола ма
Марапаты жат елдің!

Жолын қумай
Даңғазаның
Дақпырттың,
Адал қызмет
Атқаруды жақтырттым,
Өз еліңнің өзегіне
Құрт түсіп,
Өкініштен
Жаны өртеніп жатқанда
Кімге дәрі
Жылтырағы жат жұрттың!

Азаттыққа
Жеткізем деп қазағын

Бодандықтың
Бұзған бұғау, мазағын,
Халқын сүйген
Қаһарманнан қаймығып
Отаршылдар
Төмен салып назарын,
Ойлап қойды
Оған арнап жаза мың...
Жылдар бойы
Жолбарыстай алысқан
Ерді ақыры қамауға алып,
Азабын,
Тартқызса да
Тау тұлғасы иілмей
Ауызынан шығармастан
Азалы үн,
Құрбан болып кете барды,
Қайран Ер,
Ең соңғы рет
Оқып болып
Намазын!

ӘБСӘЛӘМ ҚАЖЫНЫҢ ЖАУАБЫ

Әкем марқұм айтушы еді аңыз ғып.
«Өткендердің алдындағы парызды ұқ,
Қажы атамыз Әбсәләмді бір кезде
Абақтыға жауыпты деп жауыздық!»

«Қара орманның қалғанын-ай селдіреп,
Қайран елге қара түнек төнді» – деп,
Кең дүниеге тұрды қарап Әбсәләм
Темір тордан ақ сақалы желбіреп.

Түрме бастық жұртты ұстаған мыштай ғып,
Қажыны да жібермек боп жұрттай ғып.
«Көп жеңілдік берем – деді, мен сізге,
Ақ сақалды сыпыртсаңыз сыптай ғып!»

Қажы атамыз ақ сақалын тарамдап,
Қаскөйлікті қас-қағымда бағамдап.
«Сақал үшін отырмын ғой осында
Жүре алмаспын оны алдыртып, харамдап!»



«Жәрдемдесем, тәртіпті боп түзелсең,
Нең кетеді біразырақ күзелсең?
Не бар дейсің сол сақалға байланған,
Ақ селеудей шығады ғой күні ертең!»

Қажы атамыз деді. «Бұған жолама,
Иманынан айырылған оңа ма,
Алдамшыға айырбастап жіберсек
Жанымызға иман қайта қона ма!?»

Түрме бастық қала берді барқырап...
Тауқыметін тар қапастың тартып-ақ,
Қараңғыны жарып шықты бір күні
Қажы атамыз ақ сақалы жарқырап!

Өткіншіден артық көрген мәңгіні,
Ұрпағына сәуле берген жан нұры,
Аталарым иманынан безбеген
Қыл үстінде тұрғанда да тағдыры!

МАНАС ПЕН МҰХТАР ӘУЕЗОВ

Кер заман
Құйтырқылы құйын демі,
Қазаққа,
Қырғызға да қиын еді,
Жылында
Мың тоғыз жүз елу екі
Бір сұмдық
Фрунзеде жиын болды.

Түрікті
Түбірімен шабамыз деп,
Тегінен
Ажыратып аламыз деп,
Сайланып келіпті өңкей
Ығай-сығай
Манастың жырын жойып,
Жабамыз деп.

Пәрменді
Ол заманда Мәскеу берер,
Қасқырдай
Шабар сосын қас кеуделер,
Қосыла кетті оларға

Іштен шыққан
Жандайшап
Жылан тілді жас «төрелер».

Ішінде «қонақтардың»
Қарқындысы
Сөз бастап дөкей сары
«Алтын кісі»:
«Бұл эпос –
Бізге дұшпан байшылдық пен
Ұлтшылдық,
Ескіліктің сарқындысы,
Сондықтан
Аластауға тиіспіз!» – деп,
Қаһарлы болды сөздің
Қорытындысы.

«Жыр еткен
Кереметтей дәмді көріп,
Неғылған бітпейтін бір
Қанды жорық,
Ол өзі неткен соғыс,
Кімге қарсы,
Ойлайық
Біз саяси мәнді беріп!

Советтік тәрбиеге
Үйлеспейді,
Бүгінгі заманаға
Үндеспейді,
Сондықтан
Манас енді ұмытылсын
Дөп содан айың құлап,
Күн де өшпейді!»

Қаһарланып кеп айтып,
Қара бұлтты төндіріп
Қара дауыл соқтырып
Қызыл заман қысқанда,
Қалың қырғыз сорлады,
Оқымысты ұл-қызы
Ата жырын жат жұрттан
Жанын сала қорғады,
Дәлелдерін келтіріп
Тереңінен толғады,
Қанша айтса да амал не,



Қасарып келген қаскөйден
 Қорғау оңай болмады,
 Тас жүректі басшылар
 Құлаққа ілмей сөздерін
 Аяққа басып қорлады,
 Айтқаныма көнесің
 Айдауыма жүресің
 Деп халықты зорлады.

«Өз атаңның өлеңін
 Мақтайсың сонша өзеуреп,
 Әсіре ұлтшыл элемент
 Дес бермейтін демеугөк,
 Секілді деп сендерге
 Ертең айып тақпай ма
 Бұл сөздерің желеу боп!»

Деп ғалымның әккісі,
 Кебежедей пәпкісі,
 Қорқытып қойды қырғызды
 Келгендей күйе жаққысы,
 Қазық қып жерге қаққысы,
 Түйіп алып қабағын,
 Күшейте түсті талабын,
 Жиынға келген қазақтан
 Ай маңдайлы Әуезов
 Еске алып тарих сабағын,
 Төніп келген қауіпті
 Жанымен сезініп,
 Елестетіп бір өтті
 Түрмеде көрген азабын,
 Отыз жетінің сұмдығын
 Қынадай қырған қазағын.
 Данышпан Ахаң амалдап
 Ойлаған мұның аманын,
 Айламенен алмаса
 Түзетуге дәрмен жоқ
 Темір құрсау заманын:
 «Анталап дұшпан жан-жақтан
 Бұзық салса Манасқа
 Қайтіп бұғып қаламын,
 Манасты жауға алдырып
 Жолымды тосқан Алашқа
 Қай бетіммен барамын?»

Тамырын қиса қырғыздың
 Қазақты қоса кескені,

Шамы сәнсе қырғыздың
 Қазақтың бірге өшкені
 Ата жырын өлтірсе
 Азып-тозып аз халық
 Айдауға жүрер оп-оңай,
 Түп-түбінде осы ғой
 Көкейлерін тескені!»

Бір дауыс
 Ар жағынан
 Деді ыңғайлан,
 Айқассыз ақиқатты
 Көрдің қайдан,
 Манастан өлсе қырғыз
 Айырылмайды
 Мүмкін бе ажырауы
 Жердің айдан?
 Айкөлден
 Айқын қуат сезінгесін
 Ар жағы
 Жаратушы бір құдайдан,
 Рухани жендеттерге
 Жалақтаған
 Әуезов
 Жалғыз өзі берді майдан!

Қайран Мұхаң қайтсін-ай,
 Басқа жұртқа бодан боп
 Ел тұрғанда бағынып,
 Жауларының бәрі дәу,
 Жалмауыздай сары дәу,
 Қарауытып, қабынып
 Көп қорқаудай қағынып,
 Жан-жағынан жабылып,
 Жанға зорлық қылғанда
 Қос өкпесі қысылып,
 Тынысы кетті тарылып,
 Тамырда қаны тасынып
 Кетердей миы жарылып,
 Қиналып жаны тұрғанда
 Айкөл Манас аруағы
 Өлме, Мұхтар, өлме деп,
 Бұл қорлыққа көнбе деп,
 Атаңның жырын берме деп,
 Қолтығынан дем беріп,
 Кеудесіне жел беріп,



Арнасы сөздің табылып
Сөйлеп бір кетті ағылып!

Жарқырай берді ақмандай,
Саңқылдай берді ақ таңдай,
Әр сөзі тұнған ақыл-ой
Атадан қалған дастандай,
Сөйлеген сайын жұрт қолдап
Аспандай берді аспандай!
Мастанып келген Мәскеуден
Дөкей сары қаскөйді
Айкөл Манас аруағы
Төбесінен басқандай,
Берекесі қашқандай,
Сөзіне ұйып Мұхаңның
Өз-өзінен сасқандай!

«Ақылға салып қарасақ
Адамзаттың ғажайып
Алуан-алуан өнері
Бір-бірінің кемері,
Шын өнерде жаттық жоқ,
Біріне-бірі бөгет боп,
Бір-бірін қалай көмеді,
Нағыз өнер қашанда
Бір-біріне дем беріп
Үндесе өрлеп келеді,
Арғы түптен таратсақ
Тауарих еткен көнені,
Гректің кемел Гомері,
Гомеріңнен кем бе еді
Көшпенді елдің өлеңі,
Данышпан Шоқан Манасты
Илиада, Одиссей
Гомерге неге теңеді!?

Ақыл-ойдың кеніші
Асыл жырда бәрі бар,
Жоғалған білім, жойқын сөз
Ежелгі жырдан табылар,
Алатаудан Алтайға
Қудаланған қырғыздың
Сан ғасырлық зары бар,
Туған жерге ту тігіп
Жаудан қорғап отанын

Тулап аққан қаны бар,
 Шындық іздеп жалғаннан
 Шырқыраған жаны бар,
 Есте жоқ ескі заманғы
 Ел-жұрттардың тарихы
 Салт-дәстүрі тағы бар,
 Өлмес рухы халықтың,
 Дана жырдан танылар,
 Қатпар-қатпар уақыттың
 Қалыңынан сараптап
 Қазынасын танып ал,
 Алатаудың шыңынан
 Шырқап шыққан кенен жыр
 Айға барып шағылар,
 Жер-жаһанның көгінде
 Жұлдыз болып жағылар,
 Еншілеген бұл сөзді
 Елін сүйген өрендер
 Бабаларын сағынар,
 Атаның жырын ұмытып
 Қағынан безген қағынар
 Тәубасынан жаңылар,
 Бар қуатын халықтың
 Бір арнаға құйдырып
 Манастың жырын тудырған
 Қырғыздың баян, бағы бар!»
 Осылай толғап кеп айтып,
 «Сіздің де, мейман, – деп айтып,
 Сөзіңіздің мәні бар,
 Расында да Манастың
 Кей тұстарын қарасаң,
 Байшылдық пен ханшылдық
 Ескіліктің дәмі бар,
 Дәнін аршып қауыздан
 Нұсқасын жасап халықтық
 Қазынасына советтің
 Қосып қойсақ нағылар?!»

Кен ақыл, кемел ойлы,
 Кең маңдайлы
 Тұңғыық
 Оңайлықпен толғанбайды,
 Сөзіне сүттей ұйып,
 Тәнті болды
 Көрмеген
 Көптен бері ел мұндайды.



Мұхаңның
Мәскеулікті мысы басты
Иа, құдай!
Деп халайық дуылдасты,
Қайтарар
Әуезовке уәжі болмай
Дәу сары үнсіз қалды,
Шұлғып басты.

Қырғыздың бетке шыққан
Күллі еріне,
Сонда да шырай бермей,
Күлді еріне,
Елеусіз ымдап еді,
Бір жас қырғыз
Кезексіз
Шықты жиын мінберіне.

Бұл өзі орысша оқып,
Орысша өскен,
Тегінен тамыр үзіп,
Теріс кеткен,
Қашанда
Отарлаудың әдісі сол
Безгенді
Өз ұлтынан өрістеткен.

Жүрсе де
Жоғарының ұлығы боп,
Халқына
Жақпайтұғын қылығы көп,
Жылмағай,
Жылтыр бетті жұрт айтатын
Баяғы Көзқаманның
Сынығы деп.

Жалпақтап жат жұрттарға
Көзін сатқан,
Лауазым, дәреже үшін
Өзін сатқан,
Шүлдірлеп
Сол Көзқаман түсті дауға
Атаның атын сатқан,
Сөзін сатқан.

«Аузыма
Қаратам деп бар халықты

Жынданған жомықшылар
 Жар салыпты,
 Айкөлім аян берді
 Деп аңыз ғып
 Айылда
 Айлы түнде ән салыпты,
 Бұл неткен соқыр сенім
 Сонша уақыт
 Милау ғып
 Адастырған мұнша жұртты,
 Манастан
 Асатұғын батыр жоқ деп
 Панислам,
 Пантюркистік дән салыпты,
 Айбынды қызыл әскер
 Әлемді алған
 Оған тең бола алмаған
 Қанша мықты,
 Жанында
 Маркс, Ленин ілімінің
 Кім еді
 Манастарың соншалықты!?!

Тұранның
 Ежелгі жыр ұраны екен
 Өшпейтін
 Ұлтшылдықтың шырағы екен,
 Манасың миллион жол
 Тегін емес
 Қырғыздың
 Ол екінші құраны екен,
 Манастың
 Жырын айтып, тыңдаған ел

Ешкімге
 Басын имей тұрады екен,
 Сондықтан
 Тамырымен жою керек
 Советтік болсын десек
 Мына мекен!

Бұл эпос
 Басқа жұртты қорлайды тек,
 Табын деп
 Бір Манасқа зорлайды кеп,
 Қырғызды



Ерекшелеп ұлықтайды
Шыққандар
Оған қарсы оңбайды деп,
Ақ қалпақ
Аңқау халық адасып жүр
Аруағы
Манас ата қорғайды деп,
Ал бізге жол көрсетті
Компартия
Ұлт деген
Болашақта болмайды деп!

Сондықтан
Біріге түс халің барда,
Ұрандап
Шығармандар ханыңды алға,
Біртұтас
Мызғымайтын совет халқы
Құрыштай қайнап біткен
Жалындарда,
Сарынға
Байшыл, ұлтшыл орын бермей
Жол ашар
Интерсовет дарындарға,
Айтарым,
Манас, Талас тастап енді
Ілесер
Ұлы көшке жолың қамда,
Біз сияқты
Озық жан болсаң жылдам
Партия өсіреді,
Оны да аңда!»

Төмен қарап көпшілік
Тым-тырыс боп қалғанда,
Атып тұрып бір жігіт
Салды ашулы айғайға:
«Дәреже мен даңқ іздеп
Дүниені кезіпсің,
Өз тіліңді ұмытып
Өз жұртыңнан безіпсің,
Озықтығың осы ма,
Өз атаңның жырына
Өзің шоқпар сілтеген
Осы күнгі Көзқаман
Озық емес тозықсың!

Манас біздің атамыз
 Қанікей біздің анамыз,
 Олардың атын ұмытсақ
 Қайтіп ел боп қаламыз,
 Атамызды жат көріп
 Атаны қайдан табамыз,
 Анамыздан безініп
 Ананы қайдан табамыз?!
 Жер бола ма Талассыз
 Ел бола ма Манассыз!?»

Тоқта деп,
 Дөкей сары сөзін бөлді,
 Қырғызда
 Намыс барын көзі көрді,
 Қалаған жағына оңай
 Бұра салды
 Нық ұстап отырған соң
 Өзі рөлді:

«Әй, жолдас,
 Бұра тартсаң із ретінен,
 Жіберіп қоя алмаймыз
 Біз бетімен,
 Ертең сені шығарып
 Партиядан
 Ар күні босатамыз
 Қызметіңнен,
 Органдар
 Біліп қойса, орың қазып
 Бір жола жоғалтпасын
 Жер бетінен!

Жассың ғой,
 Мән бермейік лаққаныңа
 Не жетсін
 Таңның тыныш атқанына,
 Ойлама,
 Құтылам деп аман-есен
 Бір түссең
 КГБ-ның қақпанына!»

Қайран ер
 Үндей алмай іштен тынды,
 Қайсарлық қайтсін енді,
 Күшпен сынды,



Сұсымен қайтарған соң
Елдің бетін
Дәу сары рахаттанып
Үстем күлді:

«Жаққан соң
Жаңа заман жұлдыздарын
Безіп тұр
Ескі жырдан ұл-қыздарың,
Теріс деп Манас жырын
Советке жат
Біз емес,
Айтып тұр ғой қырғыздарың!»

Туған ұл сатқын болса
Тым қиын-ды,
Сатыл деп
Осыларға кім бұйырды,
Біз емес,
Айтып тұрған өз балдарың
Дегенде
Ел аузына құм құйылды.

Осындай арсыз болса
Таласатын
Оншалық керек қылмай
Парасатын,
Өсіру іштен шыққан
Көзқаманды
Ежелден
Отаршылдық саясаты.

Өрине,
Мұны Мұхаң айта алмады,
Ақылмен жеңіп шығар
Жол таңдады,
Әкелді
Оң жамбасқа айналдырып
Ғылым мен
Қара сөздің майталманы.

«Зер салып
Байырғының жырларына,
Әділін
Айту парыз шын ғалымға,
Дара тұр

Манас жыры бой теңесіп
 Әлемдік
 Әдебиеттің шыңдарына.

Теңіздей...
 Теңдесі жоқ...
 Таңғаларлық...
 Эпос деп
 Қызғылықты жанға барлық,
 Орыстың
 Озық ойлы оқығаны
 Манасқа маңыз берген
 Бар ғаламдық.

Манасшы
 Дауылдатса
 Жалындар от,
 Мазмұнын
 Талдап ұғар ғалым да көп,
 Біздерге
 Бүкіл әлем қарап отыр
 Советтер
 Қандай шешім қабылдар деп!

Өткенді
 Бүгінгімен таластырма,
 Нәрін ал
 Жақсылықпен жарастыр да,
 Қиянат болып жүрер,
 Кінә тақсақ
 Марксті
 Білмедің деп манасшыға!

Тұрғанда
 Шежіредей қарияң тың,
 Эпостың
 Оймен сүзіп дариясын,
 Сараптап,
 Артық-кемін алып тастап,
 Советтік
 Жасау керек вариантын!!!»

Жаланы
 Жапқан жаңа жаңбырлатып
 Қиқулап
 Елдің басын даңғырлатып,



Көзқаман
Тағы шықпақ бола беріп
Орнынан қозғала алмай
Қалды қатып,
Сөйлемек түгіл үні
Шықпай қалды
Кептеліп
Тамағына қанды қатық,
Ербеңдеп екі қолы,
Бас қалтылдап
Кеткендей
Мойынына қарғы батып,
Отырған Көзқаманды
Ойлады жұрт
Манастың
Кетті ғой деп аруағы атып!

Кеңесін
Келтірген соң кемелінен
Көненің
Өнегелі дерегімен,
Бар жиын
Бір ауыздан мақұлдасты
Санасып
Әуезовтың беделімен!

Бұл айқас
Осылайша төмамдалды,
Аңыздай
Кешегі өткен замандағы,
Қазақтың ұлы ойшылы
Қорған болып
Қырғыздың
Ұлы жыры аман қалды,
Шайқасып
Қалмақ, қытай жеңе алмаған
Манасты
Москва да жаба алмады,
Біртұтас
Елдік нұсқа даярланып
Басылсын
Деген қаулы қабылданды,
Қырғызша,
Қазақша да , орысша да,
Ер Манас
Дүниені аралады...

Жас қазақ,
Жас қырғыздар,
Ұмытпайық,
Бұрынғы
Биік ойлы бабаларды!

КЕДЕЙДЕН ШЫҚҚАН КЕМЕҢГЕР

Даналарын жинасаң да бар елдің
Ортасында орны бөлек Сәбенің,
Шежіресі әрі көркем суреті
Қазақ дейтін жұмбақ сұлу әлемнің!

Тұлғасы зор, қуаты мол, таудай тың
Байырғының шалдарынан аумайтын,
Аппақ костюм-шалбарын да аямай
Қараша үйдің киізіне аунайтын,
Май тамызып арғы-бергі аңыздан
Сөз аспанын самұрықтай шарлайтын,
Жан адамды жатырқамай, жарқылдап
Жақсылықпен жүректерін жаулайтын,
Академик-жазушыны бақыршы
Батырақ деп айтқанға ешкім нанбайтын!

Көкке жетем деген аз ба биіктер,
Мұзарттарды жақын көріп сүйіп пе ел?
Өз бойына өлшем таппас өрендер
Мәрт қазақтың мол шапанын киіп көр!

Қинағанда тағдыр-тарих халықты
Қоян-қолтық елмен бірге қалыпты,
Ашаршылық аран ашқан уақытта
Сапар шегіп туған жерге барыпты,
Қайткенде елді аман алып қалам деп
Бар беделін, күш-қуатын салыпты...
Ауылдағы бір ағаның үйіне
Сәлем беріп бірде түсе қалыпты.
Жеңешесі қайнап жатқан қазанын
Жасырмақ боп қақпағымен жауыпты!

«Ақ ордадай босағаңнан аттадым,
Қолы ашық деп өзіңді әр кез мақтадым,
Депті Сәбең, не күн туды басыңа
Қазаныңның жабатындай қақпағын?!»



Аштық елдің түгін қоймай жалмапты,
Талшық етер аша тұяқ қалмапты,
Алдандырып балаларын қазанда
Су қайнатқан жеңгей сонда зарлапты,
Жал-жаяны кертіп жеген жайсаңдар
Тұз тағысын аулап жүрек жалғапты,
Қазы-қарта қайнататын қазанда
Асқан екен нәпақа ғып тарғақты,
Сонда Сәбең жұбатыпты жеңгесін.
«Сына көрме, жан едің ғой ардақты!

Амал бар ма аштық деген құқайға,
Тәкаппарға талшық болар тұқай да,
Қазанымнан құт кетті деп қамықпа
Сый табаққа тышқан салар Қытайда!»

Төмендетпей, рухтандырып ауылын,
Бірге көріп замананың дауылын,
Бірге жепті бір жілігін тарғақтың
Қайран Сәбең, бұлтыңдатып ауызын!

Қарапайым, кең жаралған кім мұндай?
Адам жанын ұға білген мұңлық-ай,
Тоқшылықта тең сыйласқан жандардың
Жоқшылықта кеткен сағын сындырмай,
Сол Сәбеңді сынағанша ағайын
Сәбең құсап ұлы істерді тындырғай!

Сезіп,білген байлық пенен кемдікті,
Кезіп көрген бойлық пенен ендікті,
Өмір бойы жырлап өтті айнымай
Адамзаттық теңдік пенен елдікті,
Шалқып жатқан мұхит-мұра толқытар
Небір маңғаз марғасқаны ең мықты,
Жазған құдай маңдайына Сәбеңнің
Даламыздың дәл өзіндей кеңдікті!

Өсер әлі не бір ойлы өрендер,
Өткендерді бірақ оңай демендер,
От пен суды,мадақтауды адам боп
Кешіп өткен Сәбеңдей бол берендер,
Сөзі болып, өзі болып қазақтың
Көгіңде тұр кедейден шыққан кемеңгер!

ЗЕРЛІ СӨЗДІҢ МЕРГЕНІ

Қазағым, қызың сұлу, ұлың мықты,
Толқытқан төрт мұхит пен құрылықты,
Даланың даналарын ғалам танып
Құрметпен беті бері бұрылыпты,
Әдебиет әлеміне келген жастар
Мұханның мұхитына шомылыпты,
Ғабеңнің орманында ойға батып
Сәбеңнің жайлауында жылыныпты!

Ғабеңнің сөзі жанды гүлдей болар,
Жарқ етіп бұлттан шыққан күндей болар,
Әлемде асып туған қаламгердің
Қайсымен қатар қойсаң бірдей болар!

Ғабең мен Сәбең туыс, егіз еді,
Ақыл-ой, сезім-күйдің теңізі еді,
Толыбай, Қожаберген түп-тамыры
Алашқа сері атанған Сегіз еді,
Осынау ұлылардың дара туған
Солтүстік топырағы негізі еді,
Алақандай ауылда бәрі бірдей
Апырмай, қалай туған дегізеді!

Ежелден Солтүстігім жел өтінде,
Елестей ескі күндер ел есінде,
Қазаққа үйірілген қара бұлттар
Алдымен Солтүстікке төнетін де.

Ызғырық Солтүстіктен жел еседі,
Бұлт көшіп, жер көгеріп, ел өседі,
Көрешегі көп елдің көзін ашып
Сенгені келешек пен кеңес еді,
Кеңес те кейін қалып, азат елдің
Алдында тұр бөлекше белес енді,
Тамыр мен тегін сақтап қалған халық
Еңсесін тіктеп жұртпен теңеседі!
Тоқтаусыз зырылдайды мәңгі жалған,
Шығады өмір-үміт тағы да алдан,
Бұл жерде Есенеидің ерлігі мен
Сыңсыған Ұлпан қыздың әні қалған,
Батырдың саусағынан сусып кеткен
Тізгінді түсірместен қағып алған.

Айтады ескі аңызды ел жүйелеп,
Елдің сөзін Ғабеңдей ер жүйелеп,



Арманда ер Есенеі өткен кезде
Ұлпан қыз қалған екен елге ие боп,
Ұлпанның осы күнгі кей сіңлісі
Басына жүрген жоқ па сөз күйелеп,
Сүйеніш болмақ түгілі азаматқа
Күйдіріп жүрген жоқ па көзге үймелеп!

Қарамай хан-қараның қаһарына,
Көнбеген көгенделіп, маталуға,
Ғабеннің қаламынан қайта туып
Аттанған мәңгіліктің сапарына,
Қыздары қазағымның көз тартады
Әлемдік арулардың қатарында!

Қазақтың еркін өскен ат жалында
Даласы оранғанда от-жалынға,
Өлкесі оянғанға қуанса да
Жылаған кете ме деп жат қолында!

Көсемсіп күн ашықта қойқаңдаған
Талайлар дауыл соқса байпаңдаған,
Сол кезде жаны күйген жап-жас Ғабен
Сеніммен алған беттен қайта алмаған,
Бейімбет жау болса егер, мен де жау деп,
Тажалдан тура келген тайсалмаған,
Патша келсе қозғалмас теңіз-мінез
Тереңнен тебіренбей шайқалмаған,
Қазақтың тілі жайлы қысым көрген
Заманда ешкім ашып айта алмаған,
Алаштың аруағы үшін айбат шегіп
Түбінен тасқұлақтың айқайлаған!

Қазаққа қара сөзді бесік етіп,
Түнегін тас кеуденің тесіп өтіп,
Ескіrmес есті сөзін оқығанда
Естілер ойға батқан есі кетіп,
Алаштың аспанында жасай бермек
Мәңгілік мұзарт шыңдай Мүсірепов!

Мемлекеттің мәйегі
Ұйтқысы болған ұлтының
Ұяты болған жұртының,
Ғабен сөздің зергері
Мүлт жібермес мергені,
Қазына болды халқына
Көргені мен тергені,

Елесі болып өткеннің
Есінде елдің сақталар
Өлшеусіз еткен еңбегі!

Сөзінің аумас орайы
Шебердің шыққан қолынан
Он екі өрім қамшыдан,
Тұңғиық түпсіз теңіздей
Танылған дәмі тамшыдан,
Сыны кетіп көрмеген
Соқса да дауыл қарсыдан,
Тайпалта тартқан тарапқа
Тайсалмай қатал талқыдан,
Сарапқа түссе шын асыл
Төмендемес нарқынан,
Жасқанып сірә көрмеген
Патша мен паңның парқынан,
Ай-әлемнің алдында
Асықтай түскен алшыдан,
Үлгісін көріп ұлылық
Өрендер өскен артынан,
Ғабеңдей ұлды тудырған
Айналдым дарқан халқымнан!

МӘЛІКТІҢ МЕЙІРІМІ

Кешегі
Ұлы соғыс майданында,
Қызыл өрт
Қызыл қанның қайнауында,
Бір сапта елмен бірге
Ақын жүрді,
Ажалдың
Амалы жоқ ойнағына.

Оңай ма
Ойлы адамға от кешкенде,
Тажалмен
Темір құрсау беттескенде,
Қалайша
Көзден қанды жас төкпейді
Тілгілеп
Жас кеудені оқ тескенде.

Сұм соғыс
Қасіретін қалдырмастан,





Қазақы
 Жырға қамшы салдырмастан,
 Оғланның өрімталдай
 Оқ тістеген ,
 Жан сырын
 Жайып салып жазды дастан.

Ұшырып жүрегінен
 Жақсы үмітті,
 Майдандық
 Газетке оны бастырыпты,
 Солдаттар
 Окоптағы оқып шығып
 Ұнатып
 Жанарларға жас тұныпты...
 Саяси кінә таққыш
 Қырағы көз
 Ақынға
 Аңқылдаған қас қылыпты,
 Саяси бөлім оны
 Шақырып ап,
 Бәлені
 Неше түрлі жапсырыпты:

«Қырғыннан
 Қанды қасап аман кепсің,
 Адамға
 Оқ аттық деп,
 Жаман бопсың,
 Бұл қалай, ақын жолдас,
 Түсінбедік,
 Қанқұйлы фашистерді
 Адам депсің!?

Фашистер адам емес,
 Аң емес пе,
 Аңдардың
 Аңсағаны қан емес пе,
 Аяусыз қырып-жою
 Жауыздарды
 Соғыстың
 Айнымайтын заңы емес пе,
 Ол заңға
 Зарланатын дәнеңе жоқ
 Керегі
 Өршіл рухты ән емес пе?!

Кімге тұлға
 Мұңайғыш Майданбегің,
 Отанға
 Осы серттен тайған жерің,
 Сөзіңнен
 Сарыуайым сезіліп тұр,
 Сен өзің
 Бұл майданға қайдан келдің?

Күйіп тұрған саясат,
 Қиқаңыңды,
 Көтермейді,
 Шығарар шиқаныңды,
 Кімге
 Қандай
 Пиғылмен жазып жүрсің
 Күңіренген
 Күйреуік күйкі әніңді?
 Зар заманның
 Иісі шығатындай,
 Тексерерміз
 Дұрыстап ми, қаныңды!
 Деп саяси
 Жетекші сыздағанда,
 Демі бітіп,
 Теңселіп
 Үй тарылды,
 Тірі жан танымастай
 Құп-қу болып,
 Далаға
 Әрең шыққан Диқаныңды!

Арман, мұрат
 Қалғандай күйретіліп
 Тірі өліктей...
 Амалдап,
 Сүйретіліп,
 Мәлікке
 Жетті дағы
 Баяндады
 Болған жайды
 Тілі де құрметіліп.

«Өмірдің
 Өзекжарды
 Жырын айттым,





Өлімнің
Жан күйзелтер шынын айттым,
Адамды
Адам қалай атады деп
Момынның
Қан көрмеген мұңын айттым,
Саяси кінә тағып
Сотқа тартып
Жаусың деп
Жала жауып,
Жойса қайттім?!

Байқарсың
Басшыларға сөзің өтсе,
Айтарсың
Ақиқатқа көзің жетсе,
Бірісің
Атқа мінген азаматтың,
Мен үшін
Отқа күйіп өзің кетпе!»

Жағдайға
Арғы-бергі жақсы қанық,
Бас шайқап
Ауыр ойға батты Мәлік,
Атылған
Жау атанып арыстардың
Тағдырын
Оймен шолып өтті Мәлік.

Диқанға
«Көтер басты,
Түрегел, – деп,
Тәуекел,
Алшаң басып жүре бер, – деп,
Қорғасын
Қорқақтарды тез табады,
Ер жігіт
Көк қанжардай тіледі өрмек,
Аққа құдай жақ деген
Аталарым,
Кінәсіз
Түп-түбінде күледі өрлеп!»
Деп Мәлік,
Диқанға жөн,

Жол көрсетіп,
Штабқа
Сол екпінмен кіреді ерлеп,
Дивизияда
Саяси басқарманың
Бастығы еді
Генерал Дребеднев!

Қас батыр сәлем берді,
Көңілі нала,
Қарсы алды
Қатал бастық қолын ала,
Мән-жайға қанық екен,
Жинап жұртты
Талқыға салды іңірдің
Соңын ала,
Саяси жетекшілер
Құлақ түрді,
Мәліктің
Сыйлаған соң сөзін ғана,
Әйтпесе пікірлері
Теріс екен,
Диқанның
Оятындай көзін қара,
Сөз бастап
Батыр ғалым сабырменен,
Жағдайдың
Айтты түйіп жөнін ғана:
«Майданбек
Совет ұлы, бұл соғысқа
Отанның
Келген жаудан кегін ала,
Өлімнен
Қалай жаны түршікпейді
Ауылда
Еңбек еткен момын бала!?»

Бұл сөзге
Дейсіз бе ақын,
Барды нағып,
Өзі де қатты өкініп,
Қалды налып...
Жас жігіт
Қан төгістен шошынбай ма
Көрмеген
Кісі өлтіріп дағдыланып!»





«Советтік
Солдат оқтан қорықпайды,
Сарғайып
Сызды окопта зарықпайды,
Түссе де төбесінен
Тоқсан бомбы
Түңіліп
Тіршіліктен, торықпайды,
Жылаңқы Майданбектен
Жұғып ертең
Кеудеге
Кетсе қайттік толып қайғы?!»

Бұл сөзін бір саяси
Қырағының,
Қостады тағы бірі
Қыран ұлдың,
Қиыны –
Өтірік емес,
Шын айтып тұр
Өзінің
Ортаға сап иланымын:

«Қан кешіп,
Жауға найза тірей жүріп,
Көрмеген дұшпан қырып
Дүлей қуып,
Жас өркен
Поэмадан алып үлгі
Үрпіп қалмас па екен
Үрей буып,
Адам деп
Фашисті де аяр болса
Күш қайтып, жасып жігер,
Жүдейді үміт,
Жайылмай
Тұрған кезде жалпы көпке
Жою керек
Тамырын күрей жұлып!»

Қарамас
Ізгі ниет, парасатқа,
Амал не
Қатал, темір саясатқа,
Өлеңге
Осыншама мән беріліп

Тағдыры
Түсті ақынның ғарасатқа,
Мәліктің
Сөз құйылды ар жағынан
Дегендей
Аруағыңды аласартпа:

«Соғыстың
Жан күйдіретер өрті күшті,
Өлімнің
Жазылмайтын дерті күшті,
Майданға
Жаңа кірген жас жауынгер
Жеңбей ме
Бірте-бірте қорқынышты,
Келе сап
Ер болды деп бір керемет
Жасырмақ
Қалай ішкі толқынысты,
Әдеби шығармаға
Шындықты айтқан
Саяси кінә тағу
Өкінішті,
Шыңылтыр аязында
Бұл соғыстың
Шынығып,
Шыңдалады ер серті күшті,
Құрыштай
Суарылып, қайралған соң
Қиратады
Қандай да бекіністі,
Өлеңге
Айналмай ма содан кейін
Еркі күшті ерлердің
Серпіні ішкі,
Советтік солдаттардың
Соққысынан
Сорлаған сұм фашистің
Сорты қысқы!»
Қобыланды
Қолтығынан демегендей
Ұрпағы Қанай бидің
Еркін ұшты,
Мәліктің бұл сөзіне
Құлақ асып
Отырған





Офицерлер серпілісті,
Аталы ердің сөзі
Ой салғандай,
Жымыды
Генерал да беті сұсты:

«Өлеңді
Оқтан
Оттан оздырайық,
Көңілін
Солдат ақын жаз қылайық,
Екі айға
Атандырып ауылына
Жалғасын
Осы жырдың жаздырайық,
Кітап қып алып келсін
Алматыдан
Ерлерге
Окоптағы сөзі лайық,
Алмастай
Жарқырасын ерлік ұран,
Болсын тек
Езі менен жезі ғайып!»

Шешімі
Осы болып генералдың,
Туған соң
Енді тыныс кең алар күн,
Қуантты Мәлік келіп
Ақын досты,
«Фашисті
Сен болмасаң
Жеңе алар кім?! »

Қысса да
Қос бүйірден қасап темір,
Қашанда
Адамшылық жасапты өмір,
Қан жауған
Жау шебінде екі қазақ
Қуанып
Құшақтасты
Босап көңіл!

Аулына
Ақын Диқан келді барып,

Күшейтіп
 Майданбегін берді жазып,
 Шығарып кітап қылып
 Алматыдан
 Таратты бар майданға
 Көрді халық!..

...Басынан
 Ер жігіттің нелер өтпес,
 Бейнеті
 Белден кешкен бекер кетпес,
 Атанып ақын Әбіл
 Диқан баба
 Өтті жасап
 Жүзге сәл жетер-жетпес!

Ел үшін
 Жан аямай жанды Мәлік,
 Ерлікпен
 Жеңіс жолын салды Мәлік,
 Ақынды
 Тура келген бір ажалдан
 Ақылмен
 Аман алып қалды Мәлік,
 Азамат,
 Батыр, ғалым,
 Жазушы, ұстаз
 Мәлікті
 Ардақтайды мәңгі халық!

ЖҰМАБЕК БАТЫРДЫҢ ЖҰЛДЫЗЫ

Ақ боран, қысы қатты, қары қалың.
 Солтүстік сары алтындай соры қалың.
 Шынардай мұздақ тасты жарып шыққан
 Ұлдары ойы терең, жаны жалын.

Тарихтың ой жүгіртсең ар жағына,
 Жер үшін садаға боп мал-жаны да.
 Атойлап Алаш ұлы қарсы шапқан
 Жоңғардың жалақтаған қанжарына.
 Жұрт болып жігін тауып жол бермеген
 Жымысқы жандаралдың жанжалына.
 Қып-қызыл қанға батып атамекен
 Қалың жау шеп құрса да жан-жағына,



Зеңбірек зірк-зірк етіп, доп жаудырып
 Замана астан-кестең болғанында
 Қасқайып туған жерді қорғап қалған
 Мың алғыс ата-баба аруағына!

Бұйығы бодандықтың заманында
 Лаж таппай ақ патшаның амалына.
 Шұбар төс, шынжырбалақ шонжарлардың
 Шұрайлы жерден тайып табаны да,
 Алқаптар айналып кеп түсе берген
 Ақшалы алпауыттың аранына.

Көрсен де қиғаш қылық бөтендерден,
 Даланы емін-еркін мекендеген,
 Тағы да талай зардап тартты қазақ
 Кеңестік кеңеспейтін көсемдерден.
 Картаны қарындашпен бір-ақ сызып,
 Жерінді қайшыменен кесем деген.

Мың тоғыз жүз елу төрт
 Жылқы жылы келгенде
 Қазақстан жерінде
 Тың игеру басталды
 Әлемде бұрын болмаған
 Мұндай үлкен көлемде.
 Тербеледі тың дала
 Дөп айтылды өлең де.
 Ерендердің еңбегі
 Бейнеленді өнерде,
 Масайрамай қайтөді
 Біз керемет дегенге.
 Көзсіз сеніп көсемге
 Тасқұдайдай табынған
 Көңілі соқыр керен де.
 Төбесінен тастаған
 Алданып тиын-тебенге
 Қара халық тер төгіп
 Бейнетін тартқан төменде.
 Саналының ақылын
 Құрсаулап ұстап шегенде,
 Көңілден туған көп ойды
 Қуырып алып шөгенде
 Көжедей құйған тегенге.
 Осының бәрін көргенде
 Сабыр сақтау оңай ма
 Зерек туған беренге

Ерлердің шері тарқамай
 Айналған беріш, шеменге.
 Арғымақты ақсатар
 Тұяққа қаққан шегең де.
 Өрелі жанды оңдырмас
 Өкшеге кірген тебен де.
 Тарылмай қоймас тынысың
 Темірдей шеңгел тарбиып
 Төніп тұрса төбеңде.
 Оңай емес ойласаң
 Тың игеру дегенің
 Қатпар-қатпар құбылыс
 Көп сыры жатқан тереңде!

Жайылып жер-жаһанға дабыстары.
 Тынымсыз алға қарай қарыштады.
 Тұяғы тұлпарлардың тиген жерді
 Трактор шынжыр табан жаныштады.
 Ұлы еңбек, ұлы дастан он сан ұлттың
 Тағдыры бір арнада табысқаны.
 Қып-қызыл қиянат қой бір жағынан
 Тапталса ата жұрттың намыстары!

Бульдозер бір-ақ сүзіп зиратыңды,
 Ескерткіш ескі қорым қиратылды.
 Ана тіл, ата дінің қысым көріп
 Қыл бұрау тартқан сымдай ширатылды.

Тың төсін тілген кезде түрөнімен
 Қазақтың қан саулаған жүрегiнен.
 Жазылса жан жарасы жазылар тек
 Қалтқысыз шын достықтың тілегімен!

Кең дала төңкеріліп шыр айналды.
 Тың өлкесі – Целинный крайланды.
 Темірмен түп-тамырын қопарып ап
 Жұтуға түгелімен ыңғайланды.
 Қазақтың бес облысы Солтүстігін
 Қосуды Россияға шын ойланды.
 Бар ма екен қазағымнан басқа халық
 Көтерген қыңқ етпестен мұндай лаңды?

Күштінің жөн таңдай ма үстемдігі.
 Назары несiбеңе түскен күні.
 Бұл аймақ бетке шыққан қаймағындай
 Даланың ұлан-байтақ үштен бірі!



Советтер Одағының ел ағасы
 Жарқырап Хрущевтің дана басы.
 Мәскеуге қазақтарды шақыртыпты
 Әрине, ішуге емес қонақ асы.
 Қағады арқасынан Тәшеновті.
 Совминнің Қазақстан төрағасы:

«Бір бауыр тату-тәтті болайық та,
 Жер де ортақ, су да ортақ қой халайыққа, –
 Бірінші секретарың күлімдейді
 Кеңесі жүріп тұрған талай ұлтқа,
 Соқамен ескіліктің тоңын жыртып
 Орақпен достық дәнін орайық та.
 Сыздатпай Солтүстікті соқыр шектей
 Ресейге тұтас қоса салайық та.
 Сіздің ғана қаулыңыз керек боп тұр
 Қайтеді көнбегенде Қонаев та,
 Бұл өзі негізінде шешілген іс
 Қағаздап, заңдастырып алайық та!»
 Жұмабек Никитамен дос-жар еді.
 Бас қосса көп қызықты бастар еді.
 Мәз-мейрам, арқа-жарқа араласып
 Әзілді түйдегімен тастар еді.
 Тастамай сөзін жерге, төс қағысып
 Тапсырған жұмысын да қоштар еді.
 Бірақ та мына сөздің жөні бөлек
 Иықтан қара аспандай басқан еді.

«Кремль көк тіреген кемел сарай.
 Екі етпей дегеніне көнгем талай.
 Сіз басшы, сөзіңіз заң... Кешіріңіз,
 Бөлшектеп туған жерді берем қалай?!
 Қалса да амал қанша, көңіл мейлі,
 Әділет ойыңыздан көрінбейді,
 Біртұтас республика Қазақстан
 Жырымдап жер мен суы бөлінбейді!»

Тілімді мына қазақ алмады деп
 Хрущев қып-қызыл боп долданды кеп,
 Тәшенов тайсалмады қаһарынан
 Кеткендей Алпамыс пен Қобыланды боп,
 Күмбезін Кремльдің кернеп кетті
 Басшының ащы айқайы салған үдеп!

«Бәрі де жері емес пе Әс-сес-сердің.
 Әс-сес-сер болмағанда өспес едің.

Ойыма алғанымды атқармасаң
 Мен саған өле-өлгенше өштесермін,
 Кісендеп, ауыздықтап, торға қамап,
 Төбеңді сүйменменен көп тесермін!»
 Үстелді қаһарланып соққылады,
 Үндемей көнтерілі көп шыдады.
 Ол кезде тырп етуге шама қайда
 Соққыға себепкерді жоқ қылады.
 Це-Каның мүшелері іштен тынды
 Секеңдеп Хрущевтің қос құлағы.
 Жұмабек жымнан атқан жолбарыстай
 Қып-қызыл қос құлақты осқылады:

«Қылып ал қыларыңды, пісіріп же,
 Тірідей отқа қақтап, тушынып же,
 Уатып сүйегімді, күлімді шаш
 Көнбеймін мұндай қорлық ісіңізге,
 Қазақтың жерін қылғи салам деген
 Ой кірмесін өң түгіл түсіңізге!»

Бетіне ешкім келмеген,
 Келмек түгіл бетіне
 Басын шайқап көрмеген
 Мұндай жауап басшының
 Қамшыдай батты етіне.
 «Бұл қайдан шыққан жұмыс?» – деп.
 Қарыс азу – құрыштай
 Қырш-қырш шайнап әр сөзін
 Қандырды құлақ құрышын

Қырыс мінез Хрущев.
 Жолдастар басын шұлғиды
 Не десе де дұрыс деп,
 Бұрыс десе бір бәле
 Кетеді үлкен ұрыс боп.
 Қызыл хатшы қаһарман
 Ысқырып тұр жылтылдап
 Қиып түсер қылыш боп!

«Зардабын көп тартарсың бұл қатаның.
 Алмайды сәлеміңді бір қатарың.
 Өзіңнен төмендерге кіріптар ғып
 Мен саған тек түсіңде тіл қатармын.
 Құны жоқ қуыршақтың сөзін қайтем
 Өкімді Москвадан шығартармын!»



Қиқулатса Хрущев
Атлантика бір аунап
Шошынатын жарты әлем
Құйын ба, әлде жын ба деп?
Үрпек бастар үйірі
Төбелдей топқа төніп тұр
Үрей – құтын ұшырып,
Ушыққан сайын ура деп.
Қадалғандай жүрекке
Улы жебе тура кеп.
Сыбырлайды сақтық үн
«Бас сауғалап бұға кет!»
Көне салса «ләпбайлап»
Айғай да жоқ, шу да жоқ.
Темір тағып төсіне
Даңғазалап насихат
Жар салады жалғанға
Жер жүзілік тұлға деп,
Атамекен жері үшін,
Исі қазақ елі үшін,
Шыбын жаны шырылдап
Жалғыз шықты майданға
Жалаңтөс батыр Жұмабек!
«Ұлы едім қазақ деген бір атаның
Тереңнен төрт мұхитты тулатармын,
Бұтарлап отар елдей жұтпақшы деп
Мен сізді ай-әлемге шулатармын!
Жер берген құдай дарқан қазағыма.
Көнбейді ол құйтырқыға, мазағыңа.
Өтпейді ешкімнің де өңешінен
Тас болып тұрып қалар тамағына!»

Хрущев Тәшеновке кектенеді.
Тектіге кектенуі тектен бе еді?
Орайын келтіріп ед орап әкеп
Жүмекең жәрәйт десе, біткен еді,
Қазақтың бес облыс атырабы
Ресейдің қоластына өтпек еді.
Қарумен қанша ғасыр тындырмаған
Шаруаны бір қаулымен реттер еді.

Хрущев қазақ жерін ала алмады.
Жер-көкке Жұмабекті жамандады.
Қуғындап, қызметінен төмендетіп
Сындырып қор қылуға амалдады,
Басына бұлт төнгенде Тәшеновке

Бір қазақ арашашы бола алмады,
Жүргендер Жүмекелеп сырт айналып
Өзіне сол керек деп табалады.

Сынбады, батыр бірақ сына алмады.
Тыс қалып тіршіліктен бұға алмады.
Мысықтар пеш түбінде көзін қысқан
Ұғар ма жолбарысты бұғаудағы.
Тұрды оған өмір бойы қуат беріп
Алаштың азаттығы – ұлы арманы!

Ежелден қилы-қилы тарих қалған.
Аңыз көп үлгі тұтар алыптардан.
Уақыттың таразысы елеп-екшеп
Кімнің кім екендігі анықталған.
Ерлігі Тәшеновтің тым ерекше
Намыстың оты болып жанып қалған.
Шайқасып жалғыз өзі жаннан кешіп
Қазақтың жерін аман алып қалған!

Тәшенов келіскенде бас сауғалап
Қалып ед қазақ мәңгі масқараға.
Ресейдің меншігі боп кетер еді
Тау, орман, көл мен дала, баспанаң да,
Көкшетау, Бурабай мен Қызылжарың
Ақмола, Павлодар мен Қостанай да,
Басқаның босағасы болар еді
Бүгінгі бәйтерегің – Астанаң да!

Тағдыры ұлы ерлікке жолықтырған
Ел үшін кету бақыт, болып құрбан.
Биік ой, асқақ сезім бойын билеп
Даңқты ел тарихын толықтырған
Партия солдатты боп жүрсе дағы
Жүрегі қазағым деп соғып тұрған.
Ең жарық жұлдыздардың бірі Жүкең
Азаттық аспанында жанып тұрған!!!

ӨТКЕННІҢ ӨНЕГЕСІ

Өткеннің ғайып болмақ көп елесі,
Десек те аз емес қой өнегесі,
Ауылым Степнякта Бұлақ басы
Біржан сал бабам жүрген жерлері осы,
Алпысыншы жылдары біздің жақтың
Жел қақтап, кеуіп еді кенезесі.



Кім білсін, сәуегейлер сыр ашты ма,
Жылымық жақсылыққа ұласты ма?
Әйтеуір жұрт жиналды тасаттыққа
Зираттың ар жағында, қыр астында.

Баламыз, бізге қызық мұның бәрі,
Беймәлім талай ұлы ұғым әлі,
Мал сойып, ошақ қазған үлкендерді
Маңайлап өңкей ерке шуылдады,
Қолында шешейлердің аяқ-табақ
Ғажайып оркестрдей сылдырлады,
Шалдардың күңіренген дұғасымен
Кеудеңе бір ғажап сыр тығылады,
Қайран кемпір-шалдар-ай құт дарыған
Әулеттің бір-бір төбе ұлылары!

Төгілген зая кетпей тер мен еңбек
Иа, құдай, көктен иіп, жерден бер деп,
Тілек қылған жиынға жетіп келді
Көк мауыт, қызыл жаға көлбелеңдеп.

Көрген соң аталар мен апаларды
Бас салып лаңдатуға бата алмады,
Өрт шығып кете ме деп от көрген соң
Келіп ек, байқандар деп кете барды.

Жауды ма, жаңбыр сонда жаумады ма,
Жел қуып қара бұлттар аунады ма?
Есте жоқ, тек есімде телмірген жұрт
Жайылған көкке қарай қолдарына...
Естідік ел аузынан ес білген соң
Аяғы көп әңгіме болғанын да,
Жоғарғы жақтың жыны ұстап қапты
Ел-жұрттың Алланы еске алғанына,
Артынша аупартком да қаһарланды
Құдайшыл біздің елдің шалдарына!

«Жайылдық лақап болып атырапқа,
Цекада кірген екен дакылатқа,
Тәубешіл таспих тартқан ақылды да
Тастүйін атеистер ақымақ па?

Қарай гөр отырғанын жасап бүгін,
Тыйыңдар тастай қылып тасаттығын,
Бұлақ басы болмақ па бүлік басы
Тұқыртып тез арада бас аптығын,

Құрбандыққа келе ме шалынғысы
Қанеки сағынып жүр қасапты кім?

Үлгі боп құдай жолын қуғандарға
Әбсәләм қажы емес пе тұрған дара?!
Кітабын кәмөнестің танымайды
Табынған құдіреті құран ғана,
Кетпей ме келешекте кеңкелес боп
Құранға бар ниетін бұрған бала?!»
Сын-сықақ шыға келді қажы жайлы
Саяси-сатиралық журналға да!

«Ұйтқысы ұлтшылдықтың имам да осы,
Намазға жұмыскерді жиған да осы,
Екі ұлдың – Кәшән, Мұқаш құлағына
Құранды қаршадайдан құйған да осы!

Жамағат жоққа сенгіш боп келеді,
Аят, намаз – айнымас салт көреді,
Кеңседе кәмөнестің сөзін сөйлеп
Кешкісін жайнамазға жалт береді,
Бала екеш балдары да бұл ауылдың
Оллаһи-билләһи деп ант береді!»

Қиянат имансыздық тұсындағы
Тұйыққа тіреді ғой мұсылманды,
Хатшысы аупарткомның атқа қонды
Ұшықтап жібермек боп ұшынғанды,
Қажыны қайтара алмас хақ жолынан
Жұмыста балаларын қысымға алды.

«Кәдімгі сәбетский баласыңдар
Қай уақта дұрыс адам боласыңдар?
Партияның оқытқан шопырлары
Теріске рәлді бұрып барасыңдар,
Ұялмай, үкіметтің машинасын
Мініп ап, намаз десе шабасыңдар,
Елдегі молдаларды жиып-теріп
Қажыны да мінгізіп аласыңдар,
Жолынан ескіліктің шықпасаңдар
Қараңғы, надан болып қаласыңдар,
Керсоқыр көзін ашқан үкіметтің
Көртопырақ құятын шамасы бар!

Көнбесе ырқымызға мынау халық
Сонша жыл біз несіне танаурадық?



Намаз, құран біржола қоясыңдар
Қоймасаң, отырсың ғой сөзді аңғарып,
Дәл жиырма төрт сағатта жібереміз
Қажы әкеңмен қосақтап жер аударып!»

Партия таңдай білген шешендерді,
Қаһарлы хатшы сөзі әсерлі еді...
Әбсәләм қажы атама кешке таман
Салбырап Мұқаш пенен Кәшөн келді,
Сабырмен балаларын тыңдап алып
Салмақтап әрбір сөзін жауап берді.

«Бұйрықсыз адам доптай домаланбас,
Құдай берген Құранды пенде ала алмас,
Бар үкімет,партияң жабылып кеп
Кессе де ажырамас сәждадан бас!

Ал сендер қалма пәле,айқайға да,
Шама жоқ шалқаятын шалқайғанға,
Екпіні тау жығады үкіметтің
Шындаса – аямайды, шайқандама,
Кесім сол-көнесіңдер дегеніне
Қай жаққа қаңғырмақпыз қартайғанда?
Барған жерден береке таптыра ма
Құрығы жетіп жатыр қай-қайда да!

Намазды теріс бұрды заман бүгін,
Заманға таба алады амалды кім?
Қабанға қарсы ұмтылып жеңе алмассың
Сендердің керек маған амандығың!

Қайтерсің қаскөйлікке айлаң азда,
Ілесіп оған бірақ жолдан азба,
Иілсең- түбінде бір түзелерсің
Тірескенді жауыздық жойғаны аз ба?
Жүрегіңде сақтай біл иманыңды
Маңдайың тимесе де жайнамазға,
Алладан басқа ақиқат таба алмайсың
Сарғайып үңілсең де қай қағазға!..»

Күн өтті...Ай ауысып...Жылжып жылдар...
Аспаннан нұр төгіліп, сөгілді ызғар,
Кешегі коммунистің осы күнде
Бірі молда,ал бірі уағыз тыңдар!

Өшкен жоқ қажы атамның өнегесі,
Иншалла, кең жайылды керегесі,

Кәшөн-молда, ал Мұқаш – қажы атанып
Елдегі мешітінің болды егесі,
Құрметті азаматы еліміздің
Қасендей қайырымды немересі!

Жанталас, не бір зұлмат халық көрді,
Мұздады, шалықтады, жанып көрді,
Аталар аманатын аман сақтап
Бүгінге дін мен тілін алып келді,
Иманын жоғалтпаған тар заманда
Иа, Алла, көркейте гөр ерікті елді!!!

ЕСКІ ҚЫСТАУДАҒЫ ЕРТЕГІ

Қармен қымтап қой қораның іргесін,
Кенебай шал малын жайлап келгесін,
Қара тонға қара балдар бір аунап
Шай ішіліп, сақал сипап, күлгесін,

Ақ жаулығы қараңғы үйді жарық қып,
Ежелгі ескі аңыздарды халықтық.
Үскірікпен үндесе бір күрсініп,
Айтушы еді Алтын апам жарықтық.

Жалғыз қыстау ну орманның баурында,
Қырау басып бөркін Мақпал таудың да.
Өңгімені ағытатын әжеміз,
Немересін тербеп қойып алдында.

Елтіп әбден ертегінің сөзіне,
Бәрі елестеп менің бала көзіме,
Айналатын әжей жұмбақ әлемге
Ертегіден келгендей боп өзі де.

Кәрәсін шам саман үйде құбылып,
Көлеңкелер әрлі-берлі жүгіріп,
Аңыздағы аждаһа мен диюлар
Бұрыштардан қарайтындай тығылып,
Жүрек жаурап, діріл қақса тылсымнан
Әжеміздің әжімінен жылынып,

Батырлармен бірге қағып қанатын,
Бала қиял жер түбіне баратын,
Қайда шіркін сол ғажайып мөлдір шақ
Ертегіге естен танып нанатын!



Бұл өмірде емес шығар жол тегін.
Кезеді адам арман іздеп жер, көгін,
Бір белестен бір белеске асады
Бүгінгіден қызық-ау деп ертеңім,
Бірақ маған ыстық кейде бәрінен
Боранды кеш... Ескі қыстау... Ертегім!

ӘПШУ МЕН АУПАРТКОМ

Жалғанның үйір болған жаманына
Не шара арызқойдың амалына?
Цекаға біздің елден түсті қағаз
Кеңестің дәуірлеген заманында.

Ежелден пәлеқорлар іс біледі
Неліктен осылардың күшті лебі?
Мың жақсының сөзіне құлақ аспай
Күштілер сол иістен түшкіреді,
Цекаға әлгі арызқой былай жазған.
«Бұл елдің дін болып тұр күш, тірегі,
Райкомың, райисполком, милицияң
Жасырын балаларын піштіреді!»

Сөздері жалаң емес, толы факті,
Төселген жазуға әбден қолы қатты,
Бар бастықтың баласын аңдып жүріп
Моншада әпшулерін көріп апты,
Көрмегенін көшеде ұстап алып
Насыбай сұрап атқан, беріп тәтті,
Бұл түбірді жұлмаққа тапсырма алып
Бір қатал инспектор елге шапты.

Тып-тыныш елге салды дүрбелеңді,
Қайран ел ширықса да үндемеді,
Қайтейін, көнтерілі қазағым-ау
Мұндайға сенен басқа кім көнеді?
Жинады әпшу жайлы жиналысқа
Керемет қиратқандай бірдемені,
Емпеңдеп инспектор етегіне
Атақты арызқой да бірге келді.

«Ұмытып жат пиғылдан сақтануды
Қай жаққа бастайсыңдар жастарыңды?
Кестіргенді қоймасаң, керек болса
Кесіп алып тастаймыз бастарыңды!»

Әр сөзі тексергіштің болды атыстай,
 Жұрт отыр төмен қарап тіл қатыспай,
 Бірінші секретары аупарткомның
 Тау тұлғалы Жақыпов ер Алпысбай,
 Фашистпен сан айкасқан батыр еді,
 Орнынан жау көргендей тұрды Алпысбай,
 Қисынсыз бұл қорлыққа қаны қайнап
 Қаһарға қып-қызыл боп мінді Алпысбай,
 Гүр етті жым-жырт жұртты дір еткізіп
 Атылып жымнан шыққан жолбарыстай.

«Қарағым, айналайын, инспектор,
 Бұл арыз неге сонша жұмыс боп тұр?
 Жатқанда басқа шаруа бастан асып
 Әпшуден алғандары теріс боп тұр,
 Терісті көп тексере бергеннен соң
 Домалақ өсек-аяң өрістеп тұр!

Бері кел, арызқойым, шешен деді,
 Пәле үшін туып па еді шешең деді,
 Салтынан ежелгінің қайтармақ па ең
 Екі елі шекте кетсе есең деді,
 Қай жерде тиым салып әпшу жайлы
 Жазды екен компартия көсемдері?
 Бәріміз кесілгенбіз, жалған десең
 Сен де шеш, мен де қазір шешем деді,
 Егер де әлі күнге пішілмесең
 Дәл қазір өз қолымнан кесем деді!»

Көрмеген көптен бері мұндай лаңды
 Бұқпалап белсенділер тыңдай қалды,
 Талтайып төрде тұрып ер Алпысбай
 Шалбарын сыпыруға ыңғайланды,
 Арыз жазғыш неменің дымы шықпай
 Құйын қуған қаңбақтай шыр айналды!

Отырған обком, райком мүшелері
 Сабыр деп арасына түсе берді,
 Үрпиіп инспектор бір жақ шетте
 Үндемей қара суды іше берді.

Байлаған бір арызға елін қуды
 Келтіріп тәубасына белін буды,
 Ендігі сөзім сізбен дегендейін
 Алпысбай тексергішке бетін бұрды.



«Қазақтың қойдай қоңыр баласы бар,
Оның да жайымен бір санасыңдар,
Сүндеті – бабасынан қалған дәстүр
Несіне оған ауыз саласыңдар?!

Басшының үлкені мен кішісіне
Сәлем айт, елді де бір түсінсін де,
Өздерін бір тексеріп ең алдымен
Қарасын біріншің де, үшіншің де,
Сүңгісі бәрінің де сүндеттелген
Сенбесең – штандарын түсірсін де!

Арызқой ауымызға жабыспақ па,
Бұл жайлы жазылды екен қай устапта.
Алдында күллі әлемнің күлкі болып,
Партия енді әпшумен алыспақ па?

Табысы еліміздің еселенсін,
Балдары аман-есен өсе берсін.
Тимесе болғаны да сенікіне,
Өзінше өзінікін кесе берсін!»

Алпекең алдаспандай кесіп айтты,
Қырдағы қызыл желдей есіп айтты.
Ес жиып тексеруші, сөзге тоқтап,
Өршітпей түйіндеді осы жайтты.
Бір қаулы әпшу жайлы қабылдаудың,
Таба алмай жөн-жобасын үйге қайтты.
Шалбарын шешті ме екен басшылардың,
Біле алмай соны жұрттың миы қатты.
Бір күліп күштілерге қайран елім,
Үндемей балаларын пішіп жатты!!!

ГҮЛБАНУДЫҢ БИҚТІГІ

Өмір – жұмбақ, үйлесім мен қайшылық,
Күн батады , бір жағынан ай шығып...
Өсті ауылда жетпісінші жылдары
Он үш жасар Гүлбану қыз – талшыбық.

Сұлу еді, сұңғақ еді сымбатты
Сүйетін-ді әсем әнді, ырғақты,
Асыл еді, асқақ еді арманы
Ғашық еді бұл өмірге тым қатты.

Асық ойнап, доп қуалап таласқан
Балалыққа асыр салу жарасқан,
Құрбыларын таңдандыра өрмелеп
Аңғалдықпен шықты бір күн ағашқа.

Зау биікте қолын бұлғап тұрады,
Абайсызда оңбай бірақ құлады,
Озымш бар ма тура келсе жазмыштан
Омыртқасы отыз жерден сынады.

Жанталасып әрең қағып иегін
Жағалады өмір-өлім жиегін,
Дәрігерлер алып қалды ажалдан
Жинастырып, гипстеді сүйегін.

Бала көңіл білмейді ғой мұңдану
Бал секілді оған қолда тұрған у,
Құлантаза айықтым деп аурудан
Алаң болмай оқи берді Гүлбану.

Қарағайдай түзу болсам деуші еді,
Сәмбі талдай нәзік болсам деуші еді,
Қыран ұшқан құзар шыңға құмар боп
Қаршадай қыз бойын көкпен өлшеді.

Барын салып дәрігерлер жазғанмен
Амалы жоқ... Көзге сап-сау болғанмен,
Күннен күнге бара жатты қисайып
Биіктікке бойын қанша созғанмен.

«Мұндай сұмдық болатынын білмеп ек», -
Дейді үлкендер... Енді жылап не керек?
Қыр арқасы қисық бітіп, қор қылып
Балдырған қыз болды мәңгі мүгедек.

Бір әпкесі, бар еді бес ағасы,
Жоқ бірақ та қолдан келер шарасы,
Күйігіне шыдай алмай қызының
Қайтыс болды атасы мен анасы.

Адамзаттың жігерінде бар ма шек?
Шектеу болса ерліктерге бармас ек,
Мектептен соң түсті оқуға Гүлбану
Таңдап алған мамандығы – фармацевт.

Жалдап тұрды Алматының шатырын
Дәмін татты тер мен табан ақының,





Күдер үзбей келер күннен, мұңайып
Аптекада істеп жүрді ақырын...

Отыр еді кешке тамақ пісіріп,
Дауыс шықты зәре-құтын ұшырып...
Бормотуха ішкен кеше көрші орыс
Өлейін деп жатыр екен қысылып.

Жоқ еді оның тірі жанға зәбірі,
Басқа жақта бала-шаға, бауыры,
Таза спиртті тамызғанда аузына
«Уһ!» – деп барып, соқты қайта тамыры.

Көзін ашып, қимылдады еріні,
Keң ғой, шіркін, даламыздың пейілі,
Жалғыз алқаш кәрі орысқа жаны ашып,
Түсті кемтар қазақ қыздың мейірі.

Өшпегесін өмірінің шырағы
Дәдә Миша тірлікке бет бұрады,
Жаман арақ ішсе уланып қалар деп
Таза спирттен әкеп беріп тұрады.

Талғамайтын бұрын сары, қызыл деп
Жаман ғадет Миша ағайда бүгін жоқ,
Аздап-аздап спирт ішіп, күн көрді,
Алғыс айтып, бақытты бол, қызым деп.

Совет елі айналмаған бөтенге
Коммунизм тұрған кез ғой көкейде,
Әйелі кеп алып кетті бір күні
Украина – қазіргіше шетелге.

Өте берді күн артынан күн жылжып,
Бір-ақ сәттей кейде уақыт бір жылдық,
Дәдә Миша іздеп кепті бір күні
Бір мұңлыққа сүйеу болып бір мұңлық!

«Құрбандығы болсам да ата салтының
Баласы едім батыр орыс халқының,
Жақынымның бәрінен де көрмеген
Жақсылықты сенен көрдім жарқыным!

Бұл өмірде біраз жерге барыппын,
Ақырында бәрінен де жалықтым,

Бала-шаға, әйеліммен табысып
Ем-дом жасап, ауруымнан айықтым.

Көрші болдым бір емшімен мен дейді,
Қырық жылғы бүкірлікті емдейді,
Келсін деді, сен туралы айтып ем,
Жүр менімен, жазыласың сен!» – дейді.

Есі шығып, қыз не дерін білмейді,
Миша айтады: «Оны көп жұрт іздейді,
Қисық бітіп, қатып қалған сүйекті
Сылап-сипап, сымдай тартып түзейді!

Күлпәрә боп, теріс бітіп, шор басқан,
Жон арқаға өркештей боп жармасқан
Сар сүйекті саздай илеп жазатын
Сиқыры бар, сан ғасырдан жалғасқан!»

Нанарын да білмейді қыз, нанбасын,
Күмәні жоқ, ағай неге алдасын?
Ем қона ма ескі ауруға – сол уайым,
Нар тәуекел, көре жатар барғасын!..

Айтса айтқандай, қайырымды шал екен,
Кемпірі де Иванына пар екен,
Халық емін атасынан үйренген
Өзіне аян құпиясы бар екен.

Емшілердің құрметке бір лайығы,
Кемелденген парасаты, пайымы,
Жұмсарта ма өз жүйкесін, кім білсін,
Шеді ептеп... Осы ғана айыбы.

Әр нәрсенің бар ғой жауап, сұрауы,
Сырқат, бәлкім, жаратқанның сынағы...
Күтірлетіп күдірейген арқасын
Тәуіп алты ай маймен сипап, сылады.

Буын, буын – бәрін қозғап, баптады,
Төзімді деп түз баласын мақтады,
Кемпір-шалға көмекші боп тірлікте
Дала қызы дәм мен тұзын ақтады.

«Қатқан сүйек қалай ғана бүгілмек,
Бүгілмесе, жөн бе өмірден түңілмек?»
Шерлі жанды жұбандырды Ваня атай,
«Шешуші сәт, келді қызым, бүгін» – деп.



«Алты ай бойы дайындадым қарағым,
Тәуекел ғып, дерт шипасын табамын,
Өзім ғана құпиясын білетін
Ертіндіге екі сағат саламын.

Жібіген соң әбден балқып буының
Әр сүйектің салам тауып орынын,
Қалпына кеп қатқан кезде қайтадан
Сұңғақ бойлы, сұлу болмақ порымың!»

Ертіндіге ептеп қызды салыпты,
Жеңіл, жылы жамылғысын жауыпты,
Сәтін тосып, байыз таппай жүрген шал
Ішкен екен... Мас боп ұйықтап қалыпты!

Тағдыр жолы бір өткелге таянды,
Оның сыры тек құдайға аян-ды,
Қалғып кетіп балбыраған бейбақ қыз,
Таң алдында кенет шошып оянды.

Демі бітіп, қара терге малшынған,
Айқай салды жан шыдатпас шаншудан,
Өне бойы от боп күйіп барады
Сүйектері секілді оңбай жаншылған.

Шал да оянып, жеткен екен алқына,
Жидіп түскен бер терісі, жарқырап,
Көрініп тұр балқып кеткен сүйегі,
Қатып қалған... келмейді енді қалпына.

Күле алмайды еңсе тіктеп шалқалап,
Жүре алмайды шақырса да шартарап,
Өксіп-өксіп өмір сүрмек жас сұлу
Өз тағдырын еркесіндей арқалап.

Шал күйініп, тоқпақтады өз басын,
«Кеше гөр!» – деп, төкті көлдей көз жасын,
Оңалмады оған бірақ, амал не,
Бастан бақыт, сәттен уақыт озғасын.

«О, құдайым! Мені қайда бастадың?
Бір бейбақты кемтар қылып тастадым,
Өмір бойғы жақсылықты жоя ма
Жазатайым жаза басқан қас-қағым?

Сал боп жатқан қанша адамды тұрғыздым,
Омыртқасын түзеп тура жүргіздім.
Мейірбанды дана тәуіп атанып,
Обалына қалдым ақыр бір қыздың!»

Қыз түсінді зар жылаған жан мұңын.
«Мойныңа алма ауырлықтың барлығын,
Болмайды екен қайтып қолмен түзеуге.
Әу басынан қисайған соң тағдырым!»

Таң алдында екі ғаріп зарлады,
Жана беріп қайта сөнген арман.
Тілге келді біраздан соң ақырын,
Есін жиып емшіліктің тарланы.

«Келді саған зор жақсылық жасағым,
Күйігіңді енді қалай басамын?
Өмір бойы азық болар жаныңа,
Емшіліктің барлық сырын ашамын.

Бейнеттің де болар, бәлкім, өтеуі,
Бұл құпия жансерік боп кетеді.
Ұстай білсең қасиетін қадірлеп,
Керегің мен мерейіңе жетеді!»

Жеті жылдай мекендеді жат жерді,
Төкті аямай шәкірт ақ тер, көк терді.
Атасымен адам емдеп жүргенде,
Неше түрлі жағдайға да тап келді.

Көрді басшы, генералды, әскерді,
Спортшыны, спецназды, актерді.
Тіліне де, дініне де қарамай,
Сынған, шыққан сүйектерін сап берді.

Тіррей қалып сұқ саусағын бір жерге,
Ауру сырын айырады қыз демде.
Аһылайды ақ аюдай алыптар,
Бармақтай қыз арқаларын үзгенде.

Омыртқалар...Зақым көрген, ұшынған,
Қиқы-жиқы, ию-қию, қысылған.
Бұратылған нар жігіттер түзеліп,
Сүйді қыздың саусағының ұшынан.



Разы болып, «атақ, ақша ал, – деді,
Украина - біздің елде қал,» – деді,
Бір жымып илтипатпен дегдар қыз,
Менің туған қазақ елім бар, – деді.

Маңдайалды мықты тәуіп атанды
Сыннан өтіп, сертификат қоса алды,
Алғыс айтып, рұқсат сұрап ұстаздан
Елге оралып, емханасын ашады.

Көңілінен алыс тұрды бұлдану,
Ізгілікте шындап жарыс қылды ару.
Қарағаштай қатып қалған арқаны,
Сәмбі талдай майыстырды Гүлбану.

Үміт артқан әр күніне, әр айға,
Шипалы қол дәру болды талайға.
Өзгелерге шарапаты тигенмен,
Өзін емдей алмайды екен алайда!

Омыртқа деп өмір өнін салғандай,
Омыртқасыз өмір бізде бар қандай?
Бауырлардың бақыты үшін балғын қыз,
Өз сымбатын құрбандыққа шалғандай.

Өркендерім түзу өсіп, өнсін деп,
Еңбек етіп, ет жүрегі дүрсілдеп.
Қанша адамды кемтарлықтан құтқарған
Гүлбануды ел айтады ерсің деп!

Алды жұрттан ағыл-тегіл алғысты,
Қанаттанып иманды қыз алға ұшты,
Бой ұсынып бұйрығына Алланың,
Бағы жанды, бала сүйді, жар құшты!

Рухы сынбай, жолдан өтіп шыңдалу
Биігіне шықты осылай Гүлбану,
Ақынға да құдайдың бір сыйлығы-ау
Мейірбанды адам жайлы жыр жазу!

ТҰРСЫНБЕКТИҢ ДАРХАНДЫҒЫ

Тұлпардай кең даланы дүрсілдеткен,
Таниды Тұран елі Тұрсынбекті...
Оқуға тұсу үшін емтиханда,
Бір бала Тұрсынбекке бұрсын бетті.

Дөнентаев туралы сұрақ келіп,
Өмірін түгел айтып берсін депті.
Ақынның еңбек жолын білмей қалып,
Қысылып, демі бітіп, күрсінбекші.

Ұялып, қиналса да ағаға кеп,
Қой құрлы тұяқ серппей қалам ба деп,
Қиылды: «Қызметін білмейді екем,
Өлеңін айта берсем бола ма?», - деп.

Түрсекең жүгірткендей ойды алысқа,
Ұқсап бір шиырылған жолбарысқа,
Шегініп, сүзе қарап сәл тұрды да,
Гүж етіп, деді-ау сонда «божалыста!»

Даналық, дархандығын байқатып ед,
Қайта бер десе қайтсін, қайтатын ед,
Ағасы айта ғой деп, рай берген соң,
Қайқайып шыға келді қайта түлеп.

Боздатып бозторғайдың зарын айтты,
Әлсізге күштілердің зәрін айтты,
Зорлық пен зомбылықты халық көрген
Сәбиттің жазғанының бәрін айтты...
Аялы алақаннан қуат алып,
Балақан студент боп елге қайтты.

Пендесін патша құдай қолдағанда
Осылай кез қылады-ау оңды адамға,
Бозбала тозаң қуып кетер ме еді
Сондағы «божалыста» болмағанда.

Осындай нағыз ұстаз қайырымды,
Игерген шет-шегі жоқ бай ғылымды,
Айырып ақ-қарасын батыл айтқан
Алаштың арыстары жайлы ұғымды.

Қазақтың бақытына жаратылған,
Сау қалмай бас көтерген дара тұлғаң,
Ғасырдың астан-кестең кезеңінде
Жауыздық аран ашып аласұрған,
Туралған отаршылық қылышымен,
Байың да, кедейің де, Алашордаң,
Ол заман ауыр болған азаматқа,
Құтылу мүмкін емес қалың сордан,
Бүгінгі батырларға оп-оңай-ау,



Жаланы оңды-солды жаба салған,
Орынсыз күстәналау өткендерді
Ақ жүрек, адал жанға жара салған,
Жетпіс жыл-ол да тарих, ел тарихы,
Өтірік емес қолдан жаза салған.

Кеңестік кер заманда ер қамалған,
Аққудай аспандағы құлады арман,
Бір кезде буырқанған ой сезімдер,
Тып-тыныш сөрелерде тына қалған,
Архивке ай маңдайы сәуле шашып,
Кәкішев ойға батып, қырға қонған,
Кеншідей тас қопарған тыным таппай,
Сарғайған сар қағаздан сұрақ алған,
Ғайбаттың тасқынына тосқауыл боп,
Қазақтың Толағайы тұра қалған.

Ерлердің елім деген жаны сұлу,
Түн тербеп, тау жаңғыртқан әні сұлу,
Тар кезде ар-намысын сақтап қалған
Алаштың ұл-қызының бәрі сұлу!

Тұнғиық ойға батқан көзі сұлу,
Тым биік айға баққан сөзі сұлу,
Өлшеусіз сұлулыққа ғашық болған,
Тұрсынбек ағамыздың өзі сұлу!

Көрсен де тайталаста керек қылық,
Күдікті түп-түбінде жеңеді үміт,
Шындықтың шырағы боп жарқырай бер,
Ерен ұл,терең ғалым, берен жігіт!!!

ӘБІЛСЕЙІТТІҢ КӨРГЕНДІЛІГІ

Күресте қайран қылған бар халықты,
Қазақта кім білмейді Айхановты,
Бас қосып алты құрлық алысқанда,
Айбаты Айхановтың байқалыпты,
Белінен бұрап ұстап ырғағанда,
Алыптар нар бурадай шайқалыпты,
Оңтайлап оң жамбасқа салған кезде,
Шік түсіп боз кілемнен жай тауыпты!

Бір жылы маңғұл жаққа барған екен,
Жеңімпаз бәрін жығып болған екен,

Қайткенде жеңеміз деп бұл қазақты,
Маңғұлдар түйе балуан салған екен.

Жекпе-жек шетелдегі батырға сын,
Шыспауға амал бар ма шақырғасын,
Жасы үлкен тау тұлғалы сақа балуан,
Талайдың шаңға тыққан тақыр басын,
Көрмекке әуселесін жас перінің
Балпаңдап боз кілемге жақындасын,
Басталды ұлы айқасы екі алыптың,
Ініде күш, ағада ақыл басым.

Даңқы зор, еңбегі мол маңғұлдық ер
Басына хан көтерген қабырғалы ел,
Толысып ер ағасы жасқа келген,
Күресте айла, тәсіл бәрін білер,
Жараған қаңтардағы қарт бурадай,
Қалшылдап қаһарланса темірді үгер,
Қарымын байқаған соң Әбілсейіт,
Күш тасып, өн бойында жалын жігер,
Алыста ағалық жоқ дегендейін
Бір жыңды ой дейді жерге қағып жібер,
Оңтайға ала беріп ойға қалды,
Болса егер ардагердің белін бүгер,
Өкпелеп маңғұл, қазақ түгел бәрі
Көргенсіз жөн-жобадан жаңылды дер,
Сындырмай ердің сағын, елдің бағын,
Алғысқа бөленетін табылды жол.

Жапырып жіберем деп жас баланы
Бұлқынып балуан аға бас салады,
Бұқадай тірескенде жер солқылдап,
Ел толқып, тау жаңғырды асқаралы,
Жас наһан жұлқығанда қарт қаһанның
Кілемнен ажырады қос табаны,
Төңірек тына қалды демін тартып,
Жас бала жасайды-ау деп масқараны,
Ұршықтай үйірсе де қапсырып-ап
Қайқайтып қара жерге тастамады.

Көтеріп алып барып орынына,
Қондырды қарт қыранды тұғырына,
Қол соқты тік түрегеп қалың маңғұл
Көргенді ел қазақтың ер ұлына
Сол сәтте ұқсап кетті Әбілсейіт
Шыңғысты хан көтерген Тоғұрылға!



БЕКЕТ АТАНЫҢ ҮЙІ

Сапарға ең әуелгі үлкен себеп
Кемел аға Тоқаев алпысқа кеп.
Маған қолқа салғаны.»Бірге жүріп,
Сыншым да,жыршым да өзің боласың,» - деп...

Маңғыстау – түйелі жер, киелі жер,
Жолынан жығылмаған жүйелі жер,
Көргендер жердің түбі, судың түбі,
Ғажайып екі әлемнің жиегі дер,
Көнекөз,жел мүжіген домбырадай
Шанағы-жыр, шегі-сыр, тиегі-шер,
Суреті, серті бөлек, сұсы басым,
Тасы-ою, құмы -өрнек, сүйегі-зер,
Әуесіне әулие рухы сіңген
Тегіннен тегін басын иеді ме ел?!

Керемет дүниемен кеп таныстым,
Дүбірін естіп талай аттаныстың,
Түбінде Қарақия ойға батып
Басынан Шерқаланың құстай ұштым,
Адайдың қыздарымен әзілдесіп
Апайтөс ұлдарымен төс қағыстым.

Жігіттер шежіреші, жөн біледі,
Айтылды аңыз, жырдың дәмділері,
Кездесіп көпшілікпен,елді аралап
Қонғалы бір ауылға келдік енді,
Бірінші секретары аупарткомның
Бастады бір келеңсіз әңгімені.

«Түзету қиын екен бұл халықты,
Басына Бекет ата үй салыпты,
Орталық бізден талап етіп отыр
Жағдайды ұстаңдар деп бір қалыпты!

Сол үйге жұрт жиналып, түнейді екен,
Сиынып, көп жақсылық тілейді екен,
Дәл мұндай советке жат соқыр сенім
Цекаға жақпайтынын білмей ме екен?!»

Қабағын қатулана түйді райком,
Барлығын бір уысқа жиды райком,
Қазір ғой оп-оңай жұрт жамандайды
Ол кезде салмағы ауыр сыйлы райком\,

Қыпылдап отыр ерлер алқақотан,
Дегендей «амал жоқ-ау, енді қайтем?»
Қадалып селсәбетке.» Анау үйді
Жойыңдар жылдамырақ,» – деді райком!

Селсәбет, Сәкең деген ақсары адам,
Ат-тонын ала қашып масқарадан.
«Қауқарсыз, дәнемесіз, құр қағазбен
Мен қалай бұл міндетті атқара алам?
Құрал-жабдық қолында, қуаты мол,
Бұл істі сұраған жөн басқармадан!»

Басқарма шоршып түсіп, селсәбетке.
«Дауласып неғыласыз, – деді, – текке,
Ағасыз, ақыл табар қысылғанда,
Қалыс қап, қия тартып, қиыс кетпе,
Құрал-сайман, кісіні мен берейін,
Қаулыны өзің шығар, өзің ретте!»

Сәкең айтты: «Сенде ғой қолбасылық,
Хатшы саған сеніп тұр, алға ұсынып!»
Басқарма ытқып кетіп деді сонда.
«Кетпеңіз тым ойнақтап, жарға шығып,
Зиратқа мен жауапты бола алмаймын,
Міндетім мойындағы шаруашылық,
Тәртіпке тікелей сіз жауаптысыз,
Өзіңсіз алмайды ешкім қолға шыбық!»

Бұларға хатшы біраз құлақ түрді.
«Басқарма, бер кісі мен трәктірді,
Қаулыны сен шығар да, селсәбетім
Құрт үйді, жұмыс қой ол бір-ақ түнгі!»
Жаны алқымға келгенде селсәбеттің
Жүзінде арпалысты сұрақ түрлі,
Саңқ етті сәлден кейін.» Жоқпыз ба – деп,
Түнекке сәуле берер шырақ құрлы?!

Әулие ғып жаратқан бір құдайым
Ер Бекет аруағы ғой ел адайдың,
Селсәбет, партбилетті қазір тартып
Алсаң да зорлығыңа көне алмаймын,
Атамның басындағы үйді бұзып
Халқыма мен қарабет бола алмаймын!»

Тым-тырыс отырған жұрт іштен тынды,
Хатшының түсі қашып, сағы сынды,



Мұндай сөз ол заманда өліммен тең
Болсаң да неше батыр, неше жынды,
Апырмай, арты қалай болады деп
Жандайшап кей жолдастар жанұшырды,
Кемел аға екеуміз құшырлана
Қол соқтық, қорғадың деп намысыңды,
Үндемей жалғыз қалды қатал хатшы
Бөлінген қауызынан тары сынды!

Өзгенің қасиетін тегіс құртқан
Теперіш аз емес-ау теріс жұрттан,
Аруағынан айрылған ел азады,
Соны біліп, ілімін теліп сырттан,
Жаныңды улап, жұтатып, жұтпақ болып,
Майдалап айналдырса не бір мыстан,
Аруағыңнан айналдым Бекет Ата,
Соларға тосқауыл боп, жеңіп шыққан!!!

ШӘЙМЕРДЕННІҢ ҚҰРБАНДЫҒЫ

Шәймерден Дәуреновтың рухына

Шәймерденді Шахи дейтін достары,
Шахи еді, сахи еді – рас бәрі,
Ақын еді, жазушы, әрі журналист
Демесеңіз бәйгеге өлең қоспады.

Тебіренсе тереңнен сыр ашатын,
Күңіренсе көзі жалын ататын,
Отар елдің атар таңы бар ма деп
Ауық – ауық ауыр ойға бататын.

Шұғыладан шуақ іздеп шыңдағы
Құса болған даланың ер ұлдары
Ағыл-тегіл ақтарыла шаттанды
Шыққан күні мемлекеттік тіл заңы!

Орнағанда ана тілдің теңдігі
Жылап тұрып, осы ғой деп ел мұңы,
Енді өлсем де разымын деп жыр жазып
Жол апаттан қаза болды сол күні!

Тағдыр – жұмбақ, талқылауға бола ма?
Сыя қоймас қағида мен санаға,
Қайран Шахи, атағандай өз-өзін
Ана тілден кетейін деп садаға!

ҒАРЫШ ҚАЗАҒЫ

Хақ тағала аспан, жерді жаратқан,
 Әр халықты әр қиырға таратқан,
 Тілі басқа, түрі бөлек бәрін де
 Күрсіндіріп зеңгір көкке қаратқан!

Қилы-қилы болса дағы өткелі
 Көкқұмарлық көкіректен өшпеді,
 Могикандар аспандата ұран сап
 Шумерлердің ойы көкке беттеді,
 Мәңгі өлмейтін мифтерінде эллиндер
 Көкке ұшам деп жанып кеткен жоқ па еді,
 Көк түріктер көк тәңірге табынып
 Көкке қарап ұлитұғын көкбөрі,
 Көк боз ат пен ақ боз атты қосақтап
 Қазығына арқандаған көктегі,
 Қиялында көкте жүзіп жүргенмен
 Түрік қолы көкке бірақ жетпеді!

Ай мен Күнді ардақтаған Алашым
 Биіктерге баулитұғын баласын,
 Көк дөненнен жүйрік қазақ көңілі
 Шарлайтұғын жұлдыздардың арасын,
 Киіз үйде отпен бірге алаулап
 Ғарыш сыры арбайтұғын санасын,
 Ұша алмады өзі бірақ, амал не,
 Космодромға берсе дағы даласын!

Кімдер ұшып, кім қонбады далаға
 Хаттап, шоттап сана мейлің санама,
 Отыз жылғы өрендердің ішінде
 Бір қазақ жоқ дегенге жұрт нана ма?!

Қып-қызыл от, зиян қалған ізінде
 Ғарышқа ұшу пайда ма екен түбінде?
 Тек әйтеуір келді қазақ кезегі
 Мың тоғыз жүз тоқсан бірдің күзінде!

Қалды артыңда бодан болған қор шағың
 Жеңді ақыры елдік атты ер сарын,
 Алақанға салды қазақ баласы
 Аттила да ала алмаған жер шарын!
 Тына қалып тас кеуденің бұрқағы
 Шырылдаған шындық көкке шырқады,
 Күнге беттеп күндей күліп келеді
 Күннен туған ер гүндердің ұрпағы!



Көкжалдығын халық көрген Тоқтарым,
Көкке жолды салып берген Тоқтарым,
Көптен бергі көк түріктің қайтпаған
Көп есесін алып берген Тоқтарым!

Қайратты да зейінді,
Айбатты да мейірлі,
Болған-ақ шығар осындай
Батырлары әлемнің
Бұрынғы мен кейінгі!
Алақаны күректей,
Саусақтары білектей,
Дыбыстан ұшқыр ұшақты
Дәл қондырған кемеге
Айдынын теңіз кірлетпей,
Қақ жарып мұзды мұхитты
Тоқтаусыз ұшқан полюске
Жанармай құйып аспанда
Жұмбақтан жүрек дір етпей,
Қиынның жеңіп талайын
Абыройға бөленген
Туған елін жүдетпей,
Атлас батыр секілді
Көк күмбезін көтеріп
Ұстап тұрған тіректей!

Қыран құстай достарымен табысты,
Құшақтасып, ер парызын алысты,
Иен далада арғымақпен шапқандай
Тоқтар кезіп келе жатыр ғарышты!

Нұр құйылып жүрегі мен санаға,
Көз жіберді тау мен мұхит, далаға,
Шексіз, түпсіз кеңістікте қалықтап
Өз жолымен бара жатыр Жер-Ана!

Айдынды шалқар су қандай,
Судан ұшқан бу қандай,
Керіліп жатқан кең дала
Тауға біткен ну қандай,
Осынша сұлу дүниені
Шарпысқан ашу-ызаның
Қара бұлты буғандай!

Аспан шексіз, мөлдір неткен,
Секілді бір мәңгі көктем,



Қолын созып, көз талдырып
 Мұңлық не бір өндірі өткен,
 Жер бетінің өнбес дауы
 Ерді не бір еңіреткен !

Елді құртқан, ерді жұтқан
 Таудай болған дау-дамай,
 Қарағанда ғарыш жақтан
 Тарыдай да болмады- ай,
 Қолдан жасап қанды қасап,
 Адам ұлы бірін-бірі
 Аямастан жалмады-ай,
 О, дүние, жалған-ай,
 Кінә тағып жан біткенге
 Бұл өмірге көп өкпелеп
 Қойыңдаршы зарламай,
 Зар көбейсе, пәле-жала ушығып,
 Жер-Ананы жаралайды, арман-ай,
 Көтере алмай соншалықты
 Озбырлықты, жауыздықты,
 Аярлықты, арамдықты
 Күңіреніп Жер-Анамыз
 Шексіздікке шеру тартып,
 Күйіп кетсе не болады, Аллам-ай!!!

Құдай ортақ, Жер де ортақ, Күн де ортақ,
 Көппен көрген ұлы тойдан кім қорқат,
 Жалғыз өзі жетем дей ме мұратқа
 Ортақ үйді ойрандаған жын-көрқап!

От-жалында өмір бақи жандың да,
 Ақыл-естен біржолата тандың ба,
 Қарапайым әрі дана ақиқат
 Ей, адамзат, екі-ақ жол тұр алдында!

Жер бетіне сыйластықпен сыясың
 Я желкенді бір-біріңнің қиясың,
 Өзгелермен өзің қоса қиылып
 Біржолата тіршілікті жоясың!

Опырып-ап, ойып, отап тап-тақыр,
 Тартып жерді көкпардай ғып қақпақыл,
 Көздеріне үймелетіп көк шыбын
 Бірін-бірі көрде өкіртті көп батыр.

Батырларды бір кемеге мінгізсе,
 Біраз уақыт көк аспанда жүргізсе,

Ғарыш жақтан жерге бір сәт қаратып
Көп таластың керексізін білгізсе!

Насихаты емес жалған текке айтқан,
Ақиқаты өзек жарды көпке айтқан,
Айға қонған Армстронг аспаннан
Тәубә қылып, хақ мұсылман боп қайтқан!

Тәубә, тәубә, керек бізге көп тәубә,
Тәубәсіздер енді иманды жоқтауда,
Қанша ғасыр қасап болды қан сасып
Ей, адамзат, болмай ма енді тоқтауға?!

Ақ пен қызыл, қоңыр, жасыл түске ендік,
Жат жұрттарға көз алартып, тістендік,
Өзімізді артық санап өзгеден
Ұялмастан құрмақ болдық үстемдік!

Қанға сіңген сонау кезден ес білмес,
Ең ежелгі ессіз сезім ескірмес,
Алшаңдаған ақ нәсілден әлемде
Өзін артық санайды екен эскимос.

Табиғи заң екендігін түсінем,
Түңілмеймін нәсілінен, түсінен,
Теңдік заңға қол қойса да барлық ұлт
Өзін артық санайды екен ішінен!

Санай берсін, оған бола жынданба,
Қуан қайта, еңсе биік тұрғанға,
Қайтер едің сорлы болса кембағал
Сенен басқа халық біткен жалғанда!

Өзін-өзі қор санаған ел емес,
Өзге жұртты кекеп-мұқау жөн емес,
Артық емес бір халықтан бір халық
Нағыз халық ешкімнен де кем емес!

Жек көрмеңдер бір-біріңді тістене,
Ешкімге ешкім бола алмайды үстеме,
Өзіңді артық санасаң да өзгеден
Дәлелдеуге күшенбе тек, күштеме!

Жанын сақтап қала алмайды жасқанған,
Асқақтап та аса алмайсың аспаннан,
Барлық пәле бір-біріне адамның
Артықтығын дәлелдеуден басталған!





Кемсітпей-ақ өзге жұрттың орынын,
Қиын ба осы шын керемет болуың?
Мойындатам деп жүргенде басқаға
Қайырылып қалмасын өз мойының!

Пәле құмақ пешене ме пендеге,
Өмір жоқ па өктемдіксіз өңгеге,
Бағынуға міндеттімін мен неге,
Басқаруға тиістісің сен неге?!

Мен-қазақпын, сен-орыссың, сен-неміс,
Ел емеспіз ең керемет, ең кеміс,
Мен ұлымын,бағындырам дегеннен
Басталады бар ғаламдық сенделіс,
Біздің қазақ басынбаған ешкімді
Өзің айтшы, қалай еді сендегі іс?
Бір-біріңді жаулап алу – қиянат,
Бәріміз де бір кемеде –жердеміз,
Қоққан-лоққы,қақтығысты тый дағы
Жер бетінен жарасыммен тер жеміс!

Пәле іздеме досыңнан да,қастан да,
Мұңға батпа, жасыма да жасқанба,
Жаман ой мен ұсақтыққа салынбай
Жиі-жиі қарап тұршы аспанға!

Жат сезімді жүрегіңе өткізбе,
Көңіліңе кемшілікті көп тізбе,
Жамандықтан жабырқасаң жердегі
Жер бауырлап жатып қалмай, көкті ізде!

Жан білмейді періште ме, аруақ па,
Шексіз қуат, таза нұр бар ол жақта,
Тазалық пен сұлулыққа ұмтылшы
Құмар болмай қан төгіс пен қылжаққа!

Байлығың мен көптігіңе тасынбай,
Бір-біріңді бағындырып басынбай,
Бір бауыр боп тату-тәтті жүрейік
Қамыт болып мойнымызға асылмай!

Біз жүрейік сыйластықты ән қылып,
Жоқ өмірде одан басқа мәнділік,
Нағыз достық болады ғой тек қана
Тең халықтар арасында,мәңгілік!

Біз сыйлаймыз барлық елді ғажап қып,
Сен де, ғалам, құрметтей біл қазақты,
Өзгелердің азаттығын сыйлаудан
Басталады шын мәнінде азаттық!

Көз алартып мекеніне басқаның,
Ықтиярсыз топырағын баспағын,
Бәріміз де баласымыз ғарыштың
Мәңгіліктің бір сәтіміз қас қағам!

Ғарыш-Жердің ашып жаңа парағын,
Ай- әлемді айналдырып пырағын,
Екі досын – барша адамды құшақтап
Кең далаға қонды Тоқтар қыраның!

Жан сарайын жаңғыртқандай жел иісі,
Аңқылдаған жел әкелген ел иісі,
Аспан, ғарыш шын ғажайып болса да
Бөрінен де артық бейбіт жер иісі!!!

МҰСТАФАНЫҢ МҰҢЫ

Азаттық оттан ыстық кез туыпты
Отанға алыстағы ел көз тігіпті.
Қарсы алды атамекен аңсап келген
Ардақты ер Мұстафа Өзтүрікті.

Сарабдал санасы мен сабыры жоқ
Әсіре әңгіме мен әзілі көп
Ағайын мадақтады Мұстафаны
Теңдессіз тазквондо тәңірі деп.

Ұлы өнер тазквондо корейдікі
Кеудесін бастырмаған өр елдікі,
Әлемнің неше дүркін жеңімпазы
Өжет ұл Өзтүріктей өрендікі.

Біреулер аяқ созып бәлдене ме,
Кісіні тепкілеуді сән көре ме?
Зерделеп тазквондо пәлсәпасын
Құрдасым Мұстафадай мән бере ме?
Өрелі, өр болмаса Мұстафаға
Өзге елде дәп алтыншы дан бере ме?





Ер екен сөйлемейтін қосып жалған
Естіп ем көзбең көріп экраннан,
Ерекше сезілетін өнегесі
Ескінің жол-жобасын тоқып алған.

«Ризамын түсім өңге айналғанға
Көк байрақ бәйтерекке байланғанға,
Алайда жан мен сана азаттығын
Алғанша әңгіме көп ойланғанға,
Рахмет, әспеттеп-ақ жатырсыздар
Миымыз мақтауменен майланған ба?
Бірақ та болмайды ғой ешкімді де
Теңеуге тәңірі мен пайғамбарға!

Әрине, ағайынның тілегі ақ қой,
Аңқылдап жайып салған жүрегі ақ қой.
Тек қана тәңіріге теңеу-күнә,
Жаратқан хақ тағала біреу-ақ қой!»

Бұл сөзді қоғам қалай саралады,
Білмеймін, өзгерді ме бағалары?..
Сарғайтып сағындырған сар даланы,
Мұстафа емін-еркін аралады.

Жанары жүрген сайын нұрланыпты
Мұстафа ой барыпты, қыр барыпты,
Қонаға бір қалада бір жігіттер
Қойнына бүлдіршіндей қыз салыпты.

Үрпиіп, үні шықпай үрке басып,
Қыз кепті түн ішінде күркені ашып,
Жан емес жамандыққа қиятындай
Секілді ертедегі ерке ғашық.

Келсе де келгеніне қиналғандай,
Өзінен жиіркеніп ұялғандай,
Қазақтың ай сәулелі ару қызы
Жүзіне жердің мұңы жиналғандай.

Ақшаға алпауыттар жалдады ма,
Қорқытып я болмаса алдады ма?
Жалданса жан талғамас бейбақ па екен,
Тағдырдың мойын сұнған жазғанына.

Қисайса қыз тағдыры-халыққа сын,
Халық қайтсін-арши ма балық басын?

Ерді ме өзәзілге бейкүнә жан
Тұрмыстан тауқиметті тарыққасын?

Заманда орындалған ата арманы,
Қорлықтан жұртым неге аса алмады?
Кездесті қонақ үйде қараңғыда
Қазақтың жезөкше мен қаһарманы.

Мұстафа шошынды да ыршып тұрды,
Ерінін күйінгеннен қыршып тұрды,
Қыз бейбақ бір уыс боп бүрісіп тұр
Шамасы жоқ жаралы шымшық құрлы.

Сұмдықтан өне бойы қалтырады,
Сөнгендей үмітінің шам шырағы,
Тыныс ап таэквондо тәсілімен
Тарлан боз тілге келіп, хал сұрады.

«Қандасым, қарындасым, қаракөзім,
Ән де өзің, жүректегі жара да өзің,
Қалайша түстің мұндай суық жолға
Пәк едің, намысты едің, саналы едің?!

Шетелде көрмесем де қорғалап күн
Қадірін білем құрмет, оң қабақтың,
Сағынып келгенімде туған елді
Мен қайтіп қарындасты қорламақпын?!

Құм қылған жігерімді, амалымды
Қайтейін мына қиғаш заманыңды...»
Құшақтап маңдайынан иіскеді
Оңына бастай гөр деп қарағымды!

Қыз байғұс бөтен оймен келген еді
Намыстан өртенсе де өлмеп еді,
Қаны бір қазағымның қызы еді деп,
Аяған ағаны әлі көрмеп еді.

Қарайтын қайран қалып жұрт қызығып
Ажары үлбіреген күрт бұзылып,
Тереңнен өксігендей күрсінгенде
Бір моншақ қара көзден түсті үзіліп,
Тамғанда қолына ыстық қыздың жасы
Күйзеліп, егілді іштей күшті жігіт!

Алыстан шын жанашыр аға кепті,
Алақан табын оның ала кетті,





Жас жүрек тәубаға кеп жолын тауып
Жарар ед жеңіп шықса бәлекетті!

Жеткенде ұлт азаттық арманына
Сұмдықтың ашылған ба жолдары да,
Қор болып көрінгенге қазақ қызы
Қорғансыз ашық-шашық қалғаны ма?
Өзінің қарындасын өзі сатып
Жігіттер жеңгетай боп азғаны ма?
Масайрап, мазақ қылып мұңлықтарды
Тағдырын табанына салғаны ма?
Ұрпағым адаспа деп айтып кеткен
Не дейміз ата-баба аруағына?!

Асатын азаттықтан бақ бола ма?
Бір қазақ бір қазаққа жат бола ма?
Қауышып ата жұртпен мауқын басты
Адамға бұдан ыстық шақ бола ма?
Бас иген туған жерге Мұстафаның
Ішінде бір мұң кетті-ау аттанарда!

ҚАЙТА ТУҒАН ҚАЗАҚ

Ел тілегін берген кезде, а, құдай,
Еңсе тіктеп, жұрт Көкшеге ағылды-ай,
Абылайдың тойын бастап айтыспен
Күнге ұмтылды, ақ маңдайға тағып ай,
Ақ ту сүйіп, ұрандады ұл-қыздар
Жерде, көкте, ауада да – Абылай!!!

Шешен біткен сөйлейді кеп сілкініп,
Ретті-ретсіз мінбелерге ұмтылып,
Сөз берілді Жұмабеков Маратқа
Жас хатшыңыз тұрмаса да жұлқынып.

Батыр еді барып қайтқан Ауғанға,
Қаймықпаған таудан мина жауғанда,
Жазып алған сөздерінен жаңылды
Қаракөздер күрт қадала қалғанда.

Бірдемені айтқан болды балдырлап,
Басы айналды тыңдағанның қаңғырлап,
Туған тілдің түгін қоймай таптады
Түйе жүгін тартқандай боп қалжырап!

Екі сөзді әрең-әрең құрады,
Орысшалап кешірімді сұрады.
«Мен қазақша білмеймін!» – деп қарап тұр,
Қазақтардың үміт артқан шырағы.

«Масқара!» – деп қыздар бетін шымшыды,
Ер-азамат үнсіз ернін қыршыды,
Ал жас жігіт Абылайлап жатқанда ел
Ана тілін білмегенге қысылды.

Жігіт еді қышқылы бар, намысқой,
Астаң-кестең етіп жанын алысты ой.
«Әлемдегі не ғажапты білеміз
Ана тілі дәп солардан алыс па, ей?

Қалай түстік бұл масқара жат күйге,
Мәз болыппыз міндік-ау деп ақ күйме»,
Абылайлап Алаш әнге басқанда
Жігіт жалғыз қайтып бара жатты үйге!»

«Сорлымын ба соншалықты, қормын ба,
Тұяқ ем ғой қалған тұлпар орнында,
Ата сөзі кірмейтұғын миына
Мен миғұла, әлде мәңгүрт болдым ба?

Жолбарыстар арылдаса, ит үрер,
Қой маңырап, қырда жылқы кісінер,
Адам түгіл, мысық екеш мысық та
Мияуласа, бірін-бірі түсінер!

Темір қақпан жабысқандай топайға
Айналдық па нақұрысқа, ноқайға,
Ана тілін, ата сөзін білмесең
Адаммын деп жүргеніңнен не пайда?!

Табиғаттың сыйын ұққан жүрегім,
Адамзаттың күйін ұққан жүрегім,
Өз халқыңның сырын ұқпай не болды
Әлде менің боркемік пе сүйегім?!»

Үміт артып жүрер шақта әр таңға
Айналды ма жалтаңдаған қартаңға?
Қаһарланып, қалш-қалш етіп бурадай
Қара терге түсті жігіт қаңтарда.

«Өзгеше ойлап, қайтіп ойнап-күлермін,
Қазақпын деп қалай ғана жүрермін?



Басқа ештеңе білмесем де жалғанда
Ана тілім, сені алдымен білермін!!!»

Сөйлеп кетті, қиналса да барын сап,
Оңашада кітап оқып дауыстап,
Ана тілден алғаннан соң ақ бата
Жұмысы да алға басты қарыштап.

Қазір жігіт кібіртектеп тұрмайды,
Ана тілде ән салады, жырлайды,
Үйренгені соншалықты, кей-кейде
Қазақшалап өзіңді алдап-сулайды!

Балуан жігіт балпаң басқан жалғанда
Қайта туып, жеткендей бір арманға,
Ата жырдан артық, сірә, ән бар ма,
Ана тілсіз өмірінде мән бар ма?
Осы жайды ой салар деп жырладым
Өз тілінен үркіп жүрген жандарға!!!

ҚАРИЯ МЕН ҚАРЛЫ ШЫҢ

Килиманджаро!
Күйіп тұрған континентте қарлы шың,
Қалай біткен тропикаға таңбысың?
Қарлы шыңнан қара маржан қарғи ма,
Сайлап бамбук, баобабтан шаңғысын?

Көк тіреген көкшіл мұзы бастағы,
Жүректіні сұсыменен жасқады...
Сеңгір таудың сеңсең бөркін кием деп
Келді альпинист сексен екі жастағы.

Бостан босқа сабаз неге сабылсын,
Деді ме екен атым елге танылсын?
Альбионның түріп тастап тұманын
Айға атылған арыстандай ағылшын.

Ойыныңды көтермейді от белдеу,
Батырлыққа бара алмайды бос белбеу,
Өзін сынап, дәлелдемек өзгеге
Қарт кеудеде бар екенін тоқ кернеу.

Құр келмеген есерлікпен аптығып,
Тәтті күннің әр сағатын сәтті ғып,

Дүниеге төбесінен мұз таудың
Бір қарауға талаптанған жаттығып.

Сексен жылым қас-қағымдай өткен деп,
Ғұмыр жолын сұм жалған деп сөккен жоқ,
Бұл өмірге құштарлығы күш беріп
Шал келеді шыңға өрмелеп көкпеңбек.

Иығына алғандайын тас артып,
Жылжиды әрең, садағасын қоса айтып,
Опат болса... Орта жолда қайтқаннан
Зау биікте өлді деген ат артық!

Тайсалмады тар кезеңнен тартынып,
Тасқа ілініп тұрды кейде алқынып,
Жазатайым тайып кетсе табаны
Тағы кезек тимейтінін қарт ұғып.

Тас түйін ғып қайрат, жігер, сезімін,
Тасқа салып таусылмайтын төзімін,
Жанталаса жартастарға жармасып
Шықты ақыры биігіне өзінің!

Қол-аяғы қояды ептеп дірілдеп,
Желдің әні құлағында гуілдеп,
Шың басында шалқып, толқып тұр шалың
Дүниеге рахаттана күлімдеп!

Жаралған соң бұл өмірге адам боп,
Қамықпа көп, қай қуыста қалам деп,
Талпына бер ақтық демің біткенше
Түбінде бір биігімді алам деп!

ОРАЗАДА ҚАЙТҚАН ӘЖЕ

Бұл өмірдің көрген бейнет, қызығын,
Аппақ әже, күткен тағдыр сызығын,
Ниет қылып, аузын елде бекітіп,
Келді үйіне қаладағы қызының.

Осал жас па, ойлап көрсең, сексен бес,
Қайта оралмас көкжиекке жеткен көш,
Жайлы пәтер төріне мол жайғасты
Кәрі сүйек көр жуық деп сескенбес.



Ауыз ашса батқан күнмен таласып,
Қас қағымда қалар қысқа таң атып,
Күн ұзаққа нәр татпаған әжейге
Ақыл айтты кенже қызы жаны ашып.

«Аузың берік... Абай болшы шілдеде,
Мұндай ыстық оңай емес пілге де,
Он баланың ортасында жүре бер
Оран дағы үлде менен бүлдеге!

Бір мың айдың жүзін көрген анасың
Жұмаққа сен онсыз дағы барасың,
Жиырма сағат ас-су татпай жүргенде
Бостан-босқа өлесің де қаласың!»

Әжім басқан кәрі иегі кемсеңдеп,
Әжей айтты: «Сенде түзу өлшем жоқ,
Рамазанда тәубе қылып риясыз
Оразамды ұстап өлем өлсем де.

Алла жазған ұзақ ғұмыр-көргенім,
Ниетімді, қызым менің, бөлмегін,
Күпірлік қып шікірейіп жүргеннен
Артық, деді, шүкірлікпен өлгенім!»

Қызы қайтсін: «Айттым, деді, ойымды ақ,
Амандық пен саулығыңды уайымдап,
Қабыл болсын», – деп анасын күтті әбден
Ауыз ашар, сәресіні дайындап.

Раббымыздың рахымы ғой ораза,
Хақ мұсылман тура жолдан жаза ма?!
Қадыр түні озды өмірден жарықтық
Оразада шығарылды жаназа.

Аулақ болған күйкілік пен күйіктен,
Ақ пейілді әже неткен сүйікті ең,
Қарапайым үлгің қандай керемет
Түспей өлген мұсылмандық биіктен!

ТӘКСИДЕГІ ТАҒДЫРЛАР

Поэма

I

Кел, жолаушым,
 Қане, қайда барасың?
 Қатарымсың,
 Бәлкім іні, ағасың?
 Отыр, отыр...
 Бергеніңе қанағат
 Қалтаңның да байқап тұрмын шамасын.

Бөтен емес
 Бәріміз де бауырмыз,
 Жел көтеріп
 Көшіп келген ауылмыз,
 Тыным таппай
 Теріп жүрген несібе
 Тас жолдағы тәкси деген қауымбыз.

Тәкси!
 Тәкси!
 Деп күнімен қақсаймыз,
 Қақсамасақ қара бақыр таппаймыз,
 Түсінерсің
 Тіршіліктің қамы ғой
 Жанталаста жақынға да жақпаймыз;
 Керілдесіп кейбіреумен теңге үшін
 Кейде тегін жеткізіп те тастаймыз,
 Алғанды ешкім жек көрмейді десек те
 Адамдықты ақшаға біз сатпаймыз.

Айып етпе
 Ескілеу деп көлігің,
 Темір түгіл
 Тозыңқылау көңілім,
 Қуып келем тәтті үмітті тәксимен
 Түзелер деп түбінде бір өмірім,
 Жол қысқарсын
 Өңгімені шертейік,
 Тыңда менің, момақандау серігім.

Кімдер мініп
 Кім түспеген тәксиден,





Тәкси артық кейбіреуге жақсы үйден,
Шындықты айтып
Басқа жерде айтпайтын
Кіжинумен,
Жұдырығын тас түйген,
Ағайларды ала зытқан кез де бар,
Асып-сасып,
Қашып шыққан басқа үйден,
Айғыз-айғыз бетін көрдік арудың,
Ақ шаштыға
Ақшасы үшін жас тиген,
Асыққаннан есі шығып абдырап,
Көрдік жұртты
Көлік үшін басты иген,
Алыс жолға адастырмай уағында
Алып барсаң
Алғыс айтып
Ақша үйген,
Айта берсем әңгіме көп...
Бір күні,
Мінді бір қыз,
Ырғатылып...
Мас күйде!

Езуінде секеңдетіп шылымын,
Елеусіздеу сездіреді қылығын,
Бүйрек бетті,
Сүп-сүйкімді,
Сүйріктей,
Сәлден кейін
Атты сөздің тығынын.

Адам – қызық,
Мейлі бір іс тындырсын,
Я күйініп,
Сағы сынып, шыңғырсын,
Бейтанысқа сыр ашады тәксиде
Түсінбеймін,
Неге екенін кім білсін?!

«Ағай, – деді,
Қарайсыз ғой түйіліп,
Отырсыз ба ішіңізден сүйініп?
Қарындас деп жақын тартып алдымен
Қырындайтын біздің қазақ қиын ұлт!

Қайырылдым
 Қайыры жоқ уайымнан,
 Майырылдым
 Тойымы жоқ жайыннан,
 Сандалкермін
 Саңлақ қыздың бірімін,
 Сайғақ құрлы сая тапқан Саиннан!

Ақшалыға
 Табылады патша-тақ,
 Ақшасызды
 Алжастырып, қақсатат,
 Заман солай
 Билеп бізді, үйретті,
 Барыңды сат!
 Арыңды сат!
 Ақша тап!»
 Сөзін бөліп мен ақырын күңк еттім,
 «Арсыз деген
 Емес бірақ, жақсы атақ!»

Үндемеді
 Көк түтінге көмілді,
 Өксігендей...
 Іштей бәлкім, егілді?!
 Бір мезгілде белгі берді тоқта деп,
 Түсініксіз,
 Нені ойлады, не білді?

Келдім, – деді,
 Мен көздеген жеріме,
 Машинадан түсті ақырын,
 Еріне,
 Мен де түстім жол ақысын алмаққа,
 Көз төңкеріп,
 Күлді маған керіле,
 «Сізге төлер соқыр тиын ақшам жоқ,
 Натурамен алам десең – мен міне!»

Тұра қалды қолын тіреп капотқа,
 Артын түріп,
 Ыңғайланып «заходқа»,
 Шошып кеттім,
 Масқара деп, мынауың,
 Шоршып түстім,
 Ілінбедім шатаққа.



Сөзбен атты,
Түйіп алып қабағын:
«Бұдан басқа бар ма менен аларың?
Өмір деген – сатып алу, сатылу,
Сенің – тәкси,
Менің – тәнім тауарым!»

Қымсынбайды
Айналадан
Түнгі айдан,
Азғырады...
Деп қимылда, ыңғайлан,
Күнде саған табылмайды бұл қызық,
Айт, егер де
Қалдым десең мұндайдан,
Әйел заттың өзезілі аз емес,
Намыс қайрап,
Ұрып-ақ тұр шымбайдан,
Жыным қайнап
Қайдан шықсаң одан шық,
Бастап кеттім әлгі қызбен бір майдан!

Ес жиғасын қарап оң мен солыма,
Тізгінімді алдым қайта қолыма,
Қара түнге сіңіп кете барды қыз,
Қала бердім бомба түсіп ойыма,
Ар туралы ақыл айтып отырып,
Қалай түстім арсыздықтың торына?!

Өмір – осы,
Мың бұралаң, сырғанақ,
Шыбын жанды шырқыратар шырмап ап,
Тура жолмен түзу келе жатқанда
Адастырар
Ойда жоқта сор қамап,
Өзегімді өртейді кеп әлдене
Өр кеудемді орып, орып, тырналап,
Неге елестей береді сол кеткен қыз
Тәлтіректеп,
Қараңғыны қармалап!

II

Иә, жолаушым...
 Әлі біраз жер бар ма?
 Зерделей бер
 Сөз арнасын аңғар да,
 Кейде осылай шер тарқатып алмасақ
 Қайран жүрек
 Жарылмай ма арманда!

Ығы-жығы...
 Кісіден де көлік көп,
 Кететіндей бір бүйірден періп тек,
 Мәз боламыз иномаркі мінгенге
 Шетелдерден ескі-құсқы теріп кеп.

Тозса дағы құйғытады Тойотам
 Оза алмайды одан тұлпар,
 Тай, атан,
 Заман солай...
 Қалдырып ед әйтпесе
 Тойотаны
 Қай отаның,
 Қай атаң?!

Біреу – андай,
 Біреу, бәлкім мұндай дер,
 Өзін-өзі тек шындықпен шыңдайды ел,
 Көшіп көрген көшелі жан екенсің
 Ауыз – біреу,
 Құлақ – екеу,
 Тыңдай бер!

Адам ұшып
 Ай мен Марс, ғарышқа,
 Түссе дағы компьютерлер жарысқа,
 Қара жолда талай тағдыр тәксимен
 Кетіп бара жатқан жоқ па алысқа...
 Бөлек-салақ көп сөмкелі мінді әйел
 Кенелгендей базар барып табысқа,

Жайылып кеп, молынан-ақ жайғасты,
 Үсті-басын пора-пора тер басты,
 Өңгімесін қоя берді ағытып
 «Той жасаймын,
 Қызығым, – деп, – алғашқы!





Құдай берген бір ұл, бір қыз бар менде,
 Ондай балдар
 Жоқ қой күллі әлемде,
 Әкелері жастай қайтты,
 Жеткіздім,
 Ешкімнен де кем қылмадым
 Шерменде,
 Шүкір, міне,
 Ұл үйленем деген соң
 Шығып кеттім
 Отыра алмай бөлмемде.

Қуанышты бөлісем деп халықпен,
 Шауып жүрмін
 Оттай лаулап жанып мен,
 Көптен күткен қызығымды тойлауға
 Бес миллион қарыз алдым банктен!

Жанды баурап
 Жүретұғын жарқылдап,
 Біздің қазақ,
 Ақкөңіл ғой аңқылдақ,
 Қазағымды айырбасқа бермеймін
 Басқа жұртты әкелсең де алтындап,
 Бір шалқысақ
 Шалықтап та кетеміз,
 Әйел де отыр
 Ағыл-тегіл
 Таңқылдап.

«Көрші-қолаң күңкілінен қашам деп,
 Күндегеннің көкірегін басам деп,
 Бәрін жиып
 Ығай-сығай
 Жайсаңның
 Ағайыннан,
 Аймағымнан асам деп,
 Жұлдыздарға өн салдырып бұл тойда,
 Мал-мүлкімнің түгін қоймай шашам!» деп.

Болам десең,
 Жаны таза, жарқын ұлт,
 Көкіректі қақпаған жөн,
 Халқым, ұқ,
 Лепіргенде
 Тәксіімнің төбесін





Тесе жаздап
Тоқтады әрең алқынып,
Түсті әйтеуір жеткеннен соң үйіне,
Бума, бума сөмкелерін артынып.

Бас шайқадым
Іштей ептеп мұңданып,
Болса қиын
Қызың – масыл, ұл – ғаріп,
Қарызданып той жасаған – қате деп
Қанша айтсаң да
Ұғар ма екен бұл халық,
Кіріп кетіп кредитке өмірлік
Өз мойнына өзі салған бұғалық !

Жә, сонымен,
Келдім үйге іңірде,
Бала-шаға
Мәре-сәре, күлімдеп,
Шай-пәй ішіп,
Ашып қалсам телені,
Әйел отыр
Көп каналдың бірінде!

Жоқ бірақ та манағы екпін, қарқыны ,
Өшіп қалған
Жанарының жарқылы,
Сөйлеп отыр жанындағы тілші қыз.
Бір жағдайдың сезіліп тұр салқыны.

Жәрдем сұрап
Жылап – сықтап келгесін,
Тілші қалай
Әйелге сөз бермесін,
Қарызға алған
Үйін салып кепілге
Жоғалтыпты
Бес миллион теңгесін!

Әрең сөйлеп
Экраннан зарлап тұр.
Жар сап жұртқа
Көзден жасы парлап тұр.
Қайда?
Қалай жоғалтқанын білмейді
Жобалаумен

Жалпылама сарнап тұр,
 Тапқан адам әкеп берсе,
 Сүйінші,
 Дайын ғой деп
 Үміт жібін жалғап тұр.
 Бұл заманда кім апарып береді.
 Дәтке – қуат,
 Өзін-өзі алдап тұр...
 Бітті әңгіме,
 Экранға айқайлап,
 Қаным қайнап
 Ашуымды, ал, лақтыр:
 «Нең бар еді кредит ап кердеңдеп,
 Барды ұқсатып
 Дәміменен жан баққыр!

Шүкірлік жоқ
 Күпірлікке бас ұрған,
 Әй, ақымақ!
 Сүйрер ме еді шашыңнан?
 Моды,
 Моды,
 Деп жадылап жаһаннам,
 Миың бу боп
 Ұшып кеткен басыңнан,
 Өмір құнын білетін-ақ жөнің бар,
 Талай бейнет көрмеп пе едің жасыңнан,
 Қанша айтсақ та
 Ұқпайсыңдар...
 Неліктен?
 Асылық, деп,
 Тым асқақтап,
 Тасынған,
 Жиған-терген дүниеңді аямай
 Шашам деп ең...
 Қалай екен шашылған?
 Сен қатынға,
 Шынымды айтсам, сол керек,
 Таптың ба, ақыр,
 Пиғылыңнан...
 Осыңнан,
 Сендейлерді керегі жоқ аяудың,
 Қал, табаға,
 Досыңнан да, қасыңнан!»

Әрең, әрең келдім, тоқтап, сабырға,
 Ертеңіне жұмысыма бардым да,





Көз алдымнан кетпегесін кешегі іс,
Көлігімді ақтардым кеп тағы да,
Дорба жатыр, орындықтың астында,
Ал, не дейсің,
Мұндай қызық тағдырға!
Аяғымен теуіп, байқамай
Кіргізген ғой, түсіріп ап, алдына...

Ашып қалсам...
Пәшкемен бес... мелион!
Мелшиемін,
Мелионға мәлием,
Ақша жатыр, арбап көзді құбылып,
Дегендейін
Ал, қанеки,
Кел, ием!

Есім шықты,
Айран-асыр ақылым,
Тыға салып,
Жүріп кеттім ақырын,
Жақсы болды,
Қажетіңе жарат деп
Ұры дауыс сыбырлайды жасырын,
Кісі ақысын жеп мұратқа жетпейсің,
Не болады,
Дейді ұятым, ақырың?
Әй, обал ғой,
Бейшараға обал ғой,
Болмаса да бірге туған жақының!»

Күні бойы әрі-сәрі,
Шыр-пыр боп,
Жанды қинап,
Өз-өзіме жүр, тұр деп,
Әдірісін сұрап алып теледен,
Іздеп келсем, отыр екен
Сұп-сұр боп,
Өзін-өзі сөгеді кеп аяусыз,
Сорасы аққан екі көзін «шыққыр» деп.

Мені көріп
Ұшып тұрды ербеңдеп,
Көктен түсті,
Шықты ма әлде жерден деп,
Екі қолдап бас салды да ақшасын,

Көпке дейін өзіне өзі келген жоқ,
«Құр сүлдерім қалды, – деді бір кезде
Тәуба, тәуба
Тек әйтеуір өлгем жоқ!»

Есін жиып,
Көзін оттай жандырды,
Ақылға кеп,
Ақ алғысын жаудырды,
Аппақ жібек орамалды,
Түйілген,
Сүйінші деп,
Разылықпен алғызды.

Бауырым деп
Ет жүрегі езіліп,
Аттандырды
Жан жылуы сезіліп,
Құстай ұштым...
Қандай бақыт
Өзіңді,
Өзің сыйлау
Адаммын деп сезініп!

III

Ей, жолаушым!
Кеттім білем көп сөйлеп,
Қайтем енді
Бара жатса тоқ кернеп,
Бір көкмылжың екен өзі деп қалма,
Тамағы тоқ, уайымы жоқ, көк көйлек.

Біздің тағдыр
Қиын әрі қызық та,
Бәрі болды,
Жақсылық та,
Бұзық та,
Мына тас жол менің жолым өмірлік,
Тартып келем
Жеткенімше сызыққа.

Мен де оқығам
Бар жоғары білімім,
Ортан қолдай көп маманның бірімін,



Бес ауылдың мал шаруасын басқарып
Бабын тауып
Өсірдім төрт түлігін.

Мыңғырған мал
Сана мейлің, санама,
Әрең сыйып жүретін сай, салаға,
Жалмауыздай жалмап түгел жан-жағын
Нарық келді,
Мың құбылып замана,
Талай сұмдық істер болды ауылда
Ойлап көрсең
Сыяр, сыймас санаға,
Табын сиыр,
Үйір жылқы бензиннің,
Түтіні боп ұшып кетті ауаға,
Естен танып, құр сенделді қайран ел,
Қаншама жыл жиған байлық...
Шамала!
Құмға құйған судай болып сарқылып,
Қалқоз құлап
Қалды халық далада...
Қара ормандай қараша үйді қиратып,
Қаңғып келдік ақырында қалаға!

Жәрдем сұрап көрдік жақсы жайсаңнан,
Белді буып,
Өттік ептеп лайсаңнан,
Кіріп кеттік кәсіпкерлік әлемге
Саттым бір кез балық әкеп Зайсаннан.

Әйтіп, бүйтіп,
Нарықты да меңгердік,
Қиындық пен қызықты да тең көрдік,
Кейде табыс қар суындай тасқындап
Сарқылғанда
Шөл кезгендей сенделдік,
Талаптанып,
Еңбек етіп жігермен,
Бірте бірте
Біз де оңалып, жөнделдік!

Иә, сәт деп
Іс орайын іздестік,
Ой жүгіртіп
Аннан, мұннан із кестік,

Беу, сәт сағат!
 Кейде бар да
 Кейде жоқ,
 Сәт сағатым
 Маған да ақыр кездесті,
 Бір себептен бір себепке жалғасып,
 Дүрілдеттім
 Дүниелік бизнесті!

Алдымыздан ашылғандай жол даңғыл,
 Ақша деген
 Секілді бір мол жаңбыр,
 Орайласып бір жұмысқа бір жұмыс,
 Идеялар
 Қаптап оң мен солдан бір,
 Жарнамалап
 Жер жаһанға жар салдық,
 Құлағымнан кетпейді әлі сол даңғыр,
 Алғашқы боп,
 Алға шықтық...
 Алдамшы,
 Екен бәрі
 Әуейілік
 Болжам құр!

Ей, жолаушым,
 Сөз ұққаның ұнап тұр,
 Ұғымталға ықыласым құлап тұр,
 Еш адамға тіс жармаған сырымды
 Саған ғана айтам бүгін
 Құлақ түр!

Жалған,
 Жала,
 Ғайбат сөз деп жынданба,
 Өтірікте
 Көк тиындық құн бар ма?..
 Ту сыртымнан ұрды бір күн біреулер
 Гаражымнан
 Шығайын деп тұрғанда...
 Көлікке артып,
 Керіп, тартып көкпардай
 Тастай салған
 Ұрып-соғып зынданға,
 Бір топ кісі
 Тұрды төніп төбемнен





Көзімді ашып,
Есімді әрең жиғанда.

Жалтылдайды,
Жандаралдың формасы,
Жанында өңкей еңгезердей зор кісі,
Жаутаңдадым
Жанұшырып мен байғұс
Айтшы кімнің
Келер дейсің өлгісі?!

Сұсты жүзді
Суық көзді жандарал,
Сөз бастады
Жендет құсап жанды алар,
«Жағдай жаман
Түсінерсің айтпай-ақ,
Бала емессің
Мұндай іске таңданар.

Амалың жоқ,
Айтқаныма көнесің,
Қарсы болсаң
Осы жерде өлесің,
Заңдастырып
Бар қағазға қол қойып,
Бизнесінді
Бізге түгел бересің,
Үй-жайыңды
Машинаңды өзіңе
Қалдырамыз
Тәп-тәуір күн көресің,
Құжаттарды
Біз ақтарып
Дайындап,
Әкелгенше жат осында...
Елесін,
Өткен күннің екшеп, әбден ойланып
Тағдырыңның өзің шығар төресін!»

Тастап кетті...
Тау жығардай екпіні,
Қара жерге көрсеткендей тепкіні,
Етіктері тарс-тұрс етіп еденге,
Езіп, жаншып
Жоқ қылардай «пешкіні».

Кетерінде
 Кекете бір қарады,
 Шекесіне
 Баса киіп кепкіні, –
 Қорқыныштан
 Қалтырады өн-бойым
 Тірі адамды аяйтұғын жоқ түрі,
 Қараңғы үйде қала бердім, қор болып,
 Өтті зармен
 Мен бейбақтың көп күні!

Шарасызбын...
 Шамам келмей жемқорға,
 Тоғыз айдай тарттым азап мен торда,
 Таскереңмін,
 Керсоқырмын,
 Мақрұммын,
 Не болды үйде?
 Елде?
 Жерде?
 Канторда?
 Жетті бір күн
 Сарт-сұрт етіп жандарал
 Сақылдаған сары аязды қаңтарда,
 Алдыма әкеп бума-бума қағазды
 Тастай салды...
 «Тағдырыңды ал, таңда!

Жұмыстағы сені іздеген құрбының
 Кім құлаққа іліп жатыр міңгірін,
 Айттық елге,
 Көп қаржыны жымқырып
 Жалмай берген
 Толтыра алмай ындынын,
 Үйіңе айттық,
 Көтере алмай тойғанын,
 Желік қуып
 Кебін киіп жындының,
 Қашып кетті дедік сені шетелге,
 Көтермекке жас тоқалдың ырбыңын,
 Саған күнде жаудырады нәлетін
 Балаларың,
 Сүйіп алған мұңлығың,
 Шыңғырсаң да шыңыраудан шыға алмас
 Шынжырлаулы шалажансар шындығың,
 Бәрін реттеп



Қойдық жөнге келтіріп
 Тірі жанға білдірместен ым-жымын,
 Соңғы айтарым,
 Қолыңды қой,
 Айырбас,
 Бизнесіңе –
 Сенің өмір, тірлігің,
 Я болмаса біржолата құртамыз,
 Іздеп жатыр осы күні кімді-кім?!»

Сындым ақыр,
 Мойынсұндым, бағындым,
 Бар байлықтан
 Баз кештім де,
 Арылдым,
 Сұрағанын түгел бердім қол қойып,
 Ешбір жаққа келген де жоқ шағынғым,
 Тақыр кедей болсам да аман жүрейін
 Жандарында балдарымның,
 Бағымның,
 Елестейді
 Элита боп жүрген кез,
 Бұлдыр-бұлдыр
 Арасынан сағымның!

Өтірік те,
 Өксу де жоқ сөзімде,
 Бұл бір сынақ
 Ауыр ма әлде жеңіл ме?
 Кім біледі
 Жасадым ба асылық
 Болып, толып
 Балпаң басқан кезімде.
 Сүйегімнен өтіп кеткен бұл қорлық,
 Мәңгі мұң боп қатып қалды көңілде,
 Кейде менен бәз біреулер сұрайды
 Бір тұңғыық уайым бар деп көзінде
 Оңай ма екен осыншама озбырлық
 Болып жатса туып, өскен еліңде?!.

Сөйтіп бәрін артқа тастап азаптың,
 Жеткізер деп келешекте ғажап күн,
 Тәкси болып тартып келем,
 Тәуекел,
 Жол да өзімде,
 Рөл де өзімде,

Азатпын,
 Қанын,
 Жанын
 Жәһәннамға сатпаған,
 Шүкіршілік,
 Мұсылманмын, қазақпын!

Сау бол, достым,
 Қайрылмасын қанатың,
 Аман-сау жет
 Жеріңізге баратын,
 Кейде өмірдің өзі тәкси секілді
 Біреу мініп,
 Біреу түсіп қалатын!

ҚЫР АСТЫНДАҒЫ ҚҰЛЫН

Ойпаң жердің
 Сыздау шөбін
 Жалаңаяқ далада,
 Басып келем
 Елестегі
 Ұқсап ерке балаға,
 Шегірткелер шыр-шыр етіп,
 Ала қанат көбелек
 Көлбеңдейді...
 Жарты ғасыр
 Өтпегендей арада!

Көбелектер...
 Көмкерілген,
 Қандай ғажап көрікті ең,
 Шегірткенің шырылымен
 Көбелектің
 Билегенін көріп пе ең,
 Көпп-көпп етіп,
 Ала қашып
 Алабұртқан көңілді
 Алуан түрлі сәнмен алдап,
 Төңкеріліп желіккен,
 Қанатымен қағып өтіп,
 Шақырады жарысқа,
 Жүрек тулап,
 Қызғанмен қан,
 Баяғыдай қуа алмаймын
 Неліктен!?





Туған жердің
Жұпар иісі
Күрсіндіре береді,
Өткен күннің
Өшпейтін бір
Естелігі көз алдыма келеді...
Бала күнім
Қырға шықтық
Әке-шешем үшеуміз
Көктем туып
Сарғалдақтар
Шешек атқан кез еді,
Гүлдің иісі,
Шөптің иісі,
Жердің иісі аңқиды
Кеудең толып,
Көңіл шалқып,
Дүниені кезеді.

Қырда біздің биеміз жүр
Шідерлеулі,
Қосақталған құлыны,
Таусылмайтын қызық маған
Құлыншақтың қылығы,
Құшақтасам,
Тұмсығымен түрткілейді
Бүйірімді қытықтап,
Жал-құйрығы бұйра-бұйра...
Көзі- көлдің тұнығы!

Әкем күліп
Көк биенің басын сипай ұстады,
Күрпілдетіп
Көк шелекке шешем сауа бастады,
Аппақ сүттің
Көбігіне
Көз ала алмай қараймын
Саумал иісі аңқығандай...
Құлын тулап,
Мені сүйреп қыстады.

Емгісі кеп
Енесіне
Ұмтылғанын байқадым,
Сонда да дағы
Жібермеймін,

Жер табандап тартамын...
 Әке, шешем көкжиекке
 Қарағанда күн сала
 Шелекті әкеп
 Құлынымның
 Тұмсығына тақадым...
 Мамам ұрсып,
 Қымызды айтып,
 Жұлып алды шелекті,
 Әлі күнге құлағымда
 Күлген даусы папаның...
 Кітаптағы
 Қызыл әскер
 Орыстарға еліктеп
 Жирен қасқа құлыншақты
 Мен Орлик деп атадым!

Құлыншақты,
 Бір қуаныш, құт көрдім,
 Ата-анам да
 Талабымды құп көрді,
 Бағып-қақтым,
 Жал-құйрығын
 Сипап, тарап мәпелеп
 Жем жегізіп,
 Бөтелкемен,
 Емізікпен,
 Сүт бердім.

Аңыз болған өткендердің
 Ойға оралтып өрлігін,
 Елестетіп,
 Ел қорғаған.
 Батырлардың ерлігін,
 Кең даланы дүбірлетіп
 Емін-еркін еркелеп,
 Ойға, қырға
 Орғып-орғып
 Ойнап өсті Орлигім!

Көп жылқының ортасынан
 Шауып келіп тұратын,
 Қойыныма жұмсақ жылы
 Тұмсығын кеп тығатын,
 Ерінімен алақанды аймалап
 Сүт дәметіп саусағымды соратын.





Құлыншағым
Өсіп малдың
Болды жүйрік ардағы,
Құйғытқанда
Бұрқырайды
Ен даланың шаңдары,
Ай-хай шіркін,
Балалық шақ алаңсыз
Бақыт күтіп
Күнге ұмтылған алдағы...
Суға кетіп
Оқудағы жан ағамыз Мейрамбай
Сол бір жазда
Біздің әулет
Жоқтау айтып зарлады.

Он тоғызда опат болды,
Тоқтап арман-көшіміз...
Ойран болды
Жан дүние,
Жүрек, ақыл, есіміз...
Қап-қара боп
Сөнді жарық күніміз...
Қасіретпен
Қан жұтқызды түніміз...

Күңгірт тартып бүкіл өмір,
Кең дала мен төңірек,
Жай түскендей
Бір-ақ сәтте қала бердік зеңгіреп,
Ағайынмен әкем барып
Алматыдан әкеліп,
Алты күнде
Ақтық жолға
Аттандырдық еңіреп.

Сүйеу болды
Біз бейбақтың
Құлағанда арысы,
Қолдан-қолға
Көтерісіп
Елдің жас пен кәрісі,
Зар мен сабыр...
Құлағымнан әлі күнге кетпейді,
Жоқтау айтқан анашым мен
Иман айтқан молдалардың дауысы...



Уақыт өтті...
Ес жиғасын есептерін түгендеп,
Әке-шешем ойға батты
Қарыздарын берем деп,
Басқа мал жоқ
Сойып сатса Орликті
Жабады екен бар шығынын түгелдеп,
Ата-анама болмайды деп
Жыламсырап мұң шақтым,
Тағдырына
Тұлпарымның елеңдеп,
Анам жылап
Бір сипады басымнан,
Қайтейін деп күрсінді әкем,
Әжімдері тереңдеп...
Аштықты да,
Соғысты да,
Бейнетті де жеңгендер
Ойлап па екен
Мұндай қайғы көрем деп...
Амал қанша,
Басқа жол жоқ ...
Бірақ та,
Айта алмадым
Мен бұл іске көнем деп.

Түніменен
Әр нәрсені алдым дейсің ойыма,
Тартсам деуші ем
Батырлардың сойына,
Тұлпар мініп,
Ту ұстасам деуші едім,
Марқұм ағам мазақтайтын
Қарап ал деп бойыңа,
Әсем әбзел-тұрман салып төгілтіп
Барсам деуші ем
Қалың елдің тойына,
Енді міне,
Ертең соймақ атымды,
Өзімді-өзім қайраймын кеп,
Мойыма,
Мініп алып
Жер түбіне қашып кетсем қайтеді,
Иесіз арал...
Тау менен тас,
Орман, тоғай қойнына?!...

Бір жағынан
 Жүдеу, жадау
 Ата-анамды аяймын,
 Темір заман таршылығы
 Көне қоймас ойныңа...
 Ертеңіне
 Алып келді ойнақтаған Орликті
 Балуан тұлға жылқышылар
 Қыл арқан сап мойнына!

Езуінен қан бұрқырап,
 Қып-қызыл боп
 Көлдей тұнық жанары,
 Қыл арқанмен арпалысып,
 Шыңғырды да,
 Кенет маған қарады,
 Қарады да тына қалды...
 Мен де тұрмын қалшиып...
 Кім біледі
 Еске алды ма жануар,
 Еркін жортқан даласы мен
 Еркелескен баланы...
 «Тоқта, тоқта!
 Тоқташы, аға!»
 Деп ұмтыла беріп ем...
 Жарқ етті де
 Өткір пышақ
 Орып түсті...
 Тамағын!..

Көрген кісі бір қарайтын қызығып
 Күлтеленген құйрық-жалы сүзіліп,
 Кете барды бір күрсініп
 Көк жайлауға жануар,
 Менің дағы көңілімде
 Кетті әлдене үзіліп...

Бұл бір тарих,
 Бастан өткен, көз көріп,
 Тағдыр сырын сездік,
 Бәлкім сезбедік...
 Туған жердің
 Ой мен қырын аралаймын сағынып
 Ойпаң басқа,
 Ой да басқа,
 Өңір кеткен өзгеріп.





Бір-бір жұмбақ
 Өр адамның көңілі,
 Қатпар-қатпар
 Қазына ғой өмірі...
 Жел сипаса
 Жұп-жұмсақ боп тиетіндей бетіме
 Жирен қасқа құлыншақтың еріні!

Қарасаң да талай жылдар
 Қуанып та,
 Мұңдана,
 Тебіренге берер бізді
 Сырға толы бұл дала...
 Кейде маған елестейді
 Кетіп бара жатқандай
 Қыр астында
 Құлдыраңдап
 Бір құлын мен бір бала!

КӨККЕ АТЫЛҒАН КӨКБӨРІ

Қайтпай келген
 Ештемеден беттері,
 Диірменді
 Үйіргендей лептері,
 Вертолетпен аңға шықты бір күні
 Бір топ дөкей
 Дию құсап көктегі.

Ен далада
 Еркін жүрген еркелеп,
 Тұз тағысын қуалады
 Желкелеп,
 Тар-тар етіп
 Заманасын тарылтты
 Төбесінен
 Төніп алып вертолет.

«Мықты болсаң,
 Көздемей-ақ нақтап ат!»
 Дейді,
 Кезек сақылдатып автомат,
 Жұтады кеп арасында вискиден
 Мергенсің деп бірін-бірі мақтап ап.

Оқпен тесіп көк желкесін,
 Бүйірін,
 Қанға бояп
 Кең даланың қиырын,
 Жанталаса қашқанымен
 Құтқармай
 Қырып салды
 Көкбөрінің үйірін.

Адам неге
 Қанға құмар?
 Айтарға,
 Тіл жетпейді...
 Ал өздері байқар ма?
 Жылыстады
 Жараланған көкбөрі,
 Қары қалың
 Ұңғыл-шұңғыл ойпаңға.

Ай-күндері
 Туғандай боп оңынан,
 Қызыл қанды
 Сорғалатып қолынан,
 Шайқалақтап,
 Сай қуалап,
 Қиқулап,
 Көкбөрінің
 Қуды келіп соңынан.

Жерге тақап,
 Бір қырындап,
 Ағындап,
 Арлы-берлі
 Өтеді атып,
 Тарылдап...
 Қансыраған
 Жалғыз бөрі
 Күрт тоқтап,
 Қарды қауып
 Алды бір сәт дамылдап.
 Содан кейін
 Көкке көзін қадады,
 Ашу-кегі
 Аспан, жерге тарады,
 Өлім тілеп



Өлерменге өштескен
Ырылдады ол,
Борандатып даланы!

Кеудесіне
Симай соғып жүрегі,
Тырнақтары
Қарға қарыс кіреді,
Көктемірді
Бір тигізші қолыма,
Деп тәңірден
Жылап тұрып тіледі!

Бұлтқа асылып
Шығып алған басына,
Тарылдақты
Келтірші деп қасыма,
Шырқырады
Шыбын жаны шын тілеп
Азуларын қаршылдатып,
Ашына!

Түкірігі
Тесіп өткен от-пері,
Саған қылар
Қайрат, амал жоқ па еді?
Көктен түскен
Көктемірге кектеніп
Көкке шапшып
Атылды кеп көкбөрі!

Айналмалы
Қалақшасы зырылдап,
Бастарына
Қонғандай-ақ бүгін бақ,
Өр аңшылар
Мазақтайды қасқырды
Қаны қайнап
Шапшып тұрған ырылдап.

Кім біледі
Қандай түлен түртіпті,
Әлде бәлкім,
Аң киесін үркітті?!
Құлап түсті
Қас-қағымда салдырлап





Қалағымен
Қағып кетіп күртікті.

Азуларын қайрай берді көкбөрі,
Ашу,кегі қайнай келді көкбөрі,
Қарға батқан
Қас жауына мініп ап
Көктемірді шайнап өлді көкбөрі!..

ҚИЯНАТҚА ҚАРСЫЛЫҚ

Поэма

1

Жазсам ба, әлде
 Жазбасам ба
 Бұл жырды,
 Толғанумен
 Талай уақыт жылжыды,
 Дейді бір үн
 Компьютердің заманы
 Кім оқиды
 Кітаптағы мылжыңды?!

Өткен қайтып орала ма
 Жазғанда,
 Сот жоқ деген
 Жеңімпазға,
 Озғанға,
 Мақсатың не,
 Қай мұратқа жетпексің,
 Ғасырлардың
 Қасіретін қазғанда?!

Ғұмыр...
 Уақыт...
 Секілді ме қас-қағым,
 Еске аламын
 Бұлағымның бастауын,
 Кеше ғана
 Қарасирақ бала едік
 Қара жолдың
 Аспанға атқан ақ шаңын,
 Ақ самайлы
 Ата болдық бүгінде
 Арынды шақ
 Алыстаған ақ сағым!
 Қайран өмір...
 Қайнап жатқан қанбазар.
 Жанталасқан
 Жеткенінше жанға ажал,
 Қара өмірдің
 Қазынасы қайда екен,



Қиял қумай
 Тіршілікке сал назар,
 Пәни,
 Бақи,
 Екі бірдей дүние,
 Құдай берген
 Несібесі мол базар,
 Сол базарға
 Қылмай шүкір, қанағат,
 Адам неге
 Бір біріне берді азар?
 Жер жаралып
 Адам адам болғалы
 Одан асқан
 Болды ма екен зор дажал?!

Қалай,
 Неге,
 Тәубасынан жаңылды,
 Әр заманда
 Зәрін төгіп
 Қағынды?
 Ауық-ауық
 Ауытқыған ауыр ой
 Ауып келіп
 Ауыртады жанымды,
 Тарихтағы
 Қатпар, қатпар
 Қиянат,
 Қайнатады,
 Мұздатады қанымды!

Орман
 Тау мен
 Мұхиттағы
 Түздегі,
 Обырлық пен
 Озырлықтың іздері,

Жүрегімді
 Тіліп-тіліп өтеді
 Үздік-создық
 Қиянаттар тізбегі.

Өр елдердің
 Өркен жаяр өскіні
 Өртке оранып





Өкінішпен өшті үні,
Ой жүгіртсең
Өрнегіне тарихтың
Керуен керуен
Қиянаттар көшкіні.

Бір тыным жоқ
Жанталасқан жерталас,
Жалт-жұлт етіп
Көзді алдаған төр талас,
Тіршілікті
Тауысқанша тартысып,
Өлген соң да
Тоқтамайтын көр талас!

Талай қауым
Қиянаттан жоғалған,
Зорлықпенен
Қоғам бар ма оңалған,
Дәл өзіңдей
Тірі жанды жылатып,
Адам,
Қалай,
Қорықпайсың обалдан?!

Талай дана
Жаны уланып,
Ойланған,
Талай тағдыр
Жалғыз оққа
Байланған,
Біздің дәуір
Мұз дәуірден басталып
От дәуірге
Өрт дәуірге айналған!

Жер бетінен
Жоқ қылғанда көп елді
Кәне
Кімнің
Көсегесі көгерді,
Адамзатқа
Бәрін берді табиғат,
Ал адамзат
Табиғатқа не берді?

Бергені сол
 Жансызға да
 Жандыға,
 Қорлық,
 Зорлық,
 Қырып, жою...
 Даңғыра...
 Бүкіл әлем
 Тартылысы сияқты
 Күллі адамдық
 Қиянат та заңды ма?

Жалмаушылық жалауы боп
 Жарғысы,
 Баю үшін
 Жұмылса да бар күші,
 Оңбай жатса
 Әлі күнге бұл өмір
 Қиянаттан
 Қор болғанның қарғысы!

Деген кімдер
 Күш жеткенге зиян ет,
 Қызармай ма
 Жұрт жылатқан мына бет?
 Тілемей ме
 Қиянаттан күйгендер
 Жылдамырақ
 Келсе екен деп
 Қиямет!

Қырып-жойған
 Күш жеткенді балталап
 Қанды жеңіс
 Тойға айналып салтанат,
 Ей адамзат,
 Келесің-ау ұялмай,
 Мыңжылдықтар
 Қиянатын арқалап!

2

Күдікпенен
 Кешке батып
 Таңда үмітпен шығар күн,





Қайшылығын
Құпиясын
Дүниенің ұғар кім?

Неге адамдар
Бір-біріне
Жасайды екен қиянат?

Түсінбеймін...
Түсінбей-ақ
Өтетұғын шығармын!

Салтанатпен
Сапқа тізіп
Баратындай базарға,

Мундирлерін
Жалтылдатып
Жұлдыз шашып назарға,

Барабанын
Дауылдатып
Алаулатып жалауын,

Адам ұлын
Топ-тобымен
Айдаған кім ажалға?

От добымен
Орталарын
Опырғанда шашылған

Қызыл қанның
Дәл есебін
Қалам жүрмес жазарға,

Әскер сайлап
Сұмдық ойлап
Төгіп елдің байлығын,

Құмар неге
Өзге жұрттың
Көрін терең қазарға?

Сол қуатты
Мейірімге,
Ізгілікке арнаса,

Жоқшылықтан
Арып-ашып,
Адам
Азып-тозар ма?

Жер бетінде
Үйсіз-күйсіз
Болмас еді
Ешбір жан,

Жойылса егер
Армиялар
Арсенал мен
Казарма!

3

Қанша жанның
Қанын төгіп сорлатқан,
«Бұл қалай?» деп
Сұрай қалсаң солдаттан,
«Басшылардың
Орындауға бұйрығын

Салтанатпен
Қойғам – дейді қолды антқа,
Ат деп бұйрық
Берілгенде, амал не
Шегінетін
Жер қалмайды менде артқа,
Жауды жоқтап
Жыламаймын алайда
Мен оқ атсам
Маған қарсы ол да атқан,
Оның көзін мен жоймасам
Ол менің,
Сүйегімді
Ақ сөңке ғып сарнатпақ,
Сондықтан да
Айтқаның жөн бұл сөзді,
Басшыларға



Жау іздеген жан-жақтан»
Таба алмадым
Бұл сауалдың жауабын,
Неге сонша
Қабағына қан қатқан,
Адам ұлы
Мыңдаған жыл тарихта
Бірін бірі
Қырып-жойып зарлатқан?!
Ақырзаман
Алдында да апырмай
Қинамай ма
Ардың жүгі зіл батпан?!

Бұйрық – бұйрық,
Орындалмақ қалайда,
Бұлжымайтын
Темір тәртіп солай ма?
Біреуді ат деп
Бұйрық берсе бастығың
Қылмыскер боп
Қанға бату жарай ма?
Ол да өзіңдей
Ата-ананың баласы
Көздеп тұрып
Бұйрықтан да ары ойла...

Тоқта, солдат,
Мылтығыңды түсір де,
Нысананда
Кім тұрғанын абайла!

Атанды да
Атасың ба ат десе,
Отанды да
Сатасың ба сат десе,
Ажал оғын
Аямастан елге атып
Қырып тастап
Күнәға әбден бат десе?!

Болам деме
Уақыт өтіп, таза адам,
Арылмайсың
Нахақ қаннан, назадан,
«Біз бұйрықты

Орындадық тек қана»
Деген сөзің
Құтқара алмас жазадан!

Адам қалса
Астында қар көшкіннің,
Жоқ боп кетсе
Боранында көш құмның
Амал қанша
Тағдыр дейміз осындай
Опасы жоқ
Мына жалған бес күннің,
Өзегімді өртейтіні
Адамзат,
Өз-өзіңді
Неге өлтіріп өштің мың?
Бір патшаның
Пәрменімен пәршелеп,
Талай елді
Өле-өлгенше өш қылдың,
Өзге жұртты
Езіп-жаншып, билеуді
Заң жүзінде
Дұрыс дейтін естің кім?

Басып кір деп
Бұйыруға басқа елге
Правосы
Болмау керек ешкімнің!

Өз еркінше
Өмір сүрген әр елдің
Адамдарын,
Азаматын әлемнің,
Қырып-жой деп
Бұйыруға әскерге
Хақысы жоқ
Президенттің,
Корольдің!

Көнелерден
Көкейкесті күйді ұқтым,
Сұрауы бар
Әрбір соқыр бұйрықтың,
Бар адамзат
Ар сотына тартады,



Барлығын да
Қолы қанды биліктің!

4

Ар үкімі
Жүрер ме екен күштіге,
Тәкәппарлар
Тәубасына түсті ме?
Үлкен – үлкен
Ұлттар отыр үй салып
Аз ұлттардың
Аймағының үстіне!

Қалай болды
Ел біреудің отары?
Түбі отардың
Тау қопарар қаһары,
Отар деген
Бұтар сөзге сияр ма,
Ол да өзіңдей
Адамдардың отаны!

Әділеттің
Таразысы тапсыншы,
Адамзаттың
Таңы тыныш атсыншы,
Қандай сөзбен
Боямалап қойсаң да
Басқыншының
Аты бәрі бір
Басқыншы!

Қол жіберген
Жер түбіне қиялап,
Деп үйретіп
Балапанды ат, ұяны ат,
Көсемдерді
Көмкерсең де күміспен,
Баса көктеу
Қиянат қой,
Қиянат!

Мың құбылтып
Құйтырқыға салғанбыз,

Қиянатты
 Мақтап,
 Ақтап алғанбыз,
 Қызыл қанды
 Кешіп тұрып белшеден
 Бір қызарып
 Ұялудан қалғанбыз!

Аз халықтар
 Қансыраса қорлықта
 Адам деген
 Атқа лайық болдық па?
 Жаным күйіп
 Шырылдайды жүрегім
 Үлкен-кіші
 Қиянат пен зорлыққа!

Азғырады
 Аздырады сенсеңдер,
 Өзәзілге
 Негізделген өлшемдер,
 Қиянаттан
 Қор болғандар күйініп,
 Демей ме екен:
 «Иа, қиямет,
 Келсең кел!»

Жұта берген
 Тоймай жұртты зындандар,
 Жауға кеткен
 Маңдай термен жиған мал,
 Отқа оранып
 Күлі кеткен көкке ұшып
 Көк сарайлар...
 Ақ отаулар...
 Вигвамдар...

Тәубәсі жоқ
 Тырнақтың да, тістің де,
 Көзі соқыр,
 Көңілі тас күштің де,
 Үлкен-үлкен
 Мемлекеттер гүлдеп тұр
 Үндістердің
 Сүйегінің үстінде!



Тау мен орман,
 Иен далада ерке өскен,
 Сөзге сеніп,
 Жан қиюға серттескен,
 Үндістердің
 Ақырғы ұлы көсемі
 Монтесума
 Дос болыпты Кортеспен,
 Алтын тәжін
 Сыйға тартқан сол досы
 Басын жұтып
 Үндіс оты ерте өшкен,
 Көгерген жоқ
 Конкистадор сонымен
 Кортестің де
 Көкірегін көр тескен!

Өкініштен
 Өртенсе ердің өзегі,

Өртегенге
 Келер кердің кезегі,
 Өліп кеткен
 Өр үндістің кегіндей
 Беріп кеткен
 Темекі мен мерезі,
 Кекті көсем
 Келімсекке тік қарап,
 Кеудесіне
 Қадап кеткен сөзі еді:
 «Менің рухым
 Сенен биік мәңгілік,
 Зеңгір көкті
 Емін-еркін кезеді,
 Жаныңды улап,
 Жындандырып күн сайын,
 Жүйкеңді жеп,
 Жүрегіңді езеді!

От қарумен
 Судай шашып қанымды,
 Тартып алдың
 Байлығымды,
 Барымды,
 Сүйегімді.
 Табанға сап сындырып,

Қорқауларға
Қор қылсаң да тәнімді,
Баса –көктеп
Жерімізді алсаң да
Жеңе алмайсың
Менің азат жанымды!

Малайлыққа
Мойынсұнбас өлермен
Менің рухым
Өлмейді от жебеңнен,
Құнын сұрап
Қанын даулап елімнің
Төнемін де
Тұрамын тек төбеңнен!»

5

Кетер ме естен
Өшер ме тіпті
Құрбан боп кеткен
Зиялы аттары,

Орданы өртеп
Ұлысты жойып
Орманды отап
Ұяны атқаны,

Ойран сап ойға
Жанымды жейді
Мыңдаған жылдың
Қиянаттары!

Жауабы қандай
Обалы кімге?
Зауалы қашан
Сауабы кімге?
Басталды неден
Аяғы қайда?
Ұрлайды ұйқы
Сауалы түнде.



Кім біледі
Тым шалықтап
Тастық па,
Жүргендейміз
Айықпайтын мастықта,
Сабыр,
Тәуба,
Қанағатты ұмытқан
Не демекпіз
Көп данышпан бастыққа?
Тек әйтеуір
Ағыл-тегіл той көрсем
Елді ойлаймын
Құрбан болған аштықта.

Осал емес
Өңкей басшы кемеңгер,
Кемеңгерлер
Бұрынғы өткен береңдер,
Онда неге
Нәрсіз қалып далада,
Аштан өліп,
Опат болды өрендер,
Тағы соқса
Сондай содыр саясат
Айла тауып
Оған төтеп берер ме ел?
Өзінді өзің
Құтқармасаң түбінде
Біреу келіп
Құтқарады демендер,
Осы жайлы
Көрейікші ойланып
Жылы жерде
Жал мен жая жегендер.

Қозғамасақ
Біз тарихтың терісін,
Болашақта
Оң бола ма өрісің,
Әдейілеп
Ұрындырды-ау аштыққа
Үлкен елдер
Бітпей келген кегі үшін,

Миллиондап,
Қырды ма екен
Халықты,
Ел жойылса
Босап қалар жер үшін?!

Ашаршылық
Адамзаттың жарасы,
Қу сүйекке
Толған қазақ даласы,
Талай ғасыр
Тіршілік қып өлмеген,
Құба жонда
Құлан қуған бабасы,

Ер халықтың
Құтқаруға өзді өзін
Қалай ғана
Келмей қалды шамасы?

Темір құрсау
Шынжыр тормен басқыншы
Шырмап алып
Таусылған ғой шарасы ,
Барлық малды
Сыпырып ап өкімет
Қурап қалған
Қазан, ошақ, қорасы,
Қайтеді енді
Малмен ғана күн көрген
Аштан өлмей
Көшпендінің баласы?

Батырлығын
Бар әлемге білгізіп
Бабалары
Өткен билік жүргізіп,
Қайран елім
Қалай ғана жат жұртқа
Миллиондап
Қойды өзін қырғызып?

Бодан болып
Бөгде жұртқа бағынып,
Жандаралға
Жан қалар деп жағынып,





Құдайсыздар
Қауымына ілесіп
Өз жолынан,
Тәубасынан жаңылып,
Кім біледі
Күнәһарлық қылды ма?
Күн көсемге
Тас құдайдай табынып,
Көрнектісін
Кәмпескелеп айдатып,
Киелінің
Назасына шалынып,

Астаң-кестең
Аума-төкпе заманда
Ақыл естен
Айырылып, қағынып,
Ақырында
Ұрынды кеп аштыққа
Арандатқан
Айлакерлер жабылып!

Ақылдының
Шектен шығып қулығы,
Аңқау елді
Аштан қырса сұмдығы,
Тағдыр бірақ
Оңдырған жоқ оларды
Кездестіріп
Қанды көбік жындыны!

Десек тағы
Ақыл-ойлы, саналы,
Көп ұлттардың
Көкірегі жоғары,
Керек қылмас
Қасіретін басқа елдің
Уақыты жоқ.....
Жанталасқан қоғамы,
Миллиондап
Аштан елді халықтар
Қане, кімге
Нахақ қанның обалы?

Өшкен елді
Кім түгендер баспа-бас?

Есте сақта,
Ескерткішін тасқа бас,
Елестетші
Қалғандарды көзіңе
Айдалада,
Аяздарда
Аштан аш!

Тойынғандар
Жойылғанды ұғар ма,

Басқа түссе
Сондай іске шыдар ма?
Боздақтар-ай,
Қандай күйде болды екен,
Ақтық демі
Кеудесінен шығарда?!

Кетпес, сірә,
Көшкен өмір текке құр,
Жетер бәрі
Түп-түбінде шекке бір,
Есеп берер
Күннің күтіп кезегін
Құрбандардың
Өлмес рухы көкте жүр!

7

Өткен тарих... Ұрыстікі?
Сауық- сайран? Жұмыстікі?
Босқа кеткен уақыт деген
Дұрыс?Бұрыс? Прустыкі?

Тірі жанмен теңеспеген
Өктемдікпен өңештеген
Тәкәппарлар кердең қағып
Ешкіммен де кеңеспеген,
Содан ба екен Шопенгауэр
Дүниені елес деген.

Елді билеп алдауменен,
Жерді илеген жалмауменен,
Шындық айтқан саналыны
Асып, атып, қорлауменен,



Дүлей билік қай мұратқа
Жетпек екен ойранменен,
Содан ба екен, атам қазақ
Дүниені жалған деген!

Соқтыруы құйынды отқа
Қанқұйлыға қиын боп па,
Орнатамыз әділдік деп
Езіп елдің миын ботқа,

Қилы-қилы тағдырларды
Құрта салу қиын боп па?
Мұнай қуған мұндарларың
Үймелейді тиын-боққа,
Тайраңдаған жалмап, жайпап
Мұндайларға тиым жоқ па?

Қасіреттің тереңінде
Тұнған сыр бар өреліге,
Қан майданға балалары
Кетерде ана өбеді де,
«Жауды аямай жеңіп қайт» – деп,
Тілеп, бата бергенінде,
Дәл өзіңдей аналарды
Зарлатып кел дегені ме?
Ой жүгіртіп көрді ме екен
Қызыл қанды төгеріне,
Қырып-жойып басқа жұртты,
Баласы аман келеріне,
Белшесінен қанға батып
Бақыт, қызық көреріне,
Әділет деп, ақиқат деп
Шыныменен сенеді ме?

Ардан аттап өткен дәйлер
Жер тағдырын шешкендей ме,
Тіршіліктің түп-тамырын
Қас-қағымда кескендей ме,
Дажал бомба жасағанда
Нені ойлады Оппенгеймер,
Хиросима, Нагасаки
Күл боп ұшып кеткендей ме,
Жойылудың шет-шегіне
Шерлі адамзат жеткендей ме?!

Ат ойнатып
 Тыныш елдің жеріне,
 Бөліп – жарып
 Түр – түсіне, тегіне,
 Ары қарай
 Не болады, ал енді

Өшпенділік
 Жеткен жоқ па шегіне?!

Жер серіктер
 Кеңістікте неғып жүр?
 Жұрт шошынып
 Шыбын жаннан безіп жүр,
 Планетаны,
 Шырмап алған вирустар,
 Ракеталар
 Арлы-берлі кезіп жүр.

Іштен тынып
 Полигондар, атоллдар
 Дайын жатыр
 Жарылғалы атомдар,
 Бөлінбесті
 Бөлшектеудің зардабын
 Бір- ақ сәтте
 Тартқан жоқ па жапондар?!

Супермендер
 Спецназдар бүгінде
 Бөлеп-ақ тұр
 Жердің жүзін дірілге,
 Бірі жарып
 Бірі мінген кемені
 Тұнық суды
 Лайлап айлы түнінде,
 Қанша халық
 Харап болды тұншығып
 Теңіздердің,
 Мұхиттардың түбінде!

Не көрінді
 Кеуде соғып, есіріп,
 Адамға адам
 Соншалықты өшігіп,



Уға бөккен
Жаралы жер бетінде
Басқа шаруа
Бітті ме әлде шешіліп?
Жер сілкініп,
Дауыл соғып, күн ысып,

Мұзың еріп,
Озон жатыр тесіліп,
Өзіңе өзің
Қиянат қып келесің
Бір-біріңнің
Өміріңді өшіріп,
Өзіңді өзің
Жем қылмақсың қалайша,
Өзің ашқан
Сұмдықтарға қосылып,
Күйіп-піскен
Көңілдегі кегіңді
Компьютерге
Киберлерге көшіріп?!

Милау қылып
Даңғазамен даңғырлақ,
Әніңді улап,
Мәніңді ұрлап,
Жанды улап,
Пайғамбарды
Мазақ қылып малғұндар,
Құдайға да
Тіл тигізіп «қалжыңдап»,
Арсыздықтың
Шектен шыққан түр-түрін
Экраннан
Лақтырады ырбыңдап,
Аз емес қой
Балалар да ақкөңіл
Саған еріп
Азып-тозған тырбыңдап,
Өздерін де,
Өзгені де аямай,
Сөзге келмей
Зиян жасап,
Қан қылмақ!

Зомбылықтан
Зомбилаудан заманды

Зұлымдықтың
Зәрі жерге таралды,
Жау-жарағын
Жалақтатқан «жақсылар»

Жөндейміз деп
Қырып-жойды «жаманды»
Жүгенсіздік
Жоймасын де Жер шарын
Адамзат боп
Ойла одан да аманды ,
Жер-Ананы
Сақтау үшін жұмылып,
Жарасыммен
Жұмса қайрат, амалды,
Айтыс, тартыс,
Жолыңды ізде,
Тек қана,
Ей адамдар,
Өлтірмеңдер адамды!

Зәузатыңнан
Өшер ме екен қан дағы,
Қандай болар
Көрешегің алдағы,
Қайта оралып
Соғар түбі өзіңді
Жұртқа істеген
Жамандықтың салмағы,
Қияметке
Кетпейді деп қиянат
Айтушы еді
Біздің елдің шалдары!

Жетіп тұр ғой
Жер мен көкке зейінің,
Неге сонша
Тарылады пейілің?
Ай-әлемді
Құтқарса тек құтқарар
Иман, үміт,
Ізгілік пен мейірім!

Тағылықтан
Тамыр жайған мұз ғұрып,
Тартса дағы





Мың құйтырқы, жүз қылық,
Адам қылып
Сақтап қалған адамды
Өмір мәні
Көңіл нәрі ізгілік!

Тіршілікті
Қалтыратса ызғырық,
Қатыгездік
Айлағында жүздіріп,
Құбыжық боп
Мүлде құрып кетер ме ек
Жер бетінде
Болмаса егер ізгілік!

9

Сырыңды айтшы, дүние,
Сырғанап қайда барасың,
Зауалға батқан заманның
Таптың ба опа, дауасын?

Шыныңды айтшы, адамзат,
Асығып қайда барасың,
Ажалдан басқа алдында
Асуды қандай табасың?

Түсінбей қойдым, амал не,
Немене жұрттың қуғаны?
Алдамшы елес секілді
Даңғаза мақтан думаны.

Шүкірлік қылмай төңірге
Табысты қуған толағай,
Адамнан асқан бар ма екен
Араны толмас қомағай?!

Жер-Ана – ортақ үйіміз
Кім оны сонша улады,
Не болар екен алған соң
Ақырғы түйір уранды?

Тәубаға келу қиын-ды,
Ұмытқандарға құдайды,
Қайтеді екен жұтқанда
Ең соңғы тамшы мұнайды?

Тынар ма екен көңілі
Ақырғы дәнді сатқанда,
Қуырып отқа Жер шарын
Ең соңғы жанды атқанда?

Тиылар ма екен жын ойнақ
Дүние – жарық сөнгенде,
Қиналар ма екен жанды ойлап
Қиямет қайым келгенде?

Уайымдап Жердің тағдырын
Қандай деп алда көресі,
Сабырмен тәуба қыласың
Ие деп құдай төреші!



МАЗМҰНЫ

Жастарға сауап	3
Қайран елім	4
Жұмбаққа толы дүние	5
Басыңды көтер	6
Күйіп-піспе	7
Нөмір мен Өмір	7
Менің атам	9
Ата мен арқа	9
Өзін жеңген	10
Ғажайып күй	10
Сен ешқашан өзгерме	11
Жан жылуын сеземін	12
Айдай балқып	12
Кеңістік	13
Ару мен арба	13
Қара қызға мадақ	14
Невада-Семей. Қомызшы қыздың күйі	16
Қымыз құйған қыз	18
Манас жыры. Қырғыздан келген хат	19
Ақ халатты ару	21
Ару мен ақ қайың	23
Аңсау	26
Қанат	27
Домбыра	27
Шаршадым деме	28
Сөз бен іс	28
Ескерткіштер	29
Бір үш күн	29
Қазақ өлеңі	30
Өкпе	30
Неге сонша?	31
Жеңіс пен Жеңіліс	32
Досың жоқ па	33
Ешкімді ешкім түсінбейді	34
Бұқар жырау мен Бродский	34
Тамшы	35
Қаратз мен қара өлең	35
Дәрігер. <i>Болат Жанәдіповке</i>	36
Мұғалім. <i>Апам Сұлушаш зейнетке шыққанда</i>	36
Жалғыздар	37
Тіршілік айналымы	37
Кеуде керіп	38
Дүние кең	38
Қорықпа өлімнен	38
Темірқазық	39

Үйірлі өтірік.....	40
Батырлар жыры.....	41
Жоғалмайды ана тілім	42
Балдырған	42
Күзгі бақ	43
Көкше. Қысқы орман	43
Сырма көше береді... ..	44
Жұмбақ жер	45
Сәресі	46
Бала күнгі жұлдыздар	46
Аппақ қар	48
Көшкен бұлт. Көңіл.....	48
Жер Ана, жолдан айныма!.....	49
Әр адамның әлемі.....	51
Өмірдің өзі... ..	52
Шүкірлік.....	54
<i>II бөлім. Аңыз бен архив және аспан</i>	<i>55</i>
Пайғамбар мен Қаһарман	56
Байғозының жebesі. <i>Шоқан Уәлихановтың ізімен</i>	<i>58</i>
Тама Есеттің табаны.....	62
Керей ер Жәнібектің көңілі мен көк дөнені	63
Олжабай батырдың өркені. <i>Мәшһүр жүсіптің ізімен</i>	<i>68</i>
Марал Ишанның аманаты	71
Айғанымның айласы	73
Ағайынның өкпесі.....	74
Балуан шолақ пен Иманжүсіп	75
Жел сыбырлаған шындық. <i>Дүйсенбі Әріповке.....</i>	<i>80</i>
Салық молданың өсиеті.....	83
Жәкежан болыстың жайсаңдығы	84
Молда мен НКВД.....	84
Оспан батырдың марапаты.....	86
Әбсәләм қажының жауабы.....	87
Манас пен Мұхтар Әуезов	88
Кедейден шыққан кемеңгер.....	101
Зерлі сөздің мергені.....	103
Мәліктің мейірімі	105
Жұмабек батырдың жұлдызы.....	113
Өткеннің өнегесі	119
Ескі қыстаудағы ертегі	123
Өпшу мен аупартком.....	124
Гүлбанудың биіктігі	126
Тұрсынбектің дархандығы	132
Әбілсейіттің көргенділігі.....	134
Бекет атаның үйі	136
Шәймерденнің құрбандығы.	
<i>Шәймерден Дәуреновтың рухына</i>	<i>138</i>

Ғарыш қазағы	139
Мұстафаның мұңы	145
Қайта туған қазақ	148
Қария мен қарлы шың	150
Орадада қайтқан әже	151
Тәксидегі тағдырлар. <i>Поэма</i>	153
Қыр астындағы құлын	169
Көкке атылған көкбөрі	176
Қиянатқа қарсылық. <i>Поэма</i>	181

ӘЛІМЖАНОВ Баянғали

ҒАРЫШ ПЕН ҚАЗАҚ

Өлең-жырлар

Редакторы **Назира Биғараева**

Суретшісі **Нұран Айымбет**

Техникалық редакторы **Гүлмаржан Сәбитова**

Көркемдеп, компьютерде беттеген **Әйгерім Молдахметова**

Баспаға Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің
№ 0000082 мемлекеттік лицензиясы 2005 жылы 11 қаңтарда берілген

Басуға 01.09.15 ж. қол қойылды. Пішімі 60x90^{1/16}.
Әріп түрі "Arial". Офсеттік басылым. Офсеттік қағаз.
Шартты баспа табағы 13,0. Есептік баспа табағы 11,92.
Таралымы 2000 дана.

"Таймас" баспа үйі" ЖШС. Алматы қаласы,
Абай даңғылы, 153-үй, 27-офис.
Факс: 266-21-14, тел.: 250-09-95, 250-09-96, 250-09-97, 250-09-98.

1235 =



ISBN 978-601-264-155-4



9 786012 641554

